

MIHAIL EMINESCU

POEZII

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ
DUPĂ MANUSCRISE
DE I. SCURTU

• BUCUREȘTI
• MINERVA

328
Prețul, Lei 1.50.

POEZII

8R-1

RECEIVED
JAN 10 1964
U.S. AIR FORCE
HONOLULU, HAWAII

RECEIVED
JAN 10 1964
U.S. AIR FORCE
HONOLULU, HAWAII

8R

categorii cu subdiviziuni ca „elogii și ode“, „cîntece patriotice“ etc.; iar înăuntrul subdiviziunilor se păstrează ordinea strict cronologică, restabilită pentru multe poezii acum înția dată de D. Scurtu. Această împărțire și mai ales calificativele de „tinereță, bărbăție“, pe lângă că sînt inutile, dar sună și rău, fac nu știu cum, volumul mai puțin simpatic decît trebuia să ne așteptăm dela o nouă ediție a lui Eminescu. Eram obișnuiți a privi poeziile lui Eminescu în total, fără subdiviziuni, așa cum le publicase D. Maiorescu și cum de altfel e mai natural. Edițiunea pare apoi a fi fost grăbită, deoarece s'a simțit nevoie de un „adaos“ de patru pagini, cu alte explicații decît cele date sub fiecare poezie în parte. Cum e posibil ca cineva să înceapă tipărirea unei edițiuni înainte de a fi cunoscut tot materialul necesar?

Adăogăm acum o teamă. Din prefață reiese că D. Scurtu vrea să dea și un al doilea volum de poezii. Nu cumva se vor retipări „Poesiile postume“ (ed. II-a), acel volum publicat de „Minerva“ și plin cu versuri de poet începător — de ce s'ar mai căuta iarăși să se tipărească ce n'a voit să publice poetul însuși?

IN STREINĂTATE

MERCURE DE FRANCE (1-16 decembrie).—A. Fontainas, *L'art et l'Etat*; un îndemn la încurajarea din partea statului a artiștilor inovatori și la intervenirea lui pentru a mai opri destrăbălarea ce se vede azi în apretierile jurnalelor și revistelor. Dar această

INTELECTUALĂ

Vieța lui 4: 22 din 17 an.
1909.

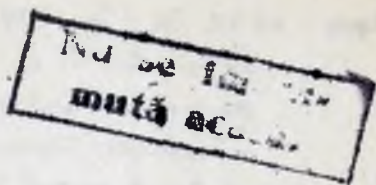
blicațiunei nouă pe care am întreprins-o.

O. D.

MIHAIL EMINESCU, *Poesii* (ediție îngrijită după manuscrise de I. Scurtu), București, 1908, 352 pag. — Eminescu a fost în ultimul timp în primejdie să-și piardă bunul nume ce-l avea printre noi. Cîțiva cercetători prea grăbiți, din dragostea de a-l presenta ca avînd o activitate mult mai bogată de cum se știa, au publicat sub numele lui lucruri fără valoare literară, încercări și exerciții de tinereță care au avut de rezultat un început de campromitere a marelui poet. În acest păcat a căzut și D. Scurtu, deși a voit să păstreze o atitudine mai prudentă. După o teză de doctorat la Leipzig despre viața și scrierile în prosă ale lui Eminescu, după edițiunea *Scrierilor politice și literare* (vol. I-ii), prea încărcată cu de toate, d-sa ne dă acum o edițiune a poeziilor lui Eminescu, însoțită de o prefată cu bogate explicațiuni.

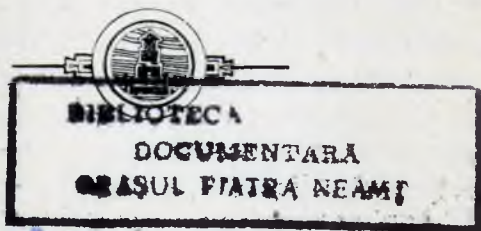
O asemenea edițiune era așteptată, fiindcă cea veche a D-lui Maiorescu nu mai corespundea cerințelor actuale. Poesiile sînt date acum sub cea mai exactă a lor formă, textul cunoscut fiind confruntat cu textul revistelor în care s'a publicat întîia oară și cu al manuscriselor păstrate la Academia Romîna. Ele sînt grupate în trei categorii: „epoca întîiei tinereți, epoca tinereței a doua, epoca bărbăției”; fiecare

M. EMINESCU

POEZII

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DUPĂ MANUSCRISE DE ION SCURTU.

328.
1599

BUCUREȘTI

«MINERVA», Institut de Arte
Grafice și Editură. B-dul Aca-
demiei, 3 — Edgar-Quinet, 4.

1908

Sân. de salina.

Viata buna - nr 22 din 17 Ian. 1909. Se arata ca s'a compromis marele
nume al lui E. cu publ. Incurcariilor de tinuta; ca ed.
Majorita in curia compunerea curtelor actuale; ca era
in. naturala - Incurcarea poezilor ca in ed. Maias... fara subditia;
ca adancul dovedita ca unse curatase tot materialul. Se
adauga faptul ca in vol II se vor publica ceea ce s'a arit
la in tiparirea poeziei Incurc.

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA», BUCUREȘTI.
B-DUL ACADEMIEI 3.

Nepăsător de toate zădărniciile lumii acesteia — «mică de se măsură cu cotul», purtând, ani de-a rândul, și povara unui traiu de muncă amarnică, de frământări și de lupte fără noroc, de suferinți necurmăte, — geniul literaturii noastre moderne, Mihail Eminescu nu s'a îngrijit de publicarea în volum a poeziilor sale, de și până la 1883, când tragicul vieții sale se săvârși, prin înnebunirea-i fără de veste, o comoară întreagă de versuri și lucrări în proză apăruseră ori se păstrau în labirintul de aur al manuscriselor al căruia fir ariadnic nu-l scăpase încă din mâni nefericitul maestru. Se știe că nici de publicarea singuratitelor sale poezii, de prin vremea întoarcerii sale în țară, nu prea vroia să audă; trebuiau multe rugăminți și stăruinți ale prietenilor literari, până ce o serie de bucăți să poată străluci, ca un șir de mărgăritare, în coloanele «Convorbirilor literare». Abia o singură dată trecu prin mintea poetului ideea unui volum, — de sigur în vr'unul din acele fericite «ceasuri ale tainei» pe care le petrecea numai cu cărțile, gândurile, visele și inspirațiile sale. Acest neprețuit moment biografic, necunoscut păn'acum de nimeni, este eternizat pe una din galbenele file ale hârtiilor lui intime, unde ni se destăinuiește chiar și titlul volumului, un titlu admirabil, nu se poate mai fericit ales: «Lumină

de lună, *versuri lirice*»¹. Ar fi fost să fie ca un simbol mărturisit al vieții și operii sale: al romantismului și al pesimismului, al idealismului și al decepționismului, al cultului pentru natura tăcută și al izolării de oameni. Un asemenea titlu, pe cât de modest, pe atâta de plastic, ar fi meritat să fie pus în fruntea publicației noastre; dacă ne-am rezervat aceasta pentru o eventuală ediție a doua, este numai de teama de a nu provoca o nedumerire în publicul cititor nepregătit.

Cel dintâiu editor al poeziilor lui Eminescu este și cel dintâiu critic, profund înțelegător, al poetului și cugetătorului așa de puțin înțeles, așa de mult vrăjmășit înainte de-a se stinge trupește. Cu acest merit netăgăduit, pentru care și generațiile mai nouă îi sunt cu drept cuvânt recunoscătoare, d. Titu Maiorescu era și cel mai competent editor al poeziilor lui Eminescu, apărute în volum pentru prima oară la sfârșitul anului 1883, după catastrofa înnebunirii maestrului, cu o scurtă prefață datată: «București, Decembrie, 1883.» Conduc de pure considerații estetice, firești pentru o vreme când Eminescu nu putea fi studiat după criteriile istoriei literare, și vroid să scoată o ediție pentru admiratorii contemporani ai poetului, cari nu aveau interes decât față de creațiunile epocii sale mature, d. Maiorescu a făcut o alegere, nu o culegere, cuprinzând în volum «toate poe-

¹ Vezi Ms. Ac. Rom. 2277, f. 123, alătura de conceptul poeziei «Și dacă ramuri bat în geam»; cuvântul «versuri» este adăos peste «poezii». Este vădit vorba de un titlu de volum la care s'a gândit Eminescu. Însemnarea datează de prin anii 1880—1883.

ziile lui Eminescu publicate în «Conv. lit.» de vre-o doisprezece ani încoace, precum și cele aflate pân'acum numai în manuscris pe la unele persoane particulare» (Prefață)¹.

Astfel lipseau din această ediție poeziile din tinerețe publicate în «Familia», apoi, firește, cele tipărite după boala lui Eminescu, dela 1884 încoace, în «Conv. lit.», «Familia» și aiurea, precum și «Inger de pază», și «Floare Albastră». Succesiunea singuraticelor bucăți a fost hotărâtă iarăși numai de considerații estetice; poeziile nu sunt datate și nici grupate după vr'o normă critică, de care nici nu se simțea pe atunci nevoie, îndată ce ediția se făcea, după cum în Prefață spune însuși d. Maiorescu, numai «pentru iubitorii de literatura noastră», deci pentru amatori pe cari îi atrăgea frumusețea în sine, arta poeziilor, și nici un alt moment literar ori științific. Îngrijită ca execuție tehnică, venită și la timpul cel mai oportun, scurtă vreme după declararea boalei poetului, în mijlocul durerii și simpatiei obștești, ediția librăriei Socec, unde s'a tipărit, se răspândi repede, se repeți mereu, la mici răstimpuri, și rămase până astăzi cea mai accesibilă cercurilor alese ale cititorilor și relativ cea mai izbutită între edițiile ce urmară pe rând, fără să o poată înlocui nici una pe deplin, cu toate lipsurile și greșelile ei de tipar, deși rectificându-o și complectându-o pe alocurea.

După moartea lui Eminescu, simțită cu jale unanimă pretutindenea între Români, tinerețea porni o propagandă entusiastă pentru slăvirea adoratului ei poet, și în 1890, unul din admiratorii lui, d. V. G. Morțun, tipări la Iași o

¹ Sonetele : «Iubind în taină» și «Trecut-au anii», nepublicate în reviste.

utilă ediție de «Proză și versuri», adăogând ediției Socec poeziile din «Familia», postumele din «Fântâna Blanduziei» și bucățile apărute în «Conv. lit.» după 1883, acestea din urmă introduse chiar în edițiile mai nouă ale d-lui T. Maiorescu¹, împreună cu remarcabilul d-sale studiu despre personalitatea și opera poetului.

Vre-o trei ani în urmă, tot la Iași, se tipări o nouă ediție a poeziilor lui Eminescu, cu caracter popular, prin librăria fraților Șaraga, având o prefață a d-lui A. D. Xenopol despre cauzele înnebunirii poetului, datată «Februar, 1893». Titlul de «Poezii complete» al noiei ediții însemna abia strângerea la un loc a bucăților cunoscute pân' atunci din edițiile Socec și Morțun. Textul, deparle de-a înlătura toate erorile de tipar, prea grave în poezii, cu deosebire în opere de clasicitatea scrierilor lui Eminescu, a mai sporit cu unele. Nici succesiunea cronologică, introdusă după publicarea singuraticelor poezii în reviste, nu e liberă de greșeli. Astfel, ca o pildă, avem enormitatea datării prin 1865 a poeziilor «Viața» și «Stelele 'n cer», puse 'n fruntea volumului ca întâiele opere ale poetului, pe când ele au fost scrise târziu de tot, prin anii 1881—1883, și publicate pentru prima oară tocmai la 1889! Prea adeseori și datarea celorlalte poezii este greșită c'un an ori și mai mulți, mai înainte ori mai în urmă, cum se 'ntâmplă,—dacă nu lipsește chiar cu totul, precum iarăși avem cazuri. Cunoscutele poeme «Călin» și «Strigoii» sunt puse, de ex., în 1882, în loc de 1876, urmând

¹ Una din ele, a doua, apărută la 1885, dă și frumosul portret în miniatură al poetului, de prin anii 1879—80, când se fotografiase pentru un grup jubilar al membrilor «Junimei».

după «Scrisorile» publicate prin anii 1881—1882, iar «La moartea lui Aron Pumnul», deși corect datată (1866), e aruncată tocmai la sfârșitul volumului. Dar însăși cronologia, și pe unde ar fi corectă, este insuficientă, întru cât nu ne dă luna și ziua, ci numai anul publicației, deasemenea nu ne arată nicăieri izvorul (revista). Astfel avem prea suficiente dovezi că cercetarea întâielor publicații nu s'a făcut, ci abia s'au utilizat — destul de superficial — publicațiile ulterioare, edițiile. După atâtea scăderi, e de mirare că o astfel de operă a putut fi proclamată ediție «critică» — și încă «cea dintâi ediție critică»! — chiar de către critici serioși de-altminteri, moment asupra căruia, din cruțare către buna lor reputație de astăzi, e bine să trecem cu oarecare discreție, păstrându-l numai ca un fapt caracteristic pentru istoria noastră literară de prin 1893.

Prin ieftinătatea sa, prin poeziile împrumutate ediției Morțun și, în parte, de sigur, prin pretenția și chiar consacrarea de a fi «critică», ediția Șaraga se repeși mereu, dar — din ce motive ciudate? — fără indicarea anului tipăririi, ajungând în vre-o zece ani cifra de vre-o 15 mii de exemplare, dacă nu mai mult.

Intr'una din primele ediții retipărite, prefața d-lui A. D. Xenopol fu înlocuită cu alta, sumară, tot de d-sa, în care se spune că pe lângă «întocmirea șirului cronologic» al poeziilor «după data publicării lor în diferitele reviste și scrieri din care au fost culese», — opera editorilor Șaraga, cari iscălesc acumă în această calitate și lămuresc astfel cestiunea paternității erorilor grave din prima ediție, s'ar «deosebi de acele ale altor editori» prin «restituirea adevărată a textului după

manuscrisurile originale», însă numai pentru o parte din poezii, și «prin o reproducere mai exactă a poeziilor publicate». Păcat că nu s'au depus la Academie, spre utilitate publică, aceste manuscrise «dăruite de d-nul George Butman¹, fost pe atunci compozitor de litere la «Conv. lit.», care văzând că textul poeziilor se publică cu oarecare corecție din partea redacției, i-au plăcut a păstra manuscriptul lor în original», precum declară «Editorii», frații Șaraga, într-o notă la noua «Prefață» a d-lui A. D. Xenopol.

Cu toate aceste asigurări din «Prefață», nici de astă dată nu ni se dă o altă ediție, dacă nu critică, cel puțin îngrijită, deși mai multe din datările greșite și din erorile în succesiunea cronologică sunt îndreptate, iar pe lângă anul întâiei publicații se adaogă titlul și pagina revistei. Greșit e că nu se indică luna și ziua întâiei publicații în loc de pagina (nici măcar numărul) revistei, a cărei stabilire n'are pentru orânduirea cronologică nici o însemnătate și nu poate fi de nici un folos cercetătorului, nevoit a căuta el însuși, din nou, prețioasele date. Și enormitatea datării prin 1865 a poeziilor «Viața» și «Stelele 'n cer» e păstrată; numeroase indicații de ani ai primei publicații în reviste sunt iarăși greșite; în unele poezii lipsesc chiar rânduri întregi; erorile de tipar se întâmpină asemenea des, iar noul adaos al poeziilor populare, culese de Eminescu și publicate postum în «Conv. lit.», nu-și are locul într'un volum de opere ale poetului. Totuși, față de întâia ediție, este superioară aceasta prin

Deși dăruite, însă, unul din frații Șaraga, dela care vroiam să le cumpăr, mi-a declarat mai anii trecuți că așteaptă să le vândă Academiei «pentru suma de zece mii de lei» !

orânduirea cronologică revizuită pe alocurea, prin complectarea textului «Luceafărului» după «Conv. lit.» și prin îndreptarea după manuscrisul original — în unele cazuri, fără vre-o importanță deosebită — a câtorva poezii: «Floare-albastră», «Făt-frumos din teiu», «Povestea teiului», «Singurătate», «Departate sunt de tine» și «Inger și demon», cea din urmă cu cinci strofe nouă, dintre care numai patru de valoare, a cincea fiind ștearsă vădit de însuși autorul.

Cât de necompetenți și cât de lipsiți de ori-ce grije serioasă au rămas editorii Șaraga, o dovedesc și ulterioarele lor ediții, prea numeroase din nefericire, în care s-au păstrat erorile din edițiile anterioare, mai adăogându-se în fruntea volumului și cel mai rău portret — de după nebulie — al poetului, popularizat din păcate mai mult ca oricare altul, prin tablouri și prin cărți postale, tot ale editorilor Șaraga, învredniciți astfel mai mult de osânda istoriei noastre literare, decât de vre-o recunoștință a ei, opera lor fiind dintr'un început prea puțin culturală și prea negustorească, în cel mai vinovat sens: al speculei.

Intr'un gen inferior chiar ediției Șaraga, se ivi câți-va ani în urmă noua ediție de popularizare a librăriei Alcalay: scoasă ca broșură a «Bibliotecei pentru toți» și ca volum de lux. Întâia din aceste ediții are unicul merit de-a da ca prefață o interesantă schiță biografică, scrisă de d. Căpitan Eminescu, fratele poetului; încolo este o reproducere servilă a ediției Socec, cu adaosul poeziilor «La Bucovina» și «La moartea lui Aron Pumnul». Supt toată critica sunt cele mai nouă ediții Alcalay, populară și de lux, în care prețioasa schiță biografică a d-lui Căpitan Eminescu este în-

locuită printr'o schiță biografică regretabilă, absolut falsă, izvorâtă din cea mai patentă nepricepere și încărcată de erori de tot soiul, — isprăvi ale unui primejdios analfabet în ale istoriei literare și chiar în ale culturai generale¹, care a găsit de cuviință să se illustreze ca «editor critic» batjocurind clasicul text al poeziilor maestrului cu note ridicole, prin care explică «Eliseul» prin «profetul Eliseu» (în elegia «La moartea lui Aron Pumnul»), sau cu erori de tipar nemaipomenite ca «rade-mă» în loc de «redă-mă» (în «Oda în metru antic»)! Asupra unor astfel de ediții compromițătoare, care evoacă istorica osândă «opus igni...», nu mai e nevoie să stăruim. Ea rămâne un document trist despre halul îndrăznețelor «opere» și operații ale unor așa ziși editori, lipsiți de simțul răspunderii literare celei mai elementare.

Astfel, după douăzeci și cinci de ani dela publicarea întâiei ediții a poeziilor lui Eminescu, ajunserăm să avem treptat, treptat — ediții tot mai puțin îngrijite, cu greșeli de tot soiul grămădite mereu, ediții printre care cea relativ mai acceptabilă, deși incompletă, rămase tocmai ediția cea mai veche, pe când cea mai rea din toate este tocmai cea mai nouă !

In asemenea împrejurări era o necesitate supremă și o datorie a istoriei literare să-și impună drepturile ei, dând în sfârșit de mult și de mulți dorita ediție critică, autentică în text,

¹ Iscălește în vremea mai nouă I. S. = Ioan Săndulescu și este absolut de... teologie, ierte-i Dumnezeu necredința față de profesiune și literatura cu care păcătuește.

complectă în cuprins, orânduită după toate normele obicinuile aiurea, spre mulțumirea științei și a marelui public cetitor; numai astfel se vor putea scoate din circulație, pentru totdeauna, edițiile netrebnice și se vor putea reduce la justa lor valoare istorică celelalte. Aceasta cu atât mai mult, cu cât pilda rea a edițiilor de contrabandă a'nceput să prindă, și astăzi nu arareori citim cu mirare suspecte prefețe-pledoarii pentru «ediții provizorii» de cea mai problematică utilitate.

Încă de pe băncile școalei, pe când sorbiam poeziile lui Eminescu și le recitam mereu, dar cu deosebire când începui a le studia mai deaproape, întâmpinam uneori versuri al căror înțeles limpede zadarnic cercam a-l descifra. Nemulțumit cu atribuirea lor pretinsului «caracter filosofic prea abstract» ori «forme obscură» de care cititorii — ba chiar și unii critici — se îndeletnicesc a face răspunzător pe poet, îmi formai pe încetul convingerea că acele versuri rău rimate sau expresii curioase și întunecate, mai curând ar trebui socotite ca erori ale tipăririi.

Mai târziu, când izbutii să descoper, rând pe rând, originalele ori variantele poeziilor maestrului, ajunsei a putea descifra textul, a scoate la iveală sensul autentic al unor astfel de versuri și a mă pătrunde pe deplin de necesitatea unei ediții critice, cu cea mai conștiincioasă restabilire a textelor.

Cercetările de ani de zile, pe care le-am făcut și le urmez, cu răbdarea cuvenită, asupra vieții, operelor și manuscriselor poetului, mă îndemnară și-mi înlesniră să încerc eu această ediție, care să cuprindă numai poeziile publicate până la

darea în vileag a manuscriselor, afară de puținele excepții al căror rost se va lămuri în paginile următoare, — cu alte cuvinte toate poeziile publicate de Eminescu însuși, de prietenii săi și de alți contemporani literari. Nădăjduesc să urmeze acestei prime ediții critice și a doua, cuprinzând, în ordine cronologică și în fireasca lor grupare, celelalte poezii, cu discernerea și cu lămuririle trebuitoare.

Întâia problemă ce mi se punea pentru clădirea unei temelii sigure a noiei ediții, era stabilirea prototipului care a servit diferiților editori ai poeziilor lui Eminescu, deci cercetarea amănunțită a tuturor poeziilor publicate în revistele la care colabora și colaționarea lor cu textele edițiilor tipice, iar pe urmă controlarea celorlalte ediții cu aceste texte revizuite.

A doua problemă, mai anevoioasă, dar fără a căreia rezolvire o ediție critică autentică nu era cu puțință, fu căutarea, stabilirea și cercetarea de aproape a tuturor conceptelor, variantelor și originalelor de poezii risipite printre hârtiile poetului, spre a dobândi, cu ajutorul acestor prime izvoare, de-o însemnătate hotărâtoare, mijloacele întru descoperirea eventualelor «schimbări de redacție», lipsuri de strofe, greșeli de lectură, punctuație, ortografie, precum și erorile de tipar ale publicării primitive și ale retipăririlor.

Fără îndoială că variabilitatea ortografiei și punctuației noastre, deasemenea uzul, ca să nu zic abuzul, corecturilor făcute superficial, adeseori de oameni necompetenți, fiind lucruri îndeobște cunoscute și recunoscute la noi, constituiesc motive suficiente a ne fi îndemnat să bănuim existența greșelilor arătate mai sus.

O discuție lămuritoare e necesară numai cu privire la «schimbările de redacție» pe care le-a afirmat mai întâi, fără alte probe, d. I. L. Caragiale¹, iar apoi editorii Șaraga, în nota la prefața a doua a d-lui A. D. Xenopol.

Evident că față cu aceste afirmațiuni, se poate opune cunoscuta scrisoare din Viena, datată 6 Febr. 1871, a poetului către d. I. Negruzzi², în care «schimbările de redacție» sunt îngăduite fără nici o rezervă, cu rară modestie și cu nepăsare caracteristică, — prin urmare, cu dreptate, ori cel puțin cu aparență de dreptate s-ar putea susține că toate schimbările de redacție s-au făcut cu învoirea, ba chiar la dorința poetului, iar o restabilire a lor, departe de a fi îndreptățită, este de-a dreptul contrară intențiilor autorului însuși, deci inadmisibilă.

Din norocire, am izbutit a lămuri definitiv acest moment, prin descoperirea unei probe neclintite, care înlătură pentru totdeauna temeinicia oricărei nedumeriri ori întâmpinări ce s'ar mai exprima. Intr'adevăr, în Ms. Ac. Rom. 2255, ff. 312—313, ciorna unei scrisori a poetului către directorul «Conv. lit.» cuprinde următoarele mărturisiri de mare preț, pe care le reproduc cu sublinierea momentelor esențiale pentru cheștiunea pusă aici:

«Spun drept, că n'aveam de gând a mai tipări versuri. Această cură radicală de lirism o datoream Junimii din Iași, căci de sigur că pentru convulsii lirice râsul e mijlocul cel mai bun și—cel mai rău. Atârnă adică totdeauna de valoarea ce este în ele și de valoarea, ce le-o dă autorul.

¹ «Note și schițe», Buc. 1892; pg. 20 și urm.

² «Conv. lit.» XXV, pg. 903 urm.

«Acest din urmă punct e mai cu seamă important, nu pentru deșertăciunea personală (departe de mine aceasta), dar pentru convingerea că lucrezi sau nu în zadar. Eu sunt scriitor de ocazie și dacă am crezut de cuviință a statornici pe hârtie puținele momente ale unei vieți destul de deșerte și de neînsemnate, e un semn că le-am crezut vrednice de aceasta. Dacă forma, pe care ele a 'mbrăcat-o, e vrednică de răs, vei concede că nu aceasta a fost intenția mea și c'atunci e mult mai bine ca să nu se publice nici odată. În orice caz, eu n'am vrut să le dau o formă ridicolă și dacă sunt greșeli, eu din parte-mi am cântărit orice cuvânt.

«Deci trimit această coală de versuri, făcând trei rugăminți cât se poate de stăruitoare, a căror împlinire voi privi-o ca un deosebit semn de prieteșug.

1°. Să nu se schimbe nimic¹ din ceea ce am scris, căci îndată ce ies tipărite cu iscălitura mea, răspunderea greșalelor mă prlvește pe mine;

«2°. Să se tipărească tuspătru deodată;

«3°. Să nu aibă în marginile puținței nici o greșală de tipar.

Din încheierea scrisorii, de interes personal, se vede că poetul a scris-o în vremea când era redactor la «Timpul», și anume prin vara anului 1876, precum se poate deduce din controlarea cronologiei poeziilor lui din «Conv. lit.» Căci afară de nr. «Conv. lit.» dela 1 Sept. 1876, cuprinzând poeziile «Melancolie», «Crăiasa din povești», «Lacul» și «Dorința», toți ceilalți ani ai revistei cuprind în câte un număr mai puține ori mai multe bucăți ale poetului. Ciorna scrisorii, deci, se referă de sigur la aceste patru poezii, iar partea ei critică la bucățile anterioare din «Conv. lit.», ș. a. «Impărat și Proletar», «Făt-frumos din tei», apărute în «Conv. lit.» pe 1874—75; «Inger și Demon» și «Floare albastră»,

¹ Cuvântul este adaos peste: «o iotă», subliniat de E., dar șters.

apărute în 1873—74¹, care au într'adevăr schimbări și greșeli de text, mai ales cea din urmă, la care Eminescu va fi ținut mult și fiindcă era un fel de credeu poetic al romantismului său. Socotind acum că, ori cât însemnătate ar avea, scrisoarea din Viena a poetului privește vremea pe când abia începuse a colabora la «Conv. lit.» și era străin de redacția ei, iar ciorna celeilalte scrisori este din timpul participării sale intime la «Junimea», rămâne confirmat definitiv și prin autorul însuși faptul că «schimbări de redacție» se făceau poeziilor sale, că poetul nu era învoit cu ele, ba chiar îl mâhniau adânc, că cerea să nu i se schimbe o iotă din text și se plângea de greșelile de tipar.

Astfel, necesitatea revizuirii și restabilirii textelor, și din aceste puncte de vedere, este pe deplin dovedită.

Ar mai fi de lămurit, prealabil, chestiunea cercetării conceptelor, variantelor și originalelor definitive, păstrate în Ms. Ac. Rom., și a utilizării lor pentru ediția noastră.

Premiit dela început un fapt care, din pricina unor anume publicații necritice ale operelor inedite, ca de pildă fragmentul de dramă «Bogdan Dragoș», se cunoaște fals în publicul nostru cetitor și trebuie stabilit clar și neted:

Manuscrisele rămase pe urma lui Eminescu nu cuprind obicinuite opere postume, închegate, ci sunt hârtiile sale literare intime, cu note, copieri din cărți ori manuscrise, felurite însemnări și acte personale, apoi, în cea mai mare parte, planuri, schițe, poezii publicate de el însuși și lucrări inedite, cele mai multe în numeroase variante. După toată

¹ În anii 1875—76, «Conv. lit.» n'au publicat nimica de Eminescu.

evidența, ele datează în întregime din vremile sănătății sale psihice și păstrează mai ales activitatea literară de «interior», de atelier, ca să zicem așa, din anii tinereții dintâiu a poetului, de pe la 1865, până în ultimele zile ale epocii dinainte de nebunie, deci până prin Iunie 1883¹. De sigur că aceste manuscrise tăinuiesc o adevărată comoară, vastă și neprețuită, dar în desordinea firească a temperamentului și a felului de viață caracteristice maestrului. Ca dintr'o fântână fermecată, cu ascunse izvoare fără de număr, cu adâncuri nepătrunse, misterioase ca și sufletele geniilor, astfel răsăriră din această comoară, una câte una, poeziile pe care Eminescu le da la iveală numai după prelucrări migăloase, după reveniri în variante și alte variante, ca dovadă strălucită a extraordinarei conștiinți de artist de care se conducea și care trebuie să stoarcă admirația ori cărui cercetător înțeleghător. Acestei împrejurări fericite se datorește puțința noastră de-a fi găsit și de-a fi stabilit fie conceptele primitive și variantele, fie chiar originalele definitive ale celor mai multe din bucățile cunoscute ale poetului. Alături de acestea, se află celelalte bucăți ale sale, unele, prea puține însă, definitive, cele mai multe în formațiune, neînchegate ori nelucrate pe deplin, iar acestea, pentru-că

¹ Singura bucată de după 1883, cuprinsă în acest volum, este «Serenada» (după V. Hugo); manuscrisul ei nici nu se găsește în hârtiile dela Academie. Ea s'a publicat, împreună cu câteva versuri populare, după moartea poetului, cu mențiunea specială a d-lui I. Negruzzi că toate «versurile aceste au fost scrise târziu, după ce (poetul) se îndreptase de întâia lovire a boalei, întors din casa de sănătate Leidersdorfer din Viena» («Conv. lit.», 1892, nr. dela 1 Martie, notă la publicarea lor).

în parte sunt cunoscute prin edițiile populare ale «Postumelor», dar mai ales pentru motivele arătate mai sus și pentru-că ar fi trecut și prin număr limitele ediției noastre, trebuiri rezervate pentru un alt volum, cu speciala sa metodă de editare. O excepție am crezut-o trebuitoare numai pentru câteva bucăți: poezia din tinerețe «La moartea Prințului Barbu Știrbei», care dealtminteri fusese publicată chiar de poet; doina «Ce stă vântul», deplin încheată, întregind în chip fericit ciclul poeziilor în formă populară; «Nu mă înțelegi», apărută fragmentar în reviste și de acolo în diferitele ediții; și «Ta tvam asi», din care s'a publicat în edițiile pomenite numai fragmentul «Rugăciune».

În cercetarea și utilizarea acestor texte de concepte, variante și originale definitive, am căutat să fiu și amănunțit, scrutând cuvânt de cuvânt totul, și complex, notând fiecare bucată. Acolo unde, din norocire, textele sunt identice ori aproape identice, ca și unde există numai variante, le-am co-lacionat cu fiecare poezie, rectificând textul după ultima redactare, îndreptând erorile de tipar, punând și complectând punctuația care-i de însemnătate specială și pentru forma și pentru fondul poeziilor, — năzuind, astfel, a împlini toate lacunele ce se iveau.

Evitând îngreunarea și încâlcirea pedantă și inutilă a textelor prin note ale cutărilor deosebiri de cuvinte peste care, dealtfel, a trecut însuși autorul, am indicat, pe lângă cronologie și pe lângă izvorul întâei tipăriri, — adăogând scurte caracterizări, — izvoarele din manuscrise, pe care la sfârșitul volumului le-am complectat spre deplina posibilitate a con-

trolului și spre folosul cercetărilor ulterioare.¹ Aș fi dorit să pun toate aceste note la sfârșitul cărții, dar piedici ivite la începutul tipăririi, când credeam să indic numai izvoarele suficiente, n-au îngăduit aceasta, rămânând să revin când se va fi simțit lipsa unei reeditări a volumului.

Cu privire la însăși întregirea și restabilirea textelor, cred de prisos să mai arăt îndeosebi fiecare rectificare ori schimbare; cetitorul va vedea el însuși, din simpla lectură, schimbările esențiale, iar celelalte se pot cunoaște ușor prin compararea cu textele edițiilor anterioare.

Ca orientare sumară despre natura și rostul lor, voi atrage luarea aminte numai asupra câtorva din aceste rectificări și completări, mai caracteristice.

¹ Ca unul ce urmăresc cercetări cu totul speciale în vederea unei monografii a vieții și operelor lui Eminescu, am avut prilejul să constat adeseori însemnătatea acestor izvoare și utilitatea indicării lor care de-acum înainte va scuti pe cercetător de rătăcirea îndelungată prin sutele de file, uneori fără legătură, ale zecilor de caete manuscrise. Citez, pe lângă însemnările din note, un singur exemplu, care-i de-o importanță deosebită. Alături de una din variantele «Luceafărului» (Ms. Ac. Rom. 2275 bis, f. 96) Eminescu însuși mărturisește că s'a inspirat dintr'o scriere germană și lămurește că ideea fundamentală a poemului este *alegorică*: *soarta luceafărului din legendă—asemănătoare geniului*. Aceiași idee o susținusem cu ani înainte, ca student în Lipsca, într'o conferință despre Eminescu la societatea «Neuphilologischer Verein» de acolo, sprijinit pe acea carte germană, pe care o descoperisem de pe atunci, fără să cunosc mărturisirea poetului. Într'un studiu special, terminat mai de mult, pe care sper să-l public în curând, asupra izvoarelor, filosofiei și esteticeii «Luceafărului», voi insista de aproape asupra acestui moment, publicând și textul mărturisirii poetului, descifrat cu greu pe alocurea; aici nu și-ar avea locul.

Am îndreptat erori de lectură ori de tipar, păgubitoare rimei, și am întregit după manuscrisul original textul poeziei «Singurătate», descoperindu-i două strofe, în locul celei adaose de editorii Șaraga. Am introdus penultimele două strofe inedite, foarte frumoase, în poezia «Sara pe deal», iarăși după original. Am restabilit textul complet al poeziei «Stelele 'n cer», cu adaosul strofelor 2, 3, 5, 6 și 7, care lipsiau din întâia publicație postumă («Fânt. Bland.» 1889). Am rectificat și am împlinit, în mai multe părți esențiale, textul «Scrisorii V» (Dalila), incompletă în amândouă publicațiile anterioare («Fânt. Bland.» 1889 și «Conv. lit.» 1890); astfel, în textul nostru, restabilit și completat după manuscrisul original descifrat pe deplin, avem, pag. 287, odată trei versuri inedite (10, 11 și 12), dintre cari ultimul rimează cu al 13-lea vers, isolat în celelalte ediții, iar altă dată încă opt, cuprinzând observații satirice pline de vervă, foarte interesante pentru viața noastră socială pe care o biciuia poetul, prin urmare inadmisibil să fie eliminate; chiar și titlul poeziei («Scrisoarea V») l-am restabilit după manuscrisul poetului, completând seria «Scrisorilor» potrivit intențiunii lui. Observ că, în manuscrise, și ordinea «Scrisorilor» e alta: drept I e socotită «Scrisoarea II», drept II «Scrisoarea IV», drept III «Scrisoarea I» și drept IV «Scrisoarea III». Dar în acest sens nu puteam restabili ordinea «Scrisorilor», întâiu pentru motivul că însuși poetul și-a publicat «Scrisorile» (în «Conv. lit.») după ordinea cea nouă, al doilea, pentru că ar fi fost și o schimbare turburătoare nu numai nejustificată, provocând

**

confuziune în titlurile «Scrisorilor», prea adânc înrădăcinate în conștiința cetitorilor.

Cu privire la restabilirea erorilor de lectură și de tipar, își poate închipui oricine cât pierdeau versuri în care în loc de arpa («La Heliade», pag. 9, vers 5) se citia «ceea» (ed. Șaraga); în loc de smult — «smuls» (ed. Socec), rimând rău cu mult («Departe 'sunt de tine», pag. 86, versul penultim); în loc de «O, tu crai cu barba 'n noduri» («Călin, pag. 98, VI, rândul I) — «O tu erai cu barba 'n noduri» (ed. Șaraga); în loc de «regi, oșteni și învățați (Scrisoarea I pag. 250, rândul 24) — «regi, oșteni și împărați» (ed. Socec, 1885), o umplutură pentru rimă, inadmisibilă în operele unui artist care, părându-i-se «că pe cap îi cade cerul», căută așa de stăruitor: «cuvântul ce exprimă adevărul»; în loc de «toți se scurseră aicea» («Scrisoarea III», pag. 268) — «toți se scutură aicea» (ed. Socec și Șaraga); în loc de clarele versuri din «Glossa» (pag. 306, strofa 2): «Nu spera când vezi mișei¹, la izbânzi făcându-și punte» — «Nu spera când vezi mizerii², la izbândă făcând punte» (ed. Socec și Șaraga). Mai sunt și alte îndreptări de acestea, destul de numeroase, care restabilesc textul autentic, înlătură defectele de formă de care nu-i vinovat poetul și expun cugetarea lui și frumusețea hainei artistice în dreapta lor valoare.

Ortografia pe care, din considerații practice, am adoptat-o, este cea academică; spre a scoate la iveală, unde e cu puțință, corectitudinea rimei, am ținut seamă și de pronunția

¹ Dialectal mold.: «mișăii», rimând cu nătărăii.

² Să rimeze cu «nătărăii»?

*dialectală moldovenească a lui Eminescu, unde ea nu lovea prea mult simțul pronunției literare*¹.

În orânduirea întregului material, m-am condus de principiul stabilirii evoluției urmate de geniul scriitorului nostru, pe care am căutat să o pun în lumina cea mai curată, în scopul îndoit de-a înlesni pătrunderea mai deaproape a operii sale, în elementele-i alcătuitoare și'n dezvoltarea și desăvârșirea lor, precum și de-a explica și justifica mai ales imperfecțiunile formale (de limbă, stil, ritmu și rimă) destul de jignitoare mai ales în creațiunile tinereții maestrului. Considerația din urmă am socotit-o cu atât mai necesară, cu cât și astăzi se mai întâmpină critici neîntemeiate, pe socoteala pretensei inferiorități a formei operelor aceluia care a contribuit ca nimeni altul la îmbogățirea și perfecționarea versificației noastre în atâtea direcții.

Luând ca bază succesiunea cronologică a poeziilor după întâia lor publicație (în reviste), am stabilit trei epoce firești în dezvoltarea literară a lui Eminescu: prima epocă, pe care am numit-o «epoca tinereții întâia», între anii 1865—1869, cuprinde încercările poetului; a doua, caracterizată ca «epoca tinereții a doua», între anii 1870—1878, este vremea în care geniul său își întinde aripele-i puternice, înălțându-se în sfere neatinse până la dânsul în poezia lirică românească, dar nu răzbate încă până la culmile de cugetare originală, de vervă clasică, de perfecțiune a limbei, a stilului și versificațiunii, cari se lămuresc în toată

¹ S'au evitat în ortografia academică numai prea multele accente, supărătoare, — dar cu oarecare scăpări de atribuit obicinuiții culegătorilor tipografi cu noua ortografie.

maiestatea lor abia în epoca treia, între anii 1879—1883, ce se poate numi cu drept cuvânt «epoca maturității» geniului său.

Și din punctul de vedere biografic și din cel istoric-literar, cred că această grupare este cea mai firească și cea mai deslușită.

Într'adevăr, în epoca primei sale tinereți poetul simte înstrăinarea sa de casă și dorul de căminul părintesc, cântă «frumoasa Bucovină», unde-și petrece întâii ani de școală, urează României, chiar în anul de fericită prefacere politică 1867, «viață de vecie, glorii, bucurie, arme de tărie, suflet românesc, vis de vitejie, fală și mândrie», urări cari aveau să se îndeplinească așa de îmbelșugat la 1877, zece ani în urma dorințelor profetice ale tânărului rătăcitor peste granițele țării... Tot pe atunci, educația sufletească a lui Eminescu este profund influențată în sens național de marele apostol Aron Pumnul, pe care-l plânge la moarte ca pe un «luceafăr» al Bucovinei. În aceeași vreme Eminescu colindă Ardealul, Banatul, părțile românești ale Ungariei și Munteniei, ca sufler de teatru ambulant; el aude și înseamnă cîntece populare caracteristice, se pierde în lectura măștrilor săi din tinerețe Alexandri, Bolintineanu, Mureșeanu, Eliade, pe care de asemenea îl slăvește, într'o odă în stil clasic, strălucind de mărgăritare ale mitologiei grecești. În aceleași zile citește — chiar și «într'un grajd», cum l-a găsit odată d. I. L. Caragiale — pe Schiller, care-l influențează mult cu elementele antice și cu avântul etic al operelor sale. Viața de teatru din aceeași epocă îi inspiră cîntece de iubire romantică, precum «La o artistă», «Amorul unei marmore» sau «O călărire 'n zori», care se resimte mai ales de influența lui Bolintineanu. În

sfârșit, până și zorile sfioase ale geniului său filosofic și satiric le zărim mijind pe alocurea în aceeași epocă, dacă ne gândim la poeziile sale «Junii corupți» sau Speranța» și «Misterele nopții».

Dacă atmosfera romantismului românesc de pe la 1860 învăluiește anii dintâi ai tinereții lui Eminescu, zări mult mai largi se deschid ca prin farmec în epoca tinereții sale a doua. În toamna anului 1869, poetul își începe studiile sale academice la Viena, de unde scrie «Epigonii», întâiul triumf al geniului său și cea dintâi manifestare a personalității sale față cu literatura românească a vremii. Mai târziu își urmează și desăvârșește studiile în a doua metropolă a culturei germane, în Berlin. Se întoarce apoi la Iași, în mijlocul «Junimei», ori între rafturile bogatei biblioteci a Universității, pe care o studiază cu hărnicie, sau cutreeră ca revizor școlar satele județelor Iași și Vaslui. Semnele unei serioase culturi literare, filosofice, istorice, sociale, zbucnesc în flacări uriașe din poemele sale «Egiptul», «Impărat și Proletar», «Inger și Demon», «Strigoii». De altă parte, romantismul său, rodit prin cel german, al căruia credeu — «Floarea Albastră» — îl mărturisește, își afirmă originalitatea prin măestrul poem «Călin», prin balade admirabile, cu acelaș fond popular românesc, precum «Făt-Frumos din teiu», ori prin romanțe ca «Lacul», «Crăiasa din povești», «Dorința», «Povestea codrului»; iubirea sa găsește clasică formă plastică a «Singurătății» ori accentele de-o rară putere sugestivă din «Melancolie» și «De parte sunt de tine»; filosofia sa pesimistă, cu sinistru-i drum pustiu prin scurgerea vremilor și prin largul Cosmo-

sului, se vestește în «*Mortua est*», în «*Inger și Demon*»; sa tira sa nelămurită încă, răsare și ea în «*Cugetările Sermanului Dionis*». Pe când astfel filosofia sa europeană începe a cuprinde Universul, romantismul său e atras de farmecul naturei specific românești și de vrăjile poeziei noastre populare.

La începutul epocii a treia îl întâlnim pe poet în toiul aprigelor sale lupte politice dela «*Timpul*», în mijlocul anarhiei noastre culturale și morale, care-l turbură, îl mănește și-l revoltă, în sfârșit în vălmășagul vieții trudnice de ziarist și de boem. Totuși activitatea lui e mai spornică decât oricând; până la urmă, stors de munca-i excesivă, nepriceput de atâția dintre contemporani, cercat și obosit de mizeriile vieții noastre, cutremurat de răzvrătire ori doborât de deznădejde, săpat tot mai adânc și de grozava-i boală care avea să-l prăbușească fiziologicește și psihicește, — el rămâne întreg, nebiruit în manifestarea eroică a geniului său. Mai mult de jumătate din opera sa poetică, strânsă în volum, e producțiunea acestor ani ai maturității și cele mai multe din operele sale de acum sunt clasice prin desăvârșirea lor, ca fond și ca formă, — neîntrecute în măreția lor de nici o altă operă a literaturii noastre. În împrejurările, mare parte schimbate, ale noiei sale vieți de scriitor politic, Eminescu trebuia să se înstrăineze până la un punct și de romantismul său, de singuratica sa visare în atmosfera lumilor minunate ale legendelor străvechi, ale basmelor și cântecelor populare, ale codrilor și lacurilor noastre poetice, ale nopților de dragoste supt farmec de lună. El mai creiază și'n această vreme, ca alte dăți, romanțe

pure și duioase cântece de iubire, dar ademenirea naturii romantice a pădurii pe care «a'ntelege n-o mai poate» (în «O rămâi») îl umple de melancolie dureroasă, de păreri de rău după copilăria sa. În schimb, elegiile de iubire sporesc ca negrele unde ale unui râu adânc și trist, parc'ar curge spre nemărginitele ape ale morților, și «singurul dor» cel mai are e «să fie îngropat la marginea mării», în pustiul mormânt... «fără noroc și fără prieteni». În sonetele de puritate marmurei, cele mai multe note sunt deasemenea elegiace, arareori mai răzbate «câte-o rază mai curată,» mai veselă, dătătoare de viață, — pe când pesimismul masiv își așează și aici piatra-i grea pe sufletul poetului care-și chiamă cu dor umbra morții, ba chiar «se vede murind», «aude cântări și vede lumini de torții». Până și'n genul cântecelor artistice în formă populară, ridicat de Eminescu la perfecțiune, stăpânește tonul melancolic al unor dureri discrete, înăbușite, sau vulcanica răzvrătire patriotică («Doină»); numai în priveliștile naturei ne mai întimpină liniștea și seninătatea. Dar mai ales poeziile filosofice și sociale din această vreme arată triumful concepției pesimiste a poetului asupra romantismului său, care rămâne abia ca o amintire din timpuri depărtate, cu lumini de amurg, servind pretutindenea drept contrast față cu ticăloșia prezentului (Scrisoarea II, III și IV) ori față cu zădărnicia Universului întreg (Scrisoarea I). În «Rugăciunea unui Dac», purtând într'o variantă caracteristicul titlu «Nirvana», poetul cerșește în accente selbatice «intrarea în vecinicul repaos», fericit numai la gândul că «în stingerea eternă dispare fără urmă»... Pe când în «Scrisori» și'n «Viață» predomină satira

cea mai cumplită, de-o vervă și de-o vigoare fără păreche în literatura românească, în «Oda în metru antic» poetul chiamă «nepăsarea-i tristă» și i-se cere pe sine, însuși, spre «a muri liniștit», după-ce suferința cea «dureros de dulce» l-a «învățat să moară», făcându-l «să bea până'n fund voluptatea morții»; în «Glossa», nepăsarea buddhistă de tot ce-i viață își află expresia definitivă, cu totul senină, iar în cea mai perfectă operă a sa, în «Luceafărul», soarta tragică a geniului, alegorizată prin povestea luceafărului, e însăși soarta poetului, sigur acuma, după atâta zbucium, de nemurirea sa.. Abia o singură dată mai răsună de nădejdi minunata-i «Rugăciune», care-i în sine o clasică bucată religioasă, dar în cadrul filosofic-social al inspirației indice este numai șoapta unui suflet ce zboară în eternitatea timpului, a căruia filosofie o sintetizează așa de plastic în poezia «Cu mâne zilele-ți adaogi», unde parcă anume a șters întâia strofă religioasă —reprodusă de mine în «Adaos» —, nemaivându-și locul în «Nirvana» sa păgână.

Acelaș scop central de-a pune în cea mai clară lumină evoluția geniului poetic al maestrului, m'a hotărât a introduce, în cadrul cronologic al celor trei epoce, o grupare psihologică, după fondul de sentimente și de idei al poeziilor, iar în lăuntrul acestor grupări iarăși o succesiune cronologică a singuraticelor bucăți. În chipul acesta, sper a fi izbutit să arăt și cât de unitară și de consecventă cu ea însăși este personalitatea artistică a poetului, pe lângă toată varietatea și bogăția manifestării sale; în fiecare din aceste trei epoce, poeziile se grupează dela sine în: 1) romănte și cântece de iubire; 2) elegii; 3) poezii fi-

losofice și sociale. O grupare specială, realizabilă fără a contrazice principiul orânduirii psihologice, mi s'a părut necesară, din considerații formale, numai pentru sonete și poeziile în formă populară, care deasemenea constituiesc o unitate strânsă, precum și pentru cele câteva traduceri ce-și aveau locul la sfârșitul volumului.

Această orânduire psihologică, a căreia utilitate științifică și didactică este vădită, va fi bine venită și pentru publicul cetitor, care nu se mai poate mulțumi astăzi cu o simplă «gustare» a singuraticelor poezii, ci caută de sigur a le și pătrunde în fireasca lor înlănțuire organică, deci în succesiunea lor psihologică. Instructivă, fără a turbura, ba chiar sporind emoția estetică, o astfel de orânduire poate ajuta mult cunoașterea operii poetice a lui Eminescu, prin faptul că prilejește cetitorilor lectura unor grupe de poezii omogene, în intima lor unitate, înlăturând în acest chip lectura la întâmplare a unui cântec de iubire alături de un poem filosofic ori de o satiră. Așa cum am ținut să îndeplinesc această orânduire psihologică, fără nici o considerare la genurile moarte ale vechilor poetice didactice și cu observarea riguroasă a succesiunii cronologice, ea înlesnește în acelaș timp și dreapta înțelegere și prețuire a fiecărei poezii în cadrul evoluției generale a operei.

Cu privire la cronologia sinuraticelor bucăți diu volum am stabilit pretutindenea ziua, luna, anul și revista în care s'a tipărit fiecare din ele; pentru poeziile nepublicate în reviste și pentru inedite, am căutat să stabilesc cu aproximație, pe lângă datele publicării dintâi, cel puțin epoca în care s'au scris, de oarece mijloacele pentru o datare mai

strânsă, precum corespondența poetului și memorii ale contemporanilor săi, nu stau încă la îndemâna cercetătorului. Dar, în genere, afară de unele excepții fericite, menționate în notele respective, o arătare specială a zilei ori zilelor când s'a scris fiecare poezie nu este cu puțință și din pricina însuși felului de-a munci și de-a publica al poetului, despre care pot vorbi în competență astăzi, după ce ani îndelungați am urmărit deaproape viața și opera sa, îndeosebi manuscrisele sale, citite și studiate filă cu filă. Poetul, precum o dovedesc numeroasele concepte și variante ale mai tuturor poeziilor sale, dintre cari unele ajung 10 până la 20 de redactări, nu creia poeziile sale pe zile, ci termina definitiv și publica de cele mai multe ori o serie de poezii în aceiași vreme. Acest fapt e confirmat și prin informațiile biografice identice pe care le-am adunat dela prietenii literari ai poetului, în sensul că avea obiceiul să scrie zile și nopți în șir, fără întrerupere. Pe lângă aceste momente, e de relevat un alt fapt, tot atât de caracteristic pentru felul de-a munci al poetului: dânsul obicinuia să păstreze luni, uneori și ani întregi, germenii singuraticelor poezii, imagini, descrieri, ba chiar versuri și strofe depline, fără a le fixa locul, strămutându-le uneori dintr'o poezie într'alta. Probe concrete în acest sens am notat în «Adaos»; astfel crâmpoie-variante la «Scrisoarea I» se găsesc de pe la 1873-74 în hârtiile sale intime; unele versuri au fost trecute dintr'un fragment al «Scrisorii I» în «Rugăciunea unui Dac»; «Scrisoarea IV» are într'un manuscris o parte tratată independent, cu data «28 Aug. 876, noaptea», pe

când poemul se va fi încheiat definitiv prin anii 1880—82 și s'a publicat numai în 1882¹⁾).

Totuși, am izbutit să stabilesc, cu ajutorul manuscriselor, și unele date cu totul precize când s'au scris anume poezii; ele sunt însemnate la fiecare poezie în parte. A le spori va fi posibil numai când vor fi la îndemână și mijloacele speciale, arătate mai sus: corespondența și eventuale memorii.

Dar, pentru opera poetică a lui Eminescu îndeosebi, o cronologie a creării fiecărei bucăți nu este de-o importanță prea mare și pentru motivul că dânsul, pe lângă că însuși abia plutea în timp, ca și în spațiu, prin firea sa boemă și prin filosofia-i romantică-pesimistă, s'a și ferit de-a da un caracter prea actual vr'unea din poeziile sale, chiar și în acele bucăți unde această actualitate este vădită, ca în *Scrisoarea II, III, ori în «Doină»*. Poet «sub specie eternitatis,» prin geniu și prin atâtea din motivele sale artistice, el a rămas mai mult străin de lumea și de vremea sa, în alegerea subiectelor ca și în tratarea lor, astfel că o cronologie a poeziilor, în legătură cu evenimente ale timpului, pentru cele mai multe nici nu și-ar avea locul, — afară doar de câte-va, ca «*Doina*», a cărei redactare definitivă datează desigur din zilele publicării ei, pe vremea dezvălirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași, sau unele din odele tinereții sale, care se pot iarăși dată destul de precis, fără să fie nici aici de vre-o utilitate specială datarea printr'o anume zi, ori de poezii cu fond în parte contemporan ca «*Împărat și Proletar*», care iarăși e limpede că a fost inspirată de imperiul lui Napoleon III și de comuna din Paris. Chiar și pentru

¹⁾ Adaos, pg. 346.

viața sentimentală a poetului, în deosebi pentru poeziile sale erotice, o datare cronologică cât se poate de precisă, dacă nu e posibilă astăzi din lipsa unor documente biografice amănunțite, nu e nici indispensabilă pentru studierea unei iubiri idealiste, estetice, cu prea puține legături pământești, precum e iubirea cântată de poet ¹⁾.

Sfârșesc, cu aceste lămuriri, introducerea trebuitoare pentru înțelegerea deplină a ediției de față, pe care îmi permit a o prezintă publicului cititor, istoricilor literari și profesorilor de literatură românească, — în nădejdea că textele autentice, dobândite și orânduite prin aplicarea conștiincioasă a principiilor critice de care m'am călăuzit, vor putea fi socotite cu drept cuvânt ca singurele în stare să înfățișeze în strălucirea ei deplină, curățită de zgura defectelor constatate, partea clasică din opera poetică a lui Eminescu.

Râvna de-a putea ajunge la o astfel de ediție, m'a condus, după puterile mele, în tot timpul pregătirii și alcătuirii acestui volum. Dacă voi fi izbutit, sunt mulțumit în suflet că voi fi contribuit cu cât de puțin la biruința principiilor critice științifice în editarea autorilor noștri clasici, de ale căror opere numai astfel se pot arăta vrednici urmașii. Căci, precum minunatele picturi din vechile noastre biserici ne apar în frumoasa lor lumină proaspătă numai după ce mâni pioase le-au spălat de fumul negru al veacurilor, astfel se cuvine să arătăm, în lumina tiparului, și creațiunile marilor cărturari ai neamului, trecuți la posteritate.

București, August. 1908.

I. SCURTU.

¹⁾ Firește, pentru biografie datarea cea mai precisă e în sine de o însemnătate deosebită, dar aici tratez chestiunea numai din punct de vedere literar, cum e și firesc; în monografia vieții și operelor poetului chestiunea va fi tratată sub toate aspectele ei.

EPOCA ÎNTÂIEI TINEREȚI

1865—1869

I. Elegii și ode.

LA MOARTEA LUI ARON PUMNUL

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde 'ncinge antică fruntea ta ;
Acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea !

Metalica, vibrândă a clopotelor jale
Vuește în cadență și sună întristat ;
Căci, ah ! geniul mare al deșteptării tale
Pășî, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Și-n urmă-i ne-a lăsat !

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o geniu 'nalt și mare,
Colo unde te-așteaptă toți îngerii în cor,
Ce 'ntoană tainic, dulce a sferelor cântare
Și-ți împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori !

Te plânge Bucovina, te plânge 'n voce tare;
Te plânge 'n tânguire și locul tău natal,
Căci umbra ta măreață în falnica-i sburare
O urmă 'ncet cu ochiul în tristă lăcrimare,
Ce-i simț național!

Urmeze încă 'n cale-ți și lacrima duioasă
Ce junii toți o varsă pe trist mormântul tău,
Urmeze-ți ea prin zboru-ți în cânturi tânguioase,
În cânturi răsunânde, suspine-armonioase,
Colo, în elizeu!

1866, *Ianuarie*, broșura: «Laecrimioarele învațaeceilor gimnaesiaști de'n Cernăuți la mormântul prea iubitului lor profesorii Arune Pumnul raepaeusat într'a 12/24 Ienariu 1866, Cernăuți, 1866»; p. 4: e semnată «M. Eminoviciu, [elev] privatist». Textul de aici e după originalul din Ms. Ac. Rom. 2259, f. 33 v. cu data de «1866», pusă de poet.

LA HELIADE

De mi-ar permite-Apolon s'aleg dintre cunune,
Ghirlanda n'aş alege-o de flori plăpânde, june,
Ci falnica cunună a bardului bătrân;
Eu n'aş alege lira vibrândă de iubire,
Ci arpa care falnic vuieste de mărire,
Cu focul albei Veste aprinde al meu sân.

Ghirlanda ce se'nsoară cu silfele uşoare,
Pe fruntea inspirată, pe fruntea 'nspirătoare
De bucle 'nconjurată, blondine, undoind;
Plăcută-i o ghirlandă, sublimă însă este
Cununa cea de laur, ce sfântă se'mpleteşte
Pe fruntea cea umbrită de bucle de argint.

Ca visul e cântarea ce-o 'ntoană Eol dulce,
Când silfele vin jalnic prin liliu să se culce,
Să doarmă somn de îngeri pe sânul alb de flori,
Sublim însă e cântul când țipă și ia 'n goană
Talazurile negre ce turbă, se răstoarnă,
Și spumegă ca furii și urlă 'ngrozitor.

Astfel îți e cântarea, bătrâne Heliade,
Cum curge profeția unei Ieremiade,
Cum se răzbun' un vifor sburând din nor 'n nor.
Rugă-m'aș la Erato să cânt ca Tine barde,
De nu în viața'mi toată, dar cântecu-mi de moarte
Să fie ca «Blăstemu»-Ți... să-l cânt, apoi să mor.

1867, Iunie 18, «Familia», Vezi și Ms. Ac. Rom. 2259. f. 39, text îndreptat pe alocurea după cel din «Familia», precum arată însemnarea poetului care indică numărul din «Familia» în care s'a publicat poezia.

VISURI TRECUTE

Amicului F. I. (= Filimon Iliu)

Visuri trecute, uscate flori
Ce-ați fost viața vieții mele,
Când vă urmam eu, căzânde stele,
Cum ochiul urmă un meteor;

✓

V'ați dus cu anii-mi, ducu-vă dorul,
Precum cu toamna frunzele trec;
Buza mi-i rece, sufletul sec,
Viața mea curge uitând isvorul.

]- mi

Candel'a ștersei de-argint icoane
A lui Apolon, crezului meu,
Mă topesc tainic, însă mereu
De ale patimilor orcane.

De care ochii mei abia o văd
Mă palid, gâmb și pre

Sau ca un nour gonit de vânt
Alerg pe calea vieții mele:
O buhă care, țipând a jele,
Bântue urma unui mormânt.

Viața-mi se scurge ca și murmura,
Ce-o sufl'un crivăț printre pustii,
Mă usc ca crucea pusă'n câmpii
Și de blesteme mi-i neagră gura.

Imi târăsc soarta ca un vultur
Ce își târăște aripa frântă;
Viscolul iernii foame îmi cântă,
Moarte îmi râde tot dimprejur.

Am uitat mamă, am uitat tată,
Am uitat lege, am uitat tot;
Mintea mi-i seacă, gândul netot,
Pustiul arde 'n inima-mi beată;

Numai prin chaos tu îmi apari,
Cum printre valuri a navei velă,
Cum printre nouri galbenă stelă,
Prin neagra noapte cum un fanar.

Te văd adesea frunte senină
Ca și gândirea lui Dumnezeu,
Sufletu-ți arde 'n sufletul meu
C'o flamă dulce, tainică, lină.

Gândind la tine nu voi să mor,
Imi blestem însuși eu mântuirea,
Orb, nebun, care blastămă firea,
Ce-ar vrea din frunte-i să sting' un nor.

→ Aici erau 5 strofe
editate în pag. 61.

1e Dar dacă gândul zilelor mele
Se stins' n mintea lui Dumnezeu,
Și dacă pentru sufletul meu
Nu-i loc aicea, ci numa'n stele :

Voi, când mi-or duce ingerii săi
Palida-mi umbră în albul munte,
Să-mi pui cununa pe moarta-mi frunte,
Și să-mi pui lira la căpătâi!

1869, Martie 30, «Familia»; textul de-aici l-am dat după originalul din Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 7, —v. 9 v.; acolo titlul e «Amicului Filimonu Ilia» și data pusă de poet «[18]66 Noemb.»

LA MOARTEA PRINCEPULUI ȘTIRBEI

Turnurile mișcă 'n doliu a lor inimi de aramă
Și un inger cu-aripi negre, cu diademă de spini,
Cu cântarea plângătoare, lumea mișcă, lumea chiamă,
Precum mișcă vântu 'n cântec fața mării de senin.

Și cu ochiul plin de lacrimi națiunea cea română,
Care are 'n mii de inimi sufletul ei tremurând,
Vede cum prin nori se stinge stea cu flacără divină
Și aude-n ceruri tunet și un gemăt pe pământ...

A'ntristării neagr'aripă peste lume se întinde,
Totul tace, căci durerea este mută ca un gând,
Lumea azi nimic nu vede, ochiul nimic nu cuprinde,
Decât cursu-acelui astru ce se sparge pe-un mormânt.

Cine-i acvila ce cade ? Cine-i stânca ce se sfarmă ?
Cine-i leul ce închide cu durere ochii săi ?
Cine-i tunetul ce moare umplând lumea de alarmă ?...
— Este Domnul României : Barbu Dimitre Știrbei !

1869, *Aprilie*, data morții Prințului Știrbei. Ms. Ac. Rom. 2259 f, 247 ; poezia e tipărită în foi volante și poartă iscălitura autografă a lui Eminescu.

II. Căntece patriotice.

DIN STRĂINĂTATE

Când tot se'nveseleşte, când toți aci se'ncântă,
Când toți își au plăcerea și zile fără nori,
Un suflet numai plânge, în doru-i se avântă
L'a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i rătători.

Și inima aceea, ce geme de durere,
Și sufletul acela ce cântă amorțit,
E inima mea tristă ce n'are mângăere,
E sufletu-mi ce arde de dor nemărginit.

Aș vrea să văd acumă natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul păraului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară,
A codrului tenebră, poetic labirint ;

Să mai salut odată colibele din vale,
Dorminde cu un aer de pace, liniştiri,
Ce respirau în taină plăceri mai naturale,
Visări misterioase, poetice şoptiri. —

Aş vrea să am o casă, tăcută, mititică
În valea mea natală ce undulă în flori,
Să tot privesc la munte, în sus cum se ridică,
Pierzându-şi a sa frunte în negură şi nori.

Să mai privesc odată câmpia 'nfloritoare,
Ce zilele-mi copile şi albe le-a ţesut,
Ce auzi odată copila-mi murmurare,
Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-a văzut.

Melodica şoptire a râului ce geme,
Concertul ce-l întoană al paserilor cor,
Cântarea în cadenţă a frunzelor ce freme,
Născur'acolo'n mine şoptiri d'un gingaş dor.

Da ! da ! aş fi ferice, de-aş fi încă odată
În patria-mi iubită, în locul meu natal,
Să pot a bine-zice cu mintea'nflăcărată
Visările juniei, visări de-un ideal.

Chiar moartea ce răspânde teroare'n omenire,
Prin vinele vibrânde ghețoasele-i fiori, —
Acolo m'ar adoarme în dulce liniștire,
În visuri fericite m'ar duce către nori.

1866, *Iulie 17*, «*Familia*» : Vezi o variantă în Ms. Ac. Rom., ff. 37—38, unde poetul indică data de «[18]65».

LA BUCOVINA

N'oi uită vr'odată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori,
Râuri resăltânde printre stânce nante *),
Apele lucinde'n dalbe diamante
Peste câmpii 'n zori.

Ale sorții mele plângeri și surise,
Ingânate 'n cânturi, îngânate 'n vise
Tainic și ușor,
Toate-mi trec prin gându-mi, trec pe dinainte,
Inima mi-o fură și cu dulci cuvinte
Imi șoptesc de dor.

Numai lângă sânu-ți geniile rele,
Care îmi descântă firul vieții mele,
Parcă dormită :

*) «Nant = nalt (provinc. mold.),» notă în «Familia».

Mă lăsară'n pace, ca să cânt în lume,
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Și de steaua mea.

Când pe bolta brună tremură Selene,
Cu un pas melodic, cu un pas a lene,
Lin în calea sa;
Eol pe-a sa arpă blând răsunătoare
Cânt' a nopții dulce, mistică cântare,
Cânt din Valhala.

Atunci ca și silful ce n'adoarme'n pace,
Inima îmi bate, bate și nu tace,
Tremură ușor,
In fantăsiile mândre ea își face cale,
Peste munți cu codrii, peste deal și vale
Mână al ei dor.

Mână doru-i tainic colo în spre tine,
Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt pline,
Inima mi-e grea;
Astfel totdeauna, când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea !

1866, August 14, «Familia».

CE-ȚI DORESC EU ȚIE,

DULCE ROMÂNIE.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor ?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor !
Fiarbă vinu'n cupe, spumege pocalul,
Dacă fii-ți mândri aste le nutresc ;
Căci rămâne stânca, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormântul,
Spada ta de sânge dușman fumegând,
Și de-asupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,

Spună lumii large steaguri tricolore
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s'aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Îngerul iubirei, îngerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte'n glorii să orbească-l face,
Când cu lampa-i sboară lumea luminând,
El pe sânu-ți virgin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strânge'n brațe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tânăra mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme de tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mândrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

1867, Aprilie 2, «Familia».

III. Cântece de iubire și române.

DE-AȘ AVEA...

De-aș avea și eu o floare
Mândră, dulce, răpitoare
Ca și florile din Mai,
Fiice dulci a unui plai,
Plai răsând de iarbă verde,
Ce se leagănă, se pierde,
Undoind încetișor,
Șoptind șoapte de amor ;

De-aș avea o florică
Gingașă și tinerică,
Ca și floarea crinului,
Alb ca neaua sinului,
Amalgam de-o roz'albic
Și de una purpurie,
Cântând vesel și ușor,
Șoptind șoapte de amor ;

De-aş avea o porumbiţă
Cu chip alb de copiliţă,
Copiliţă blândişoară
Ca o zi de primăvară ;
Cât îţi ţine ziuliţa
I-aş cânta doina, doiniţa,
I-aş cânta-o 'ncetişor,
Şoptind şoapte de amor.

1866, Febr. 25, «*Familia*» ; textul de aici e după Ms. Ac. Rom. 2259, f. 30, unde poetul pune data: «Sept. 1865».

O CĂLĂRIRE ÎN ZORI

A nopții gigantică umbră ușoară
Purtată de vânt,
Se'ncovoie tainic, se leagănă, zboară,
Din aripi bătând.

Rozalb' auroră, cu bucle de aur
Sclipinde'n rubin,
Revarsă din ochii-i de lacrimi tesaur
Pe-al florilor sin;

Răspânde suflarea narciselor albe
Balsamu-i divin,
Și Chloris din roze își pune la salbe
Pe fruntea-i de crin;

Iar râul suspină de blânda-i durere
Poetic murmur,
Pe-oglanda-i de unde răsfîrînge'n tăcere
Fantastic purpur ;

Și pasărea cântă suspine-imitîndă
Un cântec de-amor,
Ecou-i răspunde cu vocea-i vuindă
La plînsu-i de dor.

Pe câmp se vîd două ființe ușoare
Sîltînde pe-un cal,
Pe care le'ncinge de fluturî'n boare
Subîre voal ;

Ca Eol ce sboară prin valuri și țipă,
Fugarul ușor
Nechează, s'aruncă de spintecă 'n pripă
Al negurei flor,

O dalbă fecioară adoarme pe sinul
De-un june frumos,
Astfel cum dormită oftarea, suspinul
În cântul duios ;

Iar talia-i naltă, gingașă, subțire
Se mlădie 'n vânt,
Și negrele-i bucle ondoală 'n zefire,
Sclipesc fluturând.

I-adoarme pe sinu-i, se leagănă'n brațe
In tandre visări;
Pe când ca profume pe blânda ei față
Plutesc sărutări.

Iar aeru'n munte, în vale vibrează
De tainice-ofțări:
Căci junele astfel din pieptu-i oftează
In dalbe cântări:

«Ah! ascultă mândruliță,
Drăguliță,
Șoapta-mi blândă de amor,
Să-ți cânt dulce, dulce tainic,
Cântul jalnic
Ce-ți cântam adeseaori.

De-ai fi, dragă, zefir dulce,
Care duce
Cu-al său murmur frunze, flori,

Aş fi frunză, aş fi floare,
Aş sburare
Pe-al tău sin gemând de dor;

De-ai fi noapte, aş fi lumină
Blândă, lină,
Te-aş cuprinde c'un suspin ;
Şi în nunta de iubire,
În unire
Naşte-am zorii de rubin;

De-aş fi, mândră, râuşorul,
Care dorul
Şi-l confie câmpului,
Ți-aş spăla c'o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sinului !»

Ca Eol ce zboară prin valuri şi ţipă,
Fugarul uşor
Nechează, s'aruncă de spintecă 'n pripă
Al negurei flor ;

Virginia îl strânge pe-amantu-i mai tare
La sinu-i de crin,
Şi faţa-şi ascunde l-a lui sărutare
În păr ebenin.

Iar eco își râde de blânde plângeri,
De junii amanți,
Și râul repetă ca cântul de îngeri
În repede danț :

«De-aș fi, mândră, răușorul,
Care dorul
Și-l confie câmpului,
Ți-aș spăla c'o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sinului !»

1866, *Mai* 15, «*Familia*» ; vezi o variantă în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 35, v. — 37,
cu data lui Eminescu : «[18]66».

LA O ARTISTĂ

Ca a nopții poezie,
Cu 'ntunerecul talar,
Când se 'mbină, se'mlădie
C'un glas tainic, lin, amar.
Tu cântare întrupată!
De-al aplauzelor flor,
Apărând divinizată,
Răpiși sufletu-mi în dor.

Ca zefirii ce adie
Cânturi dulci ca un fior,
Când prin flori de iasomie
Își sting sufletele lor :

Astfel notele murinde,
Blânde, palide, încet,
Zbor sub mâna-ți tremurânde,
Ca dulci gânduri de poet.

Sau ca lira sfărâmată
Ce răsgeme 'ngrozitor,
Când o mână înghețată
Rumpe coardele 'n fior :
Astfel mâna-ți tremurândă
Bate-un cântec mort și viu,
Ca furtuna descrescândă
Care muge a pustiu.

Ești tu nota rătăcită
Din cântarea sferelor,
Ce eternă, nefinită,
Îngerii o cântă 'n cor ?
Ești ființ' armonioasă
Ce-o gândi un Serafin,
Când pe lira-i tânguioasă
Mână cântecul divin ?

Ah, ca visul ce se 'mbină
Palid, lin, încetișor,
Cu o rază de lumină

Ce-arde geana ochilor ;
Tu cântare întrupată !
De-al aplauzelor flor
Dispărând divinizată,
Răpiși sufletu-mi în dor.

18 8. August 18, «*Familia*»; in Ms. Ac. Rom. 2259, f. 3, v, in manuscrisul identic
întru toate al acestei poezii, e pusă de Eminescu data «1866. Oct.»

AMORUL UNEI MARMURE

Oștirile-i alungă în spaimă înghețată,
Cu sufletu'n ruină un rege-asirian,
Cum stâncilor aruncă durerea-i înspumată
Gemândul uragan.

De ce nu sunt un rege să sfarm cu-a mea durere,
De ce nu sunt Satana, de ce nu's Dumnezeu?
Să fac să rump' o lume ce sfâșie 'n tăcere
Zdrobit sufletul meu.

Un leu pustiei rage turbarea lui fugindă,
Un ocean se 'mbată de-al vânturilor joc;
Și norii 'și spun în tunet durerea lor mugindă,
Gândirile de foc.

Eu singur n'am cui spune cumplita mea durere,
Eu singur n'am cui spune nebunul meu amor ;
Căci mie mi-a dat soarta amară mângăere :
O piatră să ador.

"Murindului speranța, turbării răzbunarea,
Profetului blestemul, credinței Dumnezeu,
La sinucid o umbră ce-i sperie desperarea.
Nimic, nimica eu.

Nimica, doar icoana-ți care mă învenină,
Nimic doar suvenirea surâsului tău lin,
Nimic decât o rază din fața ta senină,
Din ochiul tău senin.

Și te iubesc copilă, cum repedea junie
lubește'n ochi de flacări al zilelor noroc,
Iubesc precum iubește pe-o albă vijelie
Un ocean de foc.

Din ochi de-ar soarbe geniu slăbita mea privire,
De-ar tremură la sânu-mi gingașul tău mijloc,
Ai pune pe-a mea frunte în vise de mărire
Un diadem de foc.

Și-aș pune soarta lumii pe buza-ți purpurie,
Aș pune legei lumei răsândul tău delir;
Aș face al tău zâmbet un secol de urgie,
Și lacrimile-ți mir.

Căci te iubesc, copilă, ca zeul nemurirea,
Ca preotul altarul, ca spaima un azil;
Ca sceptorul mâna blândă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.

Și pasu'n urmă-ți zboară c'o tainică mînie,
Ca un smintit ce cată cu ochiu 'ngălbenit.
Cu fruntea 'nvinetită, cu fața cenușie
Icoana ce-a iubit.

1868, Sept. 19, «*Familia*». Ms. Ac. Rom. 2262, f. 1, variantă.

IV. Poezii sociale.

JUNII CORUPȚI

La voi cobor acumă, voi suflete-amăgite,
Și ca să vă ard fierea, o spirite-amețite,
Blestemul îl invoc ;
Blestemul mizantropic cu vânăta lui gheară,
Ca să vă scriu pe frunte, ca vita ce se 'nfiară
Cu fierul ars în foc.

Deși știu c'a mea liră de-a surda o să bată
În preajma minții voastre de patimi îmbătată,
De-al patimilor dor ;
În preajma minții voastre ucisă de orgie
Și putredă de spasmuri și arasă de beție,
Și sacă de amor.

O, fiarbă-vă mânia în vinele stocite,
În ochii stinși de moarte, pe frunți învinețite
De sânge putrezit;

Că'n veci nu se va teme Profetul vreodată
De brațele slăbite, puterea leșinată
A junelui cănit.

Ce am de-alege oare în seaca-vă ființă?
Ce foc făr' a se stinge, ce drept fără să-mi mință
O, oameni morți de vii!
Să vă admir curajul în vinure vărsate
In sticle sfărâmate, hurii nerușinate
Ce chiue'n orgii?

Vă văd lungiți pe patul juneții ce-ați spurcat-o,
Suflând din gură boala vieții ce-ați urmat-o,
Și arși până'n rărunchi;
Sau bestiilor care pe *azi* îl țin în fiară,
Cum lingușiți privirea cea stearpă și amară,
Cum cădeți în genunchi!

Sculați-vă!... căci anii trecutului se'nșiră,
În șiruri triumfale stindardul îl resfiră,
Căci Roma a 'nviat;
Din nou prin glorii calcă cu fața-i înzeită,
Cu faclele-i nestinse, puterea-i împetrită,
Poporul împărat.

Sculați-vă!... Arama de moarte purtătoare
Cu glasul ei lugubru răcnește la popoare,
Ca zimbrul speriat :
Tot ce respiră-i liber, a tuturor e lumea,
Dreptatea, libertatea nu sunt numai un nume
Ci-aieva s'au serbat.

²
- duca pasul
Incingeți-vă spada la danțul cel de moarte
Aci vă poarte vântul, cum știe să vă poarte
A țopâi în joc !
Aci curgeți în valuri de mii batalioane,
Cum în păduri aprinse, mânat în uragane,
Diluviul de foc.

Vedeți cum urna crapă, cenușa reînvie,
Cum murmură trecutul cu glas de bătlie
Poporului roman ;
Cum umbrele se 'mbracă în zale ferecate,
Și frunțile cărunte le 'nalță de departe
Un Cezar, un Traian.

Cad putredele tronuri în marea de urgie,
Se sfarmă de odată cu lanțul de sclavie
Și sceptrele de fier ;
In două părți infernul portalele-și deschide,
Spre-a încăpea cu mia răsufletele hâde
Tiranilor ce pier !

.

În darn răsună vocea-mi de eco repețită,
Vă zguduie arama urechea amorțită
Și simțul leșinat;
Virtutea despletită și Patria-ne zeie
Nu pot ca să aprinză o singură scânteie,
În sufletu 'nghețat.

Și singur stau și caut ca uliul care cată
În inima junimei de viața-i desbrăcată,
Un stârv spre a-l sfâșia;
Ca pasărea de sboru-i din ceruri desmețită,
Ca muntele ce'n fruntea-i de nouri încrețită
Un trăznet ar purta.

Dar cel puțin nu spuneți că aveți simțiminte,
Că 'n veci nu se îmbracă /n veștede vestminte 10
Misteriul cel sfânt;
Căci vorba voastră sună ca plâns la cununie,
Ca cobeia ce îngână un cânt de veselie,
Ca râsul la mormânt.

1849, Ian. 31, «Familia»; după textul din Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 9 v. — 11 v.,
cu data pusă de Eminescu «[18]66. Decembre».

V. Poezii filosofice.

S P E R A N Ț A

Cum mângăie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii!
Tristețea, durere și lacrimi, amor,
Azilul își află în sânu-i de dor
Și pier, cum de boare pier norii.

Precum călătorul, prin munți rătăcind,
Prin umbra pădurei cei dese,
La slaba lumină ce-o vede lucind
Aleargă purtat ca de vânt
Din noaptea pădurei de iese:

Așă și speranța — c'un licur ușor,
Cu slaba-i lumină pâlindă,
Animă 'nc'odată tremândul picior,
De uită de sarcini, de uită de nor,
Și unde o vede s'avântă.

La cel ce în carcere plânge amar,
Și blestemă cerul și soarta,
La neagra-i durere îi pune hotar,
Făcând să-i apară în negru talar
A lunei paranimfă — moartea.

Și maicei ce strânge pruncuțul la sân,
Privirea de lacrimi plină,
Văzând cum geniile morții se'nclin
Pe fruntea-i copilă cu spasmuri și chin,
Speranța durerea-i alină.

Căci vede surâsu-i de grație plin
Și uită pericolul mare,
S'apleacă mai dulce la sânul-i de crin,
Și fața-i umbrește cu păr ebenin,
La pieptu-i îl strânge mai tare.

Aşa marinarii pe mare umblând,
Izbiţi de talazuri, furtune,
Izbiţi de orcanul gheţos şi urlând,
Speranţa îi face de uită de vânt,
Şi speră la timpuri mai bune.

Aşa virtuozii murind nu desper,
Speranţa lor frunte 'nsenină,
Speranţa cea dulce de plată în cer,
Li face de uită de-a morţii dureri,
Pleoapele'n pace li'nchină.

Cum mângăie dulce, alină uşor
Speranţa pe toţi muritorii!
Tristeţea, durere şi lacrimi, amor,
Azilul şi-l află în sânul-i de dor
Şi pier, cum de boare pier norii.

1866, Sept. 11, «Familia».

MISTERELE NOPTII

Când din stele auroase
Noaptea vine 'ncetișor
Cu-a ei umbre suspinânde,
Cu-a ei silfe șopotinde,
Cu-a ei vise de amor,

Câte inimi în plăcere
Ii resaltă ușurel!
Dar pe câte dureroase,
Cântu-i mistic le apasă,
Cântu-i blând, încetinel.

Două umbre albicioase
Ca și fulgii de ninsori,
Razele din alba lună
Mi le torc, mi le 'mpreună
Pentru 'ntregul viitor;

Iar doi îngeri cântă'n plângeri
Plâng în noapte dureros,
Și se stâng ca două stele,
Cari'n nuntă, ușurele
Se cunun căzânde jos.

Intr'un cuib de turturele
Ca și fluturi de ușor,
Saltă Eros nebunește,
Il desmeardă, 'l încălzește
Cu un vis de tainic dor ;

Iar în norul de parfume
Două suflete de flori
Le desparte-al nopții mire
Cu fantastica-i șoptire,
Le resfiră, până mor.

Când pe stele aurie
Noaptea doarme ușurel,
Câte inime râzânde,
Dar pe câte suspinânde
Le delasă 'ncetinel !

Dar așa ne e destinul.
Vitreg prea adese ori,
Unui lumea-i acordează,
Iar pe altul îl botează
Cu-a lui rouă de plânsori.

1866, Oct. 16, «Familia».

EPOCA TINERETII A DOUA
1870—1878

I. Romante și cântece de iubire.

ÎNGER DE PAZĂ

■ ■

Când sufletu-mi noaptea vegheă în extază,
Vedeam ca în vis pe-al meu înger de pază,
Incins cu o haină de umbră și rază,
C'asupra-mi c'un zîmbet ariplele-a 'ntins;
Dar cum te văzui într'o palidă haină,
Copilă cuprinsă de dor și de taină,
Fugi acel înger de ochiu-ți învins.

/s /e

/e /e

Ești demon, copilă, că numai c'o zare
Din genele-ți lunge, din ochiul tău mare,
Făcuși pe-al meu înger cu spaimă să sboare,
El, veghea mea sfântă, amicul fidel?
Ori poate... O 'nchide lungi genele tale
Să pot recunoaște trăsurile-ți pale —
Căci tu... tu ești el.

— —

1871, Iunie 15, «Conv. lit.»; vezi strofa întâi în Ms. Ac. Rom. 2259, f. 27.

9

N O A P T E A

Noaptea potolit și vânător arde focul în cămin.
Într'un colț pe-o sofă roșă eu în fața lui privesc,
Pân'ce mintea îmi adoarme, pân'ce genele 'mi clilesc;
Lumânarea-i stinsă 'n casă... Somnu-i cald, molatec, lin.

Atunci tu prin întuneric te apropii surizândă,
Albă ca zăpada iernii, dulce ca o zi de vară;
Pe genunchi te-așezi, iubit-o, brațele-ți îmi înconjoară
Gâtul... iar tu cu iubire privești fața mea pălindă.

Cu-ale tale brațe albe, moi, rotunde, parfumate,
Tu grumazul mi-l înlănțuie, pe-al meu piept capul ți-l culci,
Ș'apoi ca din vis trezită, cu mânuțe albe, dulci
De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele 'ntr'o parte.

Netezești încet și leneș fruntea mea cea liniștită
Și, gândind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc
Pe-ai mei ochi închiși ca somnul, și pe frunte în mijloc,
Și surizi, cum ride visul peste inima 'ndrăgită.

le-mi
inima

O! desmeardă, pân' ce fruntea-mi este netedă și lină,
O! desmeardă, pân' ești jună ca lumina cea din soare,
Pân' ești clară ca o rouă, pân' ești dulce ca o floare,
Pân' nu-i fruntea mea sbârcită, pân' nu-i inima-mi bătrână.

- fata

1871, Iunie 15, «Conv. lit.»; după Ms. Ac. Rom. 2259, f. 34, cu data «1870» pusă de Eminescu.

FLOARE ALBASTRĂ

«Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și 'n ceruri nalte ?
De nu m'ai uita încalte,
Sufletul vieții mele.

În zadar râuri în soare
Grămădești 'n a ta gândire
Și câmpiile asire
Și întunecata mare.

Piramidele 'nvechite
Urcă 'n cer vârful lor mare —
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite !

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul,
Ah ! ea spuse adevărul ;
Eu am râs, n'am zis nimica.

«Hai în codrul cu verdeață,
Und' izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.

Acolo 'n ochi de pădure
Lângă bolta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom ședea în foi de mure.

Și mi-i spune-atunci povești
Și minciuni cu-a ta guriță,
Eu pe-un fir de romăniță
Voiu cerca de mă iubești.

Și de-a soarelui căldură
Voiu fi roșie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul
Să-ți astup cu dânsul gura.

/a

De mi-i da o sărutare
Nime 'n lume n'o s'o știe,
Căci va fi sub pălărie —
Ș'apoi cine treabă are !

Când prin crengi s'o fi ivit
Luna 'n noaptea cea de vară,
Mi-i ținea de subsuoară,
Te-oi ținea de după gât.

Pe cărare 'n bolți de frunze,
Apucând spre sat în vale,
Ne-om da sărutări pe cale
Dulci ca florile ascunse.

Și sosind l'al porții prag,
Vom vorbi 'n întunecime.
Grija noastră n'aib'o nime :
Cui, ce-i pasă că 'mi ești drag ?»

Înc'o gură — și dispăre...
Ca un stâlp eu stau în lună !
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare !

.
Și te-ai dus, dulce minune,
Ș'a murit iubirea noastră/
Floare-albastră ! floare-albastră !..
Totuși este trist în lume.

1873, *Aprilie 1*, «*Conv. lit.*» ; vezi în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 204—205, textul identic al primelor cinci strofe.

FĂT-FRUMOS DIN TEI

— Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută ești, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mâni în schit la Sfânta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mângăierea vieții tale,
Mântuirea feței mele.

— Nu voi, tată, să usuce
Al meu suflet tânăr, vesel ;
Eu iubesc vânatul, jocul ;
Traiul lumii alții lese-l.

Nu voi părul să mi-l taie
Ce-mi ajunge la călcâie ;
Să orbesc cetind pe carte
In fum vânat de tămâie.

— Știu mai bine ce-ți priește,
Lasă lume-i orice gând,
Mâni in zori de zi pleca-vom
Cătră schitul vechiu și sfânt.

Ea aude. — Plânge. — Par'că
Îi venia să plece 'n lume,
Dusă de pustie gânduri
Și de-un dor fără de nume.

Și plângând înfrână calul,
Calul ei cel alb ca neaua,
Îi netează mândra coamă
Și plângând își pune șeaua.

S'avântă pe el și pleacă,
Păru 'n vânturi, capu 'n pept,
Nu se uită înainte-i,
Nu privește îndărăpt.

Pe cărări pierdute'n vale
Merge 'n codru fără' de capăt,
Când a serei raze roșii
Asfințind din ceruri scapăt'.

1a L 7a
Umbra 'n codri ici și colo
Fulgerează de lumine...
El trecea prin frunză 'n freamăt
Și prin murmur de albine.

1u
In mijloc de codri-ajunse
Lângă teiul nalt și vechiu,
Unde-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi.

De murmur duios de ape
Ea trezit', atunci tresare,
Vede-un tânăr ce alături
Pe-un cal negru stă călare.

Cu ochi mari la ea se uită
Plini de vis, duioși, plutind
Flori de tei în păru-i negru,
Și la șold un corn de argint.

Și 'ncepu încet să sune
Fermecat și dureros—
Inima-i creștea de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul
Și atunci cu-obrajii roși
Ea apleacă gene lungi
Peste ochii cuvioși.

Iar pe buze-i trece-un zâmbet
Innecat, fermecător,
Care gur' abia-i deschide
Cea uscată de amor.

Când cu totului răpită
Se 'ndoii spre el din șele,
El înceată din cântare
Și-i grăi cu grai de jele;

Și-o cuprinde de călare,
Ea se apără c'o mână,
Însă totuși lui se lasă,
Simte inima-i că-i plină, —

Și pe umărul lui cade
Al ei cap cu fața 'n sus ;
Pe când caii pasc alături,
Ea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul fermecat,
Asurzește melancolic
Al lor suflet îmbătat.

Lun' atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s'o vadă,
Zugrăvește umbre negre
Pe câmp alb ca de zăpadă.

Și mereu ea le lungește
Și suind pe cer le mută ;
Dar ei trec, se pierd în codrii
Cu viața lor pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpână
A rămas pierdută 'n lume.

1875, Febr. 1, «*Conv. lit.*»; în ediția Șaraga a poeziilor lui Eminescu textul e publicat după un manuscris care se spune că e în posesiunea editorului; unele din deosebirile de textul din «*Conv. lit.*», care mi se par superioare, le-am introdus și aici. În Ms. Ac. Rom., 2283, ff. 81—84, se cuprinde o variantă fragmentară a textului, cu unele strofe asemănătoare, dar cu cele mai multe șterse de poet.

DORINȚA

Vino 'n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund,

Și cu brațele întinse
Să alergi, la piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din creștet vâlul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr, înfiorate,
Or să) cază flori de tei.

1-ți 7d

Fruntea albă 'n părul galben
Pe-al meu braț încet s'o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci.

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c'un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei de-asupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

1876, *Sept. 1*, «*Conv. lit.*»; variantă în Ms. Ac. Rom. 2255, f. 315, cu data pusă de Eminescu: «10 Mart. [1]876»; foaia, scrisă caligrafic, cu îndreptări ulterioare, a fost trimisă poetei Veronica Micle și e înapoiată poetului la dorința lui, cu câteva rânduri franțuzești pe contrapagină, datate de poetă: «27 Iunie 1880»; altă variantă, cu textul foarte apropiat, în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 33—34.

CRAIASA DIN POVEȘTI

Neguri albe strălucite,
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie.

S'adun flori în șezătoare
De painjen tort să rumpă,
Și anină 'n haina nopții
Boabe mari de piatră scumpă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-și trestia 'ntr'o parte
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

Ca să vad'un chip, se uită
Cum aleargă apa 'n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Mercuri.

Ca să iasă chipu 'n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștrii
Toate basmele s'adună.

1876, *Sept. 1*, «*Conv. lit.*» ; Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 35 - 36, textul identic.

L A C U L

Lacul codrilor albastru,
Nuferi galbeni il încarcă,
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-alung de maluri
Parc'ascult și parc'aștept,
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept.

Să sărim în luntrea mică
Ingânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma
Și lopețile să-mi scape,

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeii lune,
Vântu 'n trestii lin foșnească,
Unduioasa apă sune...

Dar nu vine ! Singuratic
In zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru,
Incărcat cu flori de nufăr.

1876, *Sept. 1*, «*Conv. lit.*» ; Ms. Ac. Rom. 2283, f. 95. contrapagină, cu unele deosebiri absolut neesențiale.

POVESTEA TEIULUI

— VARIANTĂ —

«Blanca, știi că din iubire
«Făr' de lege te-ai născut ;
«Am jurat dela 'nceput
«Pe Hristos să-l iei de mire !

«Imbrăcându-te 'n veșmântu-i,
«Lepădând viața lumii,
«Vei spăși greșeala mumii,
«Și de-o crimă tu mă mântui».

—«Traiul lumii, dragă tată,
«Cine vor, aceia lese-l,
«Dară sufletul mi-e vesel,
«Tinerețea luminată.

«Danțul, muzica, pădurea
«Pe acestea le 'ndrăgii.
«Nu chiliile pustii
«Unde plângi gândind aiurea ».

— «Știu mai bine ce-ți priește
«Cum am spus așa rămâne;
«Pentru drumul cel de mîne
«De cu azi te pregătește!»

Mâna ea la ochi și-o ține,
Toate mințile-și adună —
Să ia lumea 'n cap nebună,
Parc'atâta-i mai rămâne.

Calu-i alb, un bun tovarăș,
Inșelat așteapt' afară;
Ea picioru-l pune 'n scară
Și la codru pleacă iarăș.

Seara vine din ariniști,
Cu miroase o îmbată,
Cerul stelele-și arată,
Solii dulci ai lungii liniști;

Dar prin codrii ea pătrunde
Lângă teiul vechiu și sfânt,
Ce cu flori până 'n pământ
Un izvor vrăjit ascunde.

Ingânat de glas de ape
Cânt'un corn cu 'nduioșare,
Tot mai tare și mai tare,
Mai aproape, mai aproape;

- prins

Iar izvorul, plin de vrajă,
Răsărea sunând din valuri;
Sus în codri de pe dealuri
Luna blândă ține strajă.

Ca din farmec ea tresare
Și, privind uimită 'n lături,
Vede-un tânăr chiar alături.
Pe-un cal negru e călare...

Oare ochii ei o mint,
Sau aevea-i, adevăru-i?
Flori de teiu el are 'n păru-i
Și la șold un corn de-argint.

Ea privește-atunci în jos,
Trece mâna pe la tâmplă,
Iară inima-i se împle
De un farmec dureros.

El se da tot mai aproape
Și cerșea copilărește ;
Al ei suflet se răpește,
De închide-a ei pleoape.

Cu o mână îl respinge,
Dar se simte prinsă 'n brațe,
De-o durere, de-o dulceață
Peptul, inima-i se strânge.

Ar strigă și nu se 'ndură,
Capu-i cade pe-al lui umăr,
Sărutări fără de număr
El îi soarbe de pe gură.

O desmeardă ș'o întreabă,
Iar ea fața și-o ascunde
Și așa de 'ncet răspunde
Cu o voce dulce, slabă.

Tot alături călăresc,
Nu au grija nimăruia,
Și de dragi unul altuia
Ei din ochi se prăpădesc.

Se tot duc, se duc mereu.
Trec în umbră, pier în vale,
Iară cornul plin de jale
Sună dulce, sună greu.

Blându-i sunet se împarte
Peste văi împrăștiat,
Mai încet, tot mai încet,
Mai departe, mai departe....

Sus în brazii de pe dealuri
Luna 'n urmă ține strajă,
Iar izvorul prins de vrajă
Resăreă sunând din valuri.

1878. *Martie 1*, «*Conv. lit.*» ; variantă, cu cele mai multe strofe identice, dar vădit anterioară, cu numeroase ștersături și îndreptări, în Ms. Ac. Rom. 2306, ff. 75—81.

POVESTEA CODRULUI

Impărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei Sale.

Lună, soare și luceferi
El le poartă 'n a lui herb,
Imprejur-u-i are dame
Și curteni din neamul cerb.

Crainici, iepurii cei repezi,
Purtători îi sunt de vești,
Filomele-i țin orchestrul
Și izvoare spun povești.

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lângă ape, pe potici,
Vezi bejării de albine,
Armii grele de furnici.

Hai și noi la craiul, dragă,
Și să fim din nou copii,
Ca norocul și iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-ar părea cum că natura
Toată mintea ei și-a pus,
Decât ori și ce păpușă
Să te facă mai presus.

Amândoi vom merge 'n lume
Rătăciți și singurei,
Ne-om culca lângă izvorul
Ce răsare sub un tei.

Adormi-vom, troeni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
Dela stânele de oi.

Mai aproape, mai aproape
Noi ne-om strânge piept la piept...
O, auzi cum chiam'acuma
Craiul sfatu-i înțelept.

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Imprejuru-ne s'adună
Ale Curții mândre neamuri:

Cai de mare albi ca spuma,
Bouri nați cu steme 'n frunte,
Cerbi cu coarne rămuroase,
Ciute sprintene de munte,

(caii mării?)

Și pe teiul nostru 'ntreabă
Cine suntem? stau la sfaturi;
Iară gazda noastră zice
Dându-și ramurile 'n laturi:

«O priviți-i, cum visează
«Visul codrului de fagi;
«Amândoi ca 'ntr'o poveste . . .
«Ei își sunt așa de dragi!»

1878, *Martie 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 204. textul identic al celor dintâi trei strofe; Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 67—71, cp., varianta completă, cu cele mai multe strofe identice.

SINGURĂTATE

Cu perdelele lăsate
Şed la masa mea de brad,
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii; amintiri
Țâ~~â~~resc încet ca greeri
Printre negre, vechi zidiri.

Sau cad grele, mângăioase
Și se sfarmă'n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Christ.

In odae prin unghere
S'a țesut păinjeniș,
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furiș.

In această dulce pace
Imi ridic privirea'n pod
Și ascult cum învelișul
Cărților încet mi-l rod.

Ah! de câte-ori voit-am
Ca să spânzur lira'n cui
Și un capăt poeziei
Și pustiului să pui.

Dar atuncea, greeri, șoareci
Cu ușor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi,
Iară ea se face vers.

Pe-un volum mâncat de molii,
Prin unghere părăsite,
Voi veniți și sunteți solii
Intristării liniștite.

Intre degete țigara,
Eu mă uit atunci la foc
Și găsesc că 'n sărăcia-mi
E un dulce, trist noroc.

Câte-odată... prea arare
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare,
Când aud că sună cleampa !

Este *Ea*. Deșarta casă
Dintr'odată-mi pare plină,
In privazul negru-al nopții
E icoană de lumină.

Și mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,
Când eu stau șoptind cu draga
Mână'n mână, gură'n gură.

1878, *Martie 1*, «*Conv. lit.*» : Ms. Ac. Rom. 2230, ff. 17—18, variantă anterioară,
cu două strofe mai mult pe care le-am adaos aici pentru interesul lor literar.

II. Elegii.

VENERE ȘI MADONĂ

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândeă în basme și vorbeă în poezii,
O! te văd, te-aud, te cuget, tânără și dulce veste
Dintr'un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alți zei.

Venere, marmură caldă, ochiu de piatră ce scânteie,
Braț molatic ca gândirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseții de femei,
A femeii, ce și astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael pierdut în visuri ca într'o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze și d'eternă primăveri,
Te-a văzut!.. și-a visat raiul cu grădini îmbălsămate,
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer.

Și-a creat pe pânza goală pe Madona-Dumnezeu
Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin,
Fața pală 'n raze blonde, chip de înger, dar femeu,
Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu pierdut în noaptea unei vieți de poezie,
Te-am văzut, femeu stearpă, fără suflet, fără foc,
Și-am făcut din tine-un înger blând ca ziua de magie,
Când în viața pustiită râde-o rază de noroc.

Am văzut fața ta pală de o bolnavă beție,
Buza ta învinețită de-al corupției mușcat.
Ș'am svârlit asupra-ți, crudo, vâlul alb de poezie
Și paloarei tale raza inocenței eu i-am dat.

Ți-am dat palidele raze ce 'nconjoară cu magie
Fruntea îngerului geniu, îngerului ideal,
Din demôn făcui o sfântă, dintr'un chiot simfonie, - *chicot?*
Din ochirile-ți murdare ochiu-aurorii matinal.

Dar azi vâlul cade, crudo!... Dezmețit din visuri sece,
Fruntea mea este trezită de al buzei tale 'ngheț,
Și privesc la tine, demôn, și amoru-mi stins și rece
Mă învață cum asupra-ți eu să caut cu dispreț!

Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat cu 'nșelăciune
De pe frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O fecioar'a cărei suflet eră sfânt, o rugăciune,
Pe când inima bacantei e-un spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona Dumnezee
Cu diadema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu făcut-am zeitate dintr'o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece și cu suflet de venin!

.
.

Plângi, copilă ? — C'o privire umedă și rugătoare
Poți din nou sdrobi și frânge apostat'inima mea. —
La picioare-ți cad — și caut în ochi negri-adânci ca marea
Și sărut a tale mâne — și te'ntreb de poți iertà !

Șterge-ți ochii, nu mai plânge!.. A fost crudă 'nvinuirea,
A fost crudă și nedreaptă, fără razim, fără fond.
Suflete ! De-ai fi chiar dèmon, tu ești sfântă prin iubire,
Și ador pe acest dèmon cu ochi mari, cu părul blond.

1870, *Aprilie 15*, «*Conv. lit.*» ; după Ms. Ac. Rom. 2259, f. 38, unde poetul pune data
«[18]69».

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s'a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă regina nopții moartă. —
O dormi, o dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormânt albastru și 'n pânze argintie,
În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc!
Bogată în întinderi stă lumea 'n promoroacă,
Ce satele și câmpii c'un luciul văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază, și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Și țințirimul singur cu strâmbe cruci veghiază,
O cucuvae sură pe una se așază,
Clopotnița troznește, în stâlpi izbește / toacă, 15 La
Și străveziul demon, prin aer când să treacă,
Atinge 'ncet arama cu zimții-aripei sale,
De-auzi din ea un vaiet, un aiurit de jale. 12

Biserica 'n ruină

Stă cuvioasă tristă, pustie și bătrână,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiue vântul;
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul.
Năuntrul ei pe stâlpi-i, păreți, iconastas,
Abia conture triste și umbre au rămas;
Drept preot toarce-un greer un gând fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

.
Credința zugrăvește icoanele 'n biserici —
Și 'n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieței valuri, de al furtunei pas,
Abia conture triste și umbre-au mai rămas,
În van mai caut lumea-mi în obositul creer,
Căci răgușit, tomnatec vrăjește trist un greer;
Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,
Ea bate ca și cariul încet într'un sicriu.
Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n'ar fi viața-mi, ca și când n'aș fi fost.

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,
De-mi țin la el urechea și rîd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc'am murit de mult!

1876, Sept. 1, «Conv. lit».

DEPARTE SUNT DE TINE

Departe sunt de tine și singur lângă foc
Petrec în minte viața-mi lipsită de noroc,
Optzeci de ani îmi pare în lume c'am trăit,
Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit...
Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
Redeșteptând în față-mi trecutele nimicuri ;
Cu degetele-i vântul lovește în ferești,
Se toarce 'n gându-mi firul duioaselor povești,
Ș'atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci,
Cu ochii mari în lacrimi, cu mâni subțiri și reci,
Cu brațele-amândouă de gâtul meu te-anini,
Și parc'ai vrea a 'mi spune ceva/ apoi suspini. /

Hs₁

Eu strâng la piept averea-mi de-amor ~~de~~ frumuseți,
In sărutări unim noi sermaneale vieți...
O! glasul amintirii rămâe pururi mut,
Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,
Să uit, cum dup'o clipă din brațele-mi te-ai smult...
Voi fi bătrân și singur, vei fi murit de mult!

1878, *Mart. 1*, «*Conv. lit.*» ; Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 92—93, variantă, în strofe scurte de câte 4 versuri, dar cu unele rânduri identice.

III. Poeme romantice.

EGIPTUL

Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de Maur,
Peste el cerul d'Egiptet desfăcut în foc și aur;
Pe-a lui maluri galbini, șese, stuful crește din adânc,
Flori, juvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul din ninsoare,
Alte roșii ca jăratec, alte-albastre — ochi ce plâng.

Și prin tufele de măhuri ce cresc verzi, adânce, dese,
Pasări 'mblânzite 'n cuiburi destind penele alese,
Ciripind cu ciocu 'n soare, giugiulindu-se cu-amor.
Înecat de vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară,
Nilul mișc-a lui legendă și oglinda-i galben-clară
Către marea liniștită, ce îneacă al lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi și țări ferice :
Memfis colo 'n depărtare, cu zidirile-i antice,
Mur pe mur, stâncă pe stâncă — o cetate de giganți.
Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreție!
Au zidit munte pe munte în antica lor trufie,
Le-a 'mbrăcat cu-argint ca'n soare să lucească într'un lanț

Și să pară răsărite din visările pustiei,
Din nisipuri argintoase în mișcarea vijeliei,
Ca un gând al mării sfinte, reflectat de cerul cald
Ș'aruncat în depărtare! Colo se ridic' trufașe
Și eterne ca și moartea piramidele-uriaeș,
Racle ce încap în ele epopea unui Scald.

Se 'nserează... Nilul doarme și ies stelele din strungă,
Luna 'n`mare își aruncă chipul și prin nori le-alungă. —
Cine-a deschis piramida și înlăuntru a intrat?
Este regele. În haină de-aur roș și pietre scumpe
El intră să vad'acolo tot trecutul: i se rumpe
Al lui suflet, când privește peste-al vremurilor vad.

În zădar guverună regii lumea cu înțelepciune —
Se 'nmulțesc semnele rele, se 'mputin faptele bune —
În zadar caut'al vieței înțeles nedeslegat.
Iese 'n noapte... ș'a lui umbră lung întins se desfășoară
Pe-ale Nilului lungi valuri. Astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă 'ntunecat.

Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiilor sunet, ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri gigantici de lungi sulite de-argint,
Toat-a apei, a pustiei și a nopții măreție
Se unesc să 'mbrace mândru veche-acea împărăție,
Să învie în deșerturi șir de visuri ce te mint.

Răul sfânt ne povestește cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure,
Sufletul se 'mbată 'n visuri care-alunecă în zbor,
Palmii risipiți în crânguri, auriți de-a lunei rază
Nalță sveltele lor trunchiuri.—Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile 'nșiră nori.

Și în templele mărețe, colonade 'n marmuri albe,
Noaptea zeii se preumblă în veștmintele lor dalbe,
Și al preoților cântec sună 'n harfe de argint ;
Și la vântul din pustie, la răcoarea nopții brună,
Piramidele din creștet aiurind și jalnic sună,
Și sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

În zidirea cea antică, sus în frunte-i turnul maur,
Magul priiveâ pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca 'ntr'un centru se adun.
El în mic privește-acolo căile lor tănuite
Și cu varga zugrăvește cărărușile găsite :
Au aflat sâmburul lumii, tot ce-i drept, frumos și bun.

Și se poate că, sore răul unei ginți efeminate,
Regilor pătați de crime, preoțimei desfrânate,
Magul, paza răzbunării, a cetit semnul întors ;
Ș'atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiuri,
Astupând cu el orașe, ca gigantice sicriuri
Unei ginți ce fără viață 'ngreuia pământul stors.

Uraganu-acum aleargă pân' ce caii lui îi crapă
Și în Nil numai deșertul nisipișul și-l adapă,
Așternându-l peste câmpii cei odată înfloriți.
Memfis, Teba, țara 'ntreagă coperită-i de ruine,
Prin deșert străbat sălbatic mari familii beduine
Cu viața lor de basme pe câmpie risipiți.

Dar ș'acum, turburând stele pe-ale Nilului lungi unde,
Noaptea flamingo cel roșu apa 'ncet, încet pătrunde,
Ș'acum luna argintește tot Egiptul antic ;
Ș'atunci sufletul visează toat' istoria străveche,
Glasul din trecut străbate l-a prezentului ureche,
Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Ș'atunci Memfis se înalță, argintos gând al pustiei,
Închegare măestrită din suflarea vijeliei...
Beduini ce stau în lună, o minune, o privesc,
Povestindu-și basme mândre îmbrăcate 'n flori și stele,
De orașul care iese din pustiile de jele ;
Din pământ și de sub mare s'aud sunete ce cresc.

Marea 'n fund clopote are, care sună 'n orice noapte ;
Nilu 'n fund grădine are, pomi cu mere de-aur coapte ;
Sub nisipul din pustie cufundat e un popor
Ce cu-orașele-i deodată se trezește și se duce,
Sus în curțile din Memfis, unde 'n săli lumina luce ;
Ei petrec în vin și 'n chiot orice noapte pân 'n zor.

1872, Oct. 1, «*Conv. lit.*» ; Ms. Ac. Rom. 2257, ff. 90—92 și ff. 94—95, acelaș text cu mici deosebiri inferioare ; în Ms. Ac. Rom 2559, ff. 87 cp.—89, cp. textul aproape identic cu cel de-aici ; puținele expresii mai plastice din manuscris le-am introdus și aici.

C Ă L I N

(FILE DIN POVESTE)

Gazel. Toamna frunzele colindă,
Sun' un grier sub o grindă,
Vântul jalnic bate 'n geamuri
Cu o mână tremurândă.
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată ?
Tu auzi pășind în tindă —
E iubitul, care vine
De mijloc să te cuprindă.
Și în fața ta frumoasă
O să ție o oglindă
Să te vezi pe tine însăși
Visătoare, surzindă.

I.

Pe un deal răsare luna ca o vatră de jaratic
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic.
Ș'ale râurilor ape ce scipesc fugind în ropot;
De departe 'n văi coboară tânguiosul glas de clopot.

Pe de-asupra de prăpăstii sunt zidiri de cetăţue,
Acăţat de pietre sure un voinic cu greu le sue;
Aşezând genunchiu şi mâna când pe-un colţ când pe
[alt colţ,

Au ajuns să rumpă gratii ruginite-a unei bolţi
Şi pe-a degetelor vârfuri în iatacul tăinuit
Intră, unde zidul negru într'un arc a 'ncremenit.
Ci prin flori întreţesute printre gratii luna moale,
Sfiicioasă şi smerită, şi-a vărsat razele sale:
Unde-ajung, par văruite zid, podele ca de cridă,
Pe-unde nu, pare că umbra cu cărbune-i zugrăvită;
Iar de sus pân' în podele un painjen, prins de vrajă,
A ţesut subţire pânză, străvezie ca o mreajă.
Tremurând ea licăreşte şi se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
După pânza de painjen doarme fata de 'mpărat:
Înecată de lumină e întinsă în crivat;
Al ei chip se zugrăveşte plin şi alb: cu ochiu-l măsur
Prin uşoara 'nvineţire a subţirelor mătăsuri:
Ici şi colea a ei haină s'a desprins din sponci ş'arată
Trupul alb în goliciunea-i, curăţia ei de fată.
Resfiratul păr de aur peste perini se 'mprăştie.
Tâmpla bate liniştită ca o umbră viorie.
Şi sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,
Ce o singură trăsură măestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Braţul ei atârnă leneş peste marginea de pat,
De a vârstii ei căldură fragii sânelui se coc,
A ei gură-i descleştată de-a suflării sale foc,

Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri,
Iar pe patu-i și la capu-i presurați 's trandafiri.

Iar voinicul s'apropie și cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe;
Ale frumuseții haruri goale, ce simțirile-i adapă,
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în brațe prinde fata, peste față-i se înclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic
Ș'apoi pleacă iar în lume, năsdrașul cel voinic.

II.

Ea a doua zi se miră, cum de firele sunt rupte,
Și 'n oglind' ale ei buze se văd vinete și supte;
Și zâmbindu-și trist se uită și șoptește blând din gură:
«Sburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură».

III.

Fiecare, cum e vrerea, despre fete samă dei-și —
Dar ea seamănă celor îndrăgiți de singuri ei-și:
Și Narcis văzându-și fața în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.

Și de s'ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbatici se privește în oglindă
Subțindu-și gura mică și chemându-se pe nume
Și fiindu-și sie dragă, cum nu-i este nime 'n lume :
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar descoasă
Cum că ea — frumoasa fată — a ghicit că e frumoasă.
Idol tu ! răpire minții cu ochi mari și părul des,
Pentru-o inimă fecioară mândru idol ți-ai ales !
Ce șoptește ea în taină, când privește cu mirare
Al ei chip gingaș și tânăr, dela cap pân' la picioare ?
« Vis frumos avut-am noaptea : a venit un sburător,
« Și strângându-l tare 'n brațe, eră mai ca să-l omor,
« Și de-aceea, când mă caut în păretele de-oglinzi,
« Singurică 'n cămășuță brațe albe eu întinz
« Și mă 'mbrac în părul galben, ca în strai ușor țesut,
« Și zărind rotundu-mi umăr, mai că-mi vine să-l sărut.
« Și atunci de sfîciune mi-ese sângele 'n obraz —
« Cum nu vine sburătorul, ca la pieptul lui să caz ?
« Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
« E temeiul că acestea fericit pe el îl fac,
« Și mi-s dragă mie însumi, pentrucă-i sunt dragă lui —
« Gură tu ! învață minte, nu mă spune nimăru,
« Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,
« Doritor ca o femeie și viclean ca un copil ».

IV.

Astfel vine 'n toată noaptea sburător la al ei pat.
Se trezi din somn de-odată de sărutu-i fermecat,

Și atunci, când spre ușă el se 'ntoarce ca să fugă,
 Ea-l oprește 'n loc cu ochii și c'o mult smerită rugă :
 «O rămâi, rămâi la mine, tu cu vers duios de foc,
 «Sburător cu plete negre, umbră fără de noroc,
 «Și nu crede că în lume singurel și rătăcit
 «Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îndrăgit.
 «O tu umbră peritoare cu adâncii, triste ochi,
 «Dulci 's ochii umbrei tale — nu le fie de deochi!»
 El s'așează lângă dânsa și o prinde de mijloc,
 Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc.
 «O șoptește-mi — zise dânsul — tu cu ochii plin d'eres,
 «Dulci cuvinte ne'nțelese, însă pline de 'nțeleș.
 «Al vieței vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
 «Și-l visez, când cu-a mea mână al tău braț rotund îl
 pipăi,
 «Când pui capul tău pe pieptu-mi și bătaile ei numeri,
 «Când sărut cu 'mpătimire ai tăi albi și netezi umeri
 «Și când sorb al tău răsuflet în suflarea vieței mele,
 «Și când inima ne crește de un dor, de-o dulce jele,
 «Când pierdută razimi fața de-arzătorul meu obraz,
 «Părul tău bălai și moale de mi-l legi după grumaz,
 «Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi 'ntinzi o gură :
 «Fericit mă simt atunci cu asupra de măsură.
 «Tu! .! . . Nu vezi! nu-ți aflu nume . . . limba 'n gură mi
 se leagă
 «Și nu pot să-ți spun odată cât — ah! cât îmi ești de
 dragă!»
 Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de-unde să'nceapă,
 Căci pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă;

Unu 'n brațele altuia tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbareț, iară limba lor e mută,
Ea-și acopere cu mâna fața roșă de sfială,
Ochi 'n lacrimi și-i ascunde într'un păr ca de peteală.

V.

S'a făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr
Și atâta de subțire, să o tai cu'n fir de păr !
Și cosița ta bălae o aduci la ochi plângând,
Inimă făr' de nădejde, suflete bătut de gând.
Toată ziua la fereastră suspinând nu spui nimică ;
Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică ;
Urmărind pe ceruri limpezi, cum plutește-o ciocârlie,
Tu ai vrea să-i spui să ducă către dânsul o solie . . .
Dar ea sboară ! Tu, cu ochiul plutitor și 'ntunecos,
Stai cu buze descleștate de un tremur dureros.
Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiastri,
Nu uită că 'n lacrimi este taina ochilor albaștri :
Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind ;
Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist și gol,
N'ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol ;
Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor din râu
Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu,
Și din când în când vărsate, mândru lacrimile-ți șad :
Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te vad ?

Prin ei curge rumenirea, mândră ca de trandafiri,
Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri;
Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce veșnicie,
Ce ușor se mistuește prin plânsorile pustie!
Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
Ș'a lui veșnică lucire s'o strivească în zadar?
Tu-ți arzi ochii și frumsețea, dulce noaptea lor se stânge,
Și nici știi ce perde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI.

16
O tu crai cu barba 'n noduri ca și călții când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți,
Să oftezi dup' a ta fată cu ciubucul între dinți?
Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinți
În coliba împistrită ea să nasc' un pui de prinț;
În zadar ca s'o mai cate tu trimiți în lume crainic —
Nimeni n-a află locașul, unde ea s'ascunde tainic.

VII.

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Infundă mișcarea-i creață între stuf la iezătură,

Iar pădurea lin suspină, și prin frunzele uscate
Rânduri-rânduri trece-un freamăt ce le scutură pe toate ;
Pe când codrul, dragul codru, troenindu-și frunza toată,
Își deschide-a lui adâncuri fața lunii să le bată.
Tristă-i firea ; iară vântul sperios o creangă farmă,
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri cine oare se coboară ?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară :
Șapte ani de când plecat-ai sburător cu negre plete,
Ș'ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete !
Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț
Și cercând ca să adune într'un cârd bobocii mulți.
— «Bună vreme, măi băete ! — «Mulțămim, voinic străin !»
— «Cum te cheamă, măi copile !» — Ca pe tată-meu : Călin.»
«Mama-mi spune câte-odată, de-o întreb : a cui-s mamă ?
«Sburătoru-ți este tată, și pe el Călin îl cheamă.
Când l-aude, numai dânsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii eră chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă, și pe capătu-unei laiți
Lumină cu mukul negru într'un hârb un roș opaiț ;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușe,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă ;
Hârăită, nodoroasă stă în corb râșnița veche ;
In cotlon torceă motanul pieptănându-și o ureche ;
Sub icoana afumat'a unui sfânt cu comanac
Arde'n candel'o lumină cât un sâmbure de mac,
Pe-a icoanei policioară busuioc și mint'uscată
Umplu casa 'ntunecoasă de-o mireasmă pipărată ;

Pe cuptorul uns cu humă și pe roșcovii păreți
Zugrăvit-au c'un cărbune copilașul cel isteț
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe 'n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă;
O beșică 'n loc de sticlă e întinsă 'n ferăstruie,
Printre care trece-o dungă mohorită și gălbuie.

Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.
El s'așează lângă dânsa, fruntea ei o netezește,
O desmeardă cu durere, suspinând o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o chiamă
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Speriat la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi și nu se 'ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,
Înima-i svâcnește tare, viața-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar' cu ochii 'n lacrimi, speriată de-o minune,
Ș'apoi îi sucește părul pe-al ei deget alb subțire,
Își ascunde fața roșă l-al lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia i-o ridică, s'uită 'n ochii-i plini de apă,
Și pe rând ș'astupă gura când cu gura se adapă.

VIII.

De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ș'auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoare, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur' ude în văzduhul tămâiet;
Pare-că și trunchii veșnici poartă suflete sub coajă
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint,
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind,
Ele trec cu harnici unde și suspină 'n flori molatic,
Când coboară 'n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuiabar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Umplu aerul văratic de mireasmă și răcoare
A popoarelor de muște serbători murmuitoare.
Lângă lacul care 'n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o masă mare 'ntinsă cu făclii prea luminate:
Căci din patru părți a lumii împărași și 'mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese:
Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele,
Cititorii cei de zodii și șagalnicul Pepele.
Iată craiul, socru mare, răzimat în jeț cu spată,
El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată,
Țapăn, drept, cu sceptru 'n mână șade 'n perine de puf, *jet, - schipt*
Și cu crengi îl apăr pajii de muscuțe și zăduf.

Acum iată că din codru și Călin mirele iese
Care ține 'n a lui mână mâna gingașei mirese ;
li foșneă uscat pe frunze poala lung' a albei rochii,
Fața roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii,
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale —
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are 'n păru-i și o stea în frunte poartă.
Socru-l roagă 'n capul mesei să poftască să se pună
Nunul mare, mândrul soare, și pe nuna mândra lună.
Și s'așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul ;
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul. —
Dar ce sgomot se aude? Bâziit ca de albine ?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
Până văd painjinișul între tufe ca un pod,
Peste care trece 'n sgomot o mulțime de norod :
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcintă și colaci,
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta 'ntreagă : vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel ;
În veșmânt de catifele un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuește 'ncet un cântec ;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șade 'n ea un mire flutur ;
Fluturi mulți de multe neamuri vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți ;

Vin țăntării, lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorica i-așteptă 'ndărătul ușii.
Și pe masa împărătească sare-un greer, crainic sprinten,
Ridicat în două labe s'a 'nchinat bătând din pinten,
El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
«Să iertați, boeri, ca nunta s'o pornim și noi alături.»

1876, *Noembr. 1*, «*Conv. lit.*» ; Ms. Ac. Rom. 2283. ff. 23-32, variantă anterioară, cu cele mai multe versuri asemănătoare, dar cu ștersături și deosibiri ; toată e ștersă în urmă de poet, ca semn că a revenit asupra-i, de sigur în textul publicat.

STRIGOI

... că trece aceasta ca fumul de
pre pământ. Ca floarea au înflorit,
ca iarba s'au tăiat, cu pânză se în-
fășură, cu pământ se acopere.

I.

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,
Între făclii de ceară, arzând în sfeșnici mari,
E 'ntinsă 'n haine albe cu fața spre altar
Logodnica lui Arald, stăpân peste Avari;
Încet, adânc răsună cântările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă
Și păru-i de-aur curge din raclă pe pământ,
Căzuți în cap sunt ochii, un zimbet trist și sfânt
Pe buzele-i lipite ce vinete îi sunt,
Iar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Și lângă ea 'n genunche e Arald, mândrul rege,
Scântee disperarea în ochi-i crunți de sânge,
Și încâlcit e părul lui negru, gura-și strânge,
El ar răcnî ca leii, dar vai! nu poate plânge,
De zile trei își spune povestea vieții 'ntrege :

«Eram un copilandru. Din codri vechi de brad
«Flămânzii ochi rotindu-i eu mistuiam pământul,
«Eu răzvrătiam imperii, popoarele cu gândul /
«Visând, că toată lumea îmi ascultă cuvântul,
«În valurile Volgăi cercam cu spada vad. /...

«Domnind sumeț și tânăr pe roinicele stoluri,
«Căror a mea ființă un Semizeu părea,
«Simțeam că universul la pasu-mi tresărea,
«Și nații călătore, împinse de a mea,
«Umplut-au sperioase pustiul pân' la poluri.

«Căci Odin părăsise de ghiață nalta-i domă ;
«Pe zodii sângeroase porneau a lui popoara,
«Cu creștetele albe preoți cu pleata rară /e
«Trezeau din codrii veșnici, din pacea seculară
«Mii roiuri vorbitoare, curgând spre vechea Romă.

«Pe Nistru tăbărâsem, poporu-ți să-l impil,
«Cu sfetnici vechi de zile mă 'ntâmpinași în cale
«Ca marmura de albă, cu păr de aur moale —
«In jos plecat-am ochii 'naintea feții tale,
«Stătând un îndărătnic, un sfiicios copil.

1. «La blânda ta muștrare simt glasul cum îmi seacă /
«Eu caut a răspunde, nu știu ce să răspund,
«Mi-ar fi părut mai bine 'n pământ să mă cufund!
«Cu mânele-amândouă eu fața îmi ascund,
«Și 'ntâia dată 'n viață un plâns amar mă 'neacă.

«Zimbiră între dânșii bătrânii tăi prieteni
«Și singuri ne lăsară... Te 'ntreb într'un târziu
«Uitându-mă la tine, privind fără să știu :
«La ce-ai venit, regină, aicia în pustiu ?
«Ce cauți la barbarul sub streșina-i de ceteni ? / i

1. «Cu glasul plin de lacrimi, de 'nduioșare cald,
«Privindu-mă cu ochii, în care-aveai un cer,
«Mi-ai zis: / Aștept din parte-ți, o rege cavalier,
«Că-mi vei da prins pe-acela, ce umilit ți-l cer...
«Eu vreau să-mi dai copilul sburdalnic — pe Arald. / " "

«Și întorcându-mi fața eu spada ți-am întins,
«Pe plaiuri dunărene poporu-și opri mersul,
«Arald, copilul rege, uitat-a universul,
«Urechea-i fu menită ca să-ți asculte versul —
«De-atunci, învingătoarea, iubit-ai pe învins.

«De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grâu,
«Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă
«Si 'nlănțuindu-mi gâtul cu brațe de zăpadă,
«Imi întindeai o gură deschisă pentru sfadă ;
«Eu vin la tine, rege, să cer pe-Arald al meu.

«De-ai fi cerut pământul cu Roma lui antică,
«Coroanele ce regii pe frunte le așează,
«Și stelele ce veșnic pe ceruri colindează :
«Pe toate la picioare-ți eu le puneam în vază...
«Dar nu-l mai vrei pe Arald, căci nu mai vrei nimică.

«Ah ! unde-i vremea ceea, când eu cercam un vad
«Să ies la lumea largă | Și fost-ar fi mai bine
«Ca niciodată 'n viață să nu te văd pe tine,
«Să fumege 'nainte-mi orașele 'n ruine,
«Să se 'mplinească visu-mi din codrii cei de brad !»

Făcliile ridică, se mișcă 'n line pasuri
Ducând la groapă trupul reginei dunărene
Monahi, cunoscătorii vieței pământene,
Cu barbele lor albe, cu ochii stinși sub gene,
Preoți bătrâni ca iarna cu gângavele glasuri,

O duc cântând prin tainiți și pe sub negre bolți.
A misticei religii întunecoase cete
Pe funii lungi coboară sicriul sub părete,
Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete,
Sub candela ce arde în umbra unui colț.

In numele sfântului
Taci, s'auzi cum latră
Căţelul pământului
Sub crucea de peatră.

II.

Arald pe un cal negru sbură, şi dealuri, vale,
In juru-i fug ca visuri, prin nouri joacă lună,
La peptu-i manta neagră în falduri şi-o adună,
Movili de frunze 'n drumu-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru 'n munţii vechi;
Izvoare vii murmură şi saltă de sub peatră,
Colo cenuşa sură în părăsita vatră,
In codri-adânci căţelul pământului tot latră,
Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.

- jet,

Pe-un jet tăiat în stâncă stă țăpăn, palid, drept,
Cu cârja lui în mână, preotul cel păgân.
De-un veac el șade astfel, de moarte-uitat bătrân;
În plete-i crește muschiul și muschiu pe al lui sân,
Barba 'n pământ i-ajunge și genele la pept.

Așa fel zi și noapte de veacuri el stă orb,
Picioarele lui vechie cu piatra 'mpreunate,
El numără în gându-i zile nenumărate,
Și fâlfâie deasupra-i, gonindu-se în roate
Cu-aripe ostenite, nn alb ș'un negru corb.

Arald atunci coboară de pe-al lui cal. C'o mână
El scutură din visu-i moșneagu 'ncremenit:
«O mag, de zile veșnic, la tine am venit,
«Dă-mi înapoi pe-aceea ce moartea mi-a răpit,
«Și de-azi a mea viață la zeii tăi se 'nchină».

Bătrânul cu-a lui cârjă sus genele-și ridică,
Se uită lung la dânsul, dar gura 'nchisă-i tace;
Cu greu a lui picioare din piatră le desface,
Din tronu-i se coboară, cu mâna semn îi face
Ca 'n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.

În poarta prăbușită ce duce 'n fund de munte,
Cu cârja lui cea veche el bate de trei ori —
Cu zgomot sare poarta din vechii ei ușori ;
Bătrânul se închină... pe rege-l prind fiori,
Un stol de gânduri aspre trecu peste-a lui frunte.

În dom de marmur negru ei intră neopriți,
Și porțile în urmă în vechi țiței s'aruncă ;
O candelă bătrânul aprinde, para lungă
Se 'nalță 'n sus albastră, de fiecare dungă
Lucesc 'n juru-i ziduri ca tuciul lustruiți.

Și în tăcere crudă ei nu știu ce aștept' !
Cu mâna 'ntinsă magul îi face semn să șadă.
Arald cu moartea 'n suflet, a gândurilor pradă,
Pe jeț tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă,
În zid de marmur negru se uită crunt și drept.

Fantastic pare-a crește bătrânul alb și blând :
În aer își ridică a farmecelor vargă
Și o suflare rece prin dom atunci aleargă,
Și mii de glasuri slabe încep sub bolta largă
Un cânt frumos și dulce, adormitor sunând.

Din ce în ce cântarea în valuri ea tot crește,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vântul trece 'n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că 'n sufletu-i pământul se sbate cu necaz,
Că ori ce-i viu în lume acum încremenește.

Se sgudue tot domul de pare-a fi de scânduri,
Și stânci în temelie clătindu-se vedem,
Plânsori sfâșietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger', gem
Și cresc tumultoase în valuri rânduri, rânduri.

din
«Din inimă-i pământul la morți să dea viață,
«În ochi-i să se scurgă scânteii ~~de~~ steaua lină,
«A părului lucire s'o dea luna plină,
«Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămânță de lumină,
«Din duhul gurei tale ce arde și îngheață.

«Stihii a lumii, patru, supuse lui Arald,
«Străbateți voi pământul și a lui măruntaie,
«Faceți din piatră aur și din îngheț văpae,
«Să 'ncege apa 'n sânge, din pietre foc să saie.
«Dar inima-i fecioară hrăniți cu sânge cald».

Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere :
El vede toată firea amestecat' afară,
Ninsoare, fulger, gheață, vânt arzător de vară,
Departe vede orașul pe sub un arc de pară
Și lumea nebunită gemând din răsputere.

Biserica creștină, a ei catapiteasmă
De-un fulger drept în două e ruptă și tresare :
Din tainiță mormântul atuncea îi apare,
Și peatra de pe groapă crăpând în două sare...
Incet plutind se 'nalță mireasa-i, o fantasmă.

O dulce întrupare de-omăt ; pe pieptu-i salbă
De petre scumpe, părul i-ajunge la călcâie,
Ochii căzuți în capu-i și buze viorie ;
Cu mânilor-i de ceară ea tâmpla și-o mângâie,
Dar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Prin vânt, prin neguri vine, și nourii s'aștern,
Fug fulgerele 'n lături lăsând-o ca să treacă,
Și luna înegrește și ceru 'ncet se pleacă
Și apele cu spaimă fug în pământ și seacă —
Părea că 'n somn un înger ar trece prin infern.

Priveleştea se stinge. În negru / zid s'arată
Venind, ca 'n somn lunatic, în pasuri line ea,
Arald nebun se uită, cu ochii o 'nghitea,
Puternicele braţe spre dânsa întindea,
Şi 'n nesimţire cade pe-a jeţului său spată.

Işi simte gâtul-atuncea cuprins de braţe reci,
Pe pieptul gol el simte un lung sărut de gheaţă,
Părea un junghiu că-i curmă suflare şi viaţă,
Din ce în ce mai vie o simte 'n a lui braţă,
Şi ştie că de-acuma a lui rămâne 'n veci.

Şi sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald...
Pe ea o ţine-acuma, ce fu a morţii pradă!
Ea 'nlănţueşte gâtul-i cu braţe de zăpadă,
Întinde a ei gură deschisă pentru sfadă:
Rege-a venit Maria şi-ţi cere pe Arald!

«Arald, nu vrei tu fruntea pe sânul meu s'o culci?
«Tu zeu cu ochii negri / o ce frumoşi ochi ai!
«Las' să-ţi înlănţuie gâtul cu părul meu bălai,
«Viaţa, tinereţea mi-ai prefăcut-o 'n rai,
«Las' să mă uit în ochi-ţi ucizător de dulci».

Și blânde, triste glasuri din vuet se desfac,
Acuma la ureche-i un cântec vechiu străbate
Ca murmur ~~din~~ izvoare prin frunzele uscate,
Acum o armonie de-amor și voluptate
Ca molcoma cadență a undelor pe lac.

/ de

* * *

....cum de multe ori, când
mor oamenii, mulți dintr'ace
morți zic că se scoală de s
fac Strigoi...

Indreptarea legii, 1652.

III.

În salele pustie lumine roși de torții
Rănesc întunecimea ca pete de jeratic;
Arald se primblă singur rîzând, vorbind selbatic.
Arald, tânărul rege, e-un rege singuratic,
Palatu-i parc'așteaptă în veci să-i vie morții.

Pe-oglinzi de marmuri negre un negru nimizez,
A faclelor lucire, răsbind prin pânza fină,
Răstrîng o dureroasă lumină din lumină,
Zidirea cea pustie de jale pare plină
Și chipul morții pare că'n ori ce colț îl vezi.

De când căzu un trăznet în dom, de-atunci în somn
Ca plumbul surd și rece el doarme ziua toată,
Pe inima-i de-atuncea s'a pus o neagră pată ;
Dar noaptea se trezește și ține judecată
Și 'n negru 'mbracă toate al nopții palid domn.

Un obrăzar de ceară părea că poartă el,
Atât de albă fața-i ș'atât de nemișcată,
Dar ochi-i ard în friguri și buza-i sângerată,
Pe inima sa poartă de-atunci o neagră pată,
Iară pe frunte poartă coroană de oțel.

De-atunci în haina morții el și-a 'mbrăcat viața,
Îi plac adânce cânturi, ca glasuri de furtună,
Ades călare pleacă în mândre nopți cu lună,
Și când se 'ntoarce, ochii lucesc de voie bună,
Pân'ce-un fior de moarte 'l cuprinde dimineața.

Arald, ce însemnează pe tine negrul port
Și fața ta cea albă ca ceara, neschimbată ?
Ce ai ? de când pe sânu-ți porți tu o neagră pată,
De-ți plac făclii de moarte, cântarea 'ntunecată ?
Arald ! de nu mă 'nșală privirea, tu ești mort !

14

Și azi el se avântă pe calul său arab
Și drumul, ca săgeții, îi dă peste pustie
Care sub luna plină lucește argintie —
El vede de departe pe mândra lui Marie,
Și vântu 'n codri sună cu glas duios și slab.

In părul ei de aur rubine 'nflăcărate
Și 'n ochii ei s'adună lumina sfintei mări;
S'ajung curând în cale, s'alătură călări,
Și unul înspre altul se pleacă 'n desmierdări,
Dar buzele ei roșii părea/ că 's sângerate.

Ei trec ca vijelia cu aripi fără număr,
Căci caii lor aleargă alătura 'nspumați.
Vorbesc de-a lor iubire, iubire fără saț;
Ea se lăsase dulce și greu pe al lui braț
Și-și rezimase capul bălai de al lui umăr.

1...L! 7...
«Arald, nu vrei de sânu-mi tu fruntea ta s'o culci,[?]
«Tu zeu cu ochii negri/ o/ce frumoși ochi ai?
«Las să-ți înlănțui gâtul cu părul meu bălai,
«Viața, tinerețea mi-ai prefăcut'o 'n rai,
«Las' să mă uit în ochi-ți ucizător de dulci!

Miroase-adormitoare văzduhul îl ingreun',
Căci vântul adunat-a de flori de tei troiene
Și le așterne 'n cale reginei dunărene.
Prin frunze aiurează șoptirile-i a lene,
Când gurile 'nsetate în sărutări se 'mpreun'.

Cum ei mergând ca vântul se ceartă și se 'ntreabă,
Nu văd în fundul nopții o umbră de roșeață,
Dar simt că 'n a lor suflet trecu un fior de gheață,
De-a morții gălbeneală periți sunt ei la față...
Ei simt c'a lor vorbire e slabă, tot mai slabă.

vorbire-i mai slabă,

«Arald! strigă crăiasa, las' fața să-mi ascund,
«N'auzi tu de departe cocoșul răgușit?
«O rază de lumină s'arată 'n răsărit,
«Viața trecătoare din pieptu-mi a rănit,
«A zilei raze roșii în inimă-mi pătrund.»

Arald încremenise pe calu-i — un stejar:
Păienjenit e ochiu-i de-al morții glas etern,
Fug caii duși de spaimă și vântului s'aștern.
Ca umbre străvezie ieșite din infern
Ei sboară, vântul geme prin codri cu amar.

- în ?
Ei sboar', o vijelie, trec ape fără de vad,
Naintea lor se 'nalță puternic vechii munți,
Ei trec în repejune prin râuri fără punți,
Coroanele de fugă le fulgeră pe frunți,
Naintea lor se mișcă pădurile de brad.

Din tronul lui de peatră bătrânul preot vede
Și 'n vânturi el ridică adâncul glas de-aramă,
Pe soare să-l oprească el noaptea o recheamă,
Furtunelor dă sborul pământul de 'l distramă...
Târziu! căci faptul zilei în salvă se repede!

Pornește vijelia adâncu-i cânt de jale,
Când ei soseau alături pe cai încremeniți,
Cu genele lăsate pe ochi păinjinii —
Frumoși erau și astfel de moarte logodiți —
Și 'n două laturi templul deschise-a lui portale.

Călări ei intră 'nuntru și porțile recad;
Pe veci periră 'n noaptea mărețului mormânt.
In sunete din urmă pătrunde 'n fire cânt,
Jelind-o pe crăiasa cu chip frumos și sfânt,
Pe-Arald, copilul rege al codrilor de brad.

Bătrânu 'și pleacă geana și iar rămâne orb,
Picioarele lui vechie cu peatra se 'mpreună,
El numără în gându-i și anii îi adună,
Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună,
Și peste capu-i sboară un alb ș'un negru corb.

Pe jețul lui de peatră înțepenește drept
Cu cârja lui cea veche preotul cel păgân,
Cu veacuri înainte el șade-uitat bătrân,
In plete-i crește mușchiul și mușchiu pe al lui sân,
Barba 'n pământ i-ajunge și genele de piept.

— j'elul

in ?

1876, Dec. 1, «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 164—166, pe amândouă paginile, ff. 170—171 și cp., ff. 175—177, pe amândouă paginile, se cuprinde o variantă cu unele strofe deosibite, cu multe ștersături și îndreptări, care-i vădit un concept anterior și neînchegat. Titlul variantei e «Strigoiiul».

IV. Poeme filosofice.

E P I G O N I I

Când privesc zilele de-aur a scripturilor române,
Mă cufund ca într'o mare de visări dulci și senine,
Și în jur par'că-mi colindă dulci și mândre primăveri,
Sau văd nopți ce'ntind deasupra'mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu isvoare-ale gândirii și cu râuri de cântări.

Văd poeți, ce-au scris o limbă ca un fagure de miere :
Cichindeal gură de-aur, *Mumulean* glas de durere :
Prale firea cea întoarsă, *Daniil* cel trist și mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirei primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară,
Beldiman vestind în stihuri de războiul inimic.

Liră de argint *Sihleanu*, *Donici* cuib de 'nțelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lungе ori coarnele dela cerb —
Unde-i boul lui cu minte, unde-i vulpea diplomată,
S'au dus toți și s'au dus toate pe o cale ne'nturnată,
S'a dus *Pan*, finul *Pepelei*, cei isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare
Delta biblicelor sfinte, profețiilor amare,
Adevăr scăldat în minte. sfinx pătrunsă de 'nțeles,
Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă și azi în fața lumii o enigmă ne'splăcată,
Și veghiaz'o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Boliac cântă iobagiul ș'a lui lanțuri de aramă;
L'ale țării flamuri negre *Cârlova* oștirea chiamă,
În prezent vrăjește umbre dintr'al secolelor plan;
Și ca Byron, treaz de vântul cel sălbatec al durerei,
Palid stinge-*Alexandrescu* sfânta candel' a sperărei,
Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un lînțoliu zace lebăda murindă,
Zace palida virgină cu lungi gene, voce blândă,
Viața-i fû o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare,
Și astfel *Bolintineanu* 'și începu cântecul său.

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită,
Chiamă piatra să învie ca și miticul poet,
Smulge munților durerea, brazilor destinul spune
Și bogat în sărăcia-i, ca un astru el apune,
Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar *Negruzzi* șterge colbul de pe cronice bătrâne.
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mâna cea veche a 'nvățaților mireni;
Moae pana în coloarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăvește din nou iarăși pânzele posomorâte
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș'acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluerul îți zice,
Ce cu basmul povestește — veselul *Alecsandri*,
Ce 'nșirând mărgăritare pe a stelei blândă rază
Acum seculii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi, când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,
Cu zâmbirea de virgină, cu glas blând, duios, încet,
El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,
O așează 'n tron de aur să domnească lumi rebele
Și iubind-o fără margini, scrie *Visul de poet*.

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte
Visul apelor adânce și a stâncelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deșteaptă 'n sânul nostru dorul țarei cei străbune,
El revoacă 'n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ștefan cel mare, zimbru sombru și regal.

.

Iară noi? noi epigonii? . . . Simțiri reci, harfe sdrobite,
Mici de zile, mari de patimi; inimi bătrâne, urâte,
Măști râzânde puse bine pe-un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază,
În noi totul e spoială, tot e lustru fără bază;
Voi credeai în scrisul vostru, *noi nu credem în nimic.*

Și de-aceea spusa voastră era sfântă și frumoasă,
Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,
Inimi mari, tinere încă, de și voi sunteți bătrâni.
S'a întors mașina lumii: cu voi *viitorul* trece;
Noi suntem iarăși *trecutul* fără inimi, trist și rece;
Noi în noi n'avem nimica, totu-i calp, totu-i străin;

Voi, pierduți în gânduri sfinte, convorbeați cu idealuri,
Noi cârpim cerul cu stele, noi mănjim marea cu valuri,
Căci al nostru-i sur și rece, marea noastră-i de îngheț.
Voi urmați cu repejune cugetările regine,
Când plutind pe aripi sfinte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergeți.

Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune,
Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
Lumină a vieții voastre drum de roze semănat :
Sufletul vostru un înger, inima voastră o liră,
Ce la vântul cald ce-o mișcă cânturi molcome respiră :
Ochiul vostru vedea 'n lume de icoane un palat.

Noi ? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
Privim reci la lumea asta — vă numim visionari.
O convenție e totul ; ce e azi, mâne-i minciună —
Ați luptat luptă deșeartă, ați vânat țință nebună,
Ați visat zile de aur pe-astă lume de amar.

«Moartea succede vieții, viața succede la moarte»,
Alt sens n'are lumea asta, n'are alt scop, altă soarte ;
Oamenii din toate cele fac icoană și simbol,
Numesc sfânt, frumos și bine ce nimic nu însemnează,
Împărțesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Și pun haine de imagini peste adevărul gol.

Ce e cugetarea sacră ? Combinarea măiestrită
Unor lucruri n'existente, carte tristă și 'ncâlcită,
Ce mai mult o incifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poesia ? Inger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate,
Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.

Rămâneți dară cu bine, sfinte firi visionare,
Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să sboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi ;
Noi reducem *tot* la praful azi în noi, mâne 'n ruină ;
Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină —
Toate's praf . . . *Lumea'i cum este*, și ca dânsa suntem noi.

1870, August 15 ; «Conv. lit.» ; Ms. Ac. Rom. 2257, ff. 71—73, acelaș text, cu îndreptări, dar cu foarte mici deosebiri, dintre cari singura esențială și superioară e : «*peste adevărul gol*» (în loc de «pe cadavrul trist și gol») dela sfârșitul strofei a 17-a, de care am ținut seamă, căci pune în lumină mai clară ideia.

MORTUA EST!

Făclie de veghe pe umezi morminte
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis, ce își moaie aripa'n amar —
Asfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,
Cu râuri de lapte și flori de lumină,
Când norii cei negri par sumbre palate,
De luna regină pe rând vizitate.

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,
Suind, palid suflet, a norilor schele
Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.

O rază te'nalță, un cântec te duce
Cu brațele albe pe piept puse cruce,
Când torsul s'aude l-al vrăjilor caer,
Argint e pe ape, și aur în aer.

Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum trece;
Privesc apoi lutul rămas... alb și rece,
Cu haina lui lungă culcat în sicriu,
Privesc la surâsu-ți rămas încă viu. —

Și'ntreb al meu suflet rănit de'ndoială:
De ce-ai murit, înger cu fața cea pală?
Au nu ai fost jună, n'ai fost tu frumoasă?
Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă?

Dar poate acolo să fie castele
Cu arcuri de aur zidite din stele,
Cu râuri de foc și cu poduri de-argint,
Cu țermuri de smirnă, cu flori care cânt?

Să treci tu prin ele, o sfântă regină,
Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,
În haină albastră stropită de aur,
Pe fruntea ta mândră cunună de laur.

/a // cu

lea-

O moartea-i un haos, o mare de stele,
Când viața-i o baltă de vise rebele;
O, moarte-i un secol cu sori înflorit,
Când viața-i un basmu pustiu și urât. —

Dar poate... o! capu-mi pustiu, cu furtune!
Gândirile-mi rele zugrum cele bune...
Când sorii se sting și stelele pică
Imi vine a crede *că toate-s nimică.*

Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,
Să văd cerul negru, că lumile-și cerne
Ca prăzi *trecătoare* a morții *eternă.*

Ș'atunci, de-a fi astfel... atunci în vecie
Suflarea ta caldă, ea n'o să învie,
Atunci graiu-ți dulce în veci este mut,
Atunci acest inger n'a fost decât lut.

Și totuși, țărână frumoasă și moartă,
De racla ta razim eu harfa mea spartă
Și moartea ta n'o plâng, ci *mai* fericesc
O rază fugită din haos lumesc.

Ș'apoi... cine știe, de este mai bine :
A fi sau a nu fi ?.. Dar știe oricine,
Că ceea ce nu e, nu simte dureri —
Și multe dureri-s, puține plăceri.

A fi ? Nebunie și tristă și goală :
Urechea te minte și ochiul te'nșală :
Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszică —
Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.

Văd vise 'ntrupate gonind după vise
Păn' dau în morminte ce-așteaptă deschise,
Și nu știu gândirea-mi în ce să o stâng:
Să râd ca nebunii ? să blestem ? să plâng ?

La ce ?... Oare totul nu e nebunie ?
Au moartea ta înger, de ce fu să fie ?
Au e *sens* în lume ?... Tu chip zimbitor
Trăit-ai anume ca astfel să mori ?

De e sens într'asta, e'ntors și ateu —
Pe pâlida-ți frunte nu-i scris Dumnezeu.

1871. Martie 1, «Conv. lit.» ; vezi variantele anterioare și inferioare în Ms. Ac.
Rom. 2259, ff. 1—2 și ff. 18 cp.—20 cp., amândouă datate de poet «1866. Octobre».

CUGETĂRILE SERMANULUI DIONIS

Ah, garafă pântecoasă doar de sfeșnic mai ești bună ;
Și mucoasa lumânare sfărâind săul și-l arde,
Și'n această sărăcie, te inspiră — cântă barde,
Bani n'am mai văzut de-un secol, vin n'am mai băut de-o lună.

Un regat pentr'o țigară, s'umplu norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde ? Scârție de vânt fereastra,
În pod miaună motanii — la curcani vânăță'i creasta
Și cu pasuri melancolici meditănd umblă'n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea — și căciula cea de oaie
Pe urechi am tras'o zdravăn — iar de coate nici că-mi pasă
Ca țiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod — cu-a mele coate eu cerc vremea de se'nmoaie.

Cum nu sunt un șoarec, Doamne — măcar totuși are blană,
Mi-ar mânca cărțile mele — nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce, o bucată din Homer,
Un palat borta'n părete și nevasta — o icoană.

Pe păreți cu colb, pe podul cu lungi pânze de painjen
Roiesc ploșnițele roșii, de ți-i drag să cați la ele!
Greu li-i de mindir de paie și apoi din biata-mi piele
Nici că au ce să mai sugă. — Într'un roi mai de un stânen.

Au eșit la promenadă — ce petrecere gentilă!
Ploșnița ceea batrână, cuvios în mers pășește,
Cela-i cavaler... e iute... oare știe franțuzește?...
Cea ce'ncunjură mulțimea, i-o romantică copilă.

Bruh! mi-i frig — lată pe mână cum codește-un negru purec
Să'mi moi degetul în gură — am să'l prind — ba las săracul!
Pripășit la vre-o femeie, știu că ar vedea pe dracul,
Dară eu — ce'mi pasă mie — bietul «ins!» la ce să-l purec?

Și motanul toarce'n sobă — de blazat ce-i! — Măi motane
Vino'ncoa să stăm de vorbă, unice amic și ornic.
De-ar fi'n lume-un stat de mâțe, zău! că'n el te-aș pune vornic,
Ca să știi și tu odată, boeria ce-i, sărmame!

- sat

Oare ce gândește hâtrul de stă ghem și toarce'ntr'una ?
Ce idei se'nșiră dulce în mâteasca-i fantazie ?
Vre-o cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,
Rendez-vous i-a dat în șură, ori în pod de vâgăună ?

De-ar fi 'n lume numai mâțe — tot poet ași fi? Tot una
Mieunând în ode nalte, tragic miorlăind — un Garrick,
Ziua tolănit în soare pândind cozile de șoaric,
Noaptea 'n pod, cerdac și streșini hemizând duios la lună.

Filosof de-ași fi — simțirea-mi ar fi vecinic la aman !
În prelegeri populare idealele să apăr
Și junimei generoase, domnișoarelor ce scapăr
Le arăt, că lumea vis e, — un vis serbăd — de motan.

Sau ca popă colo'n templu, închinat ființei care
După chip și-asemănare a creat mățescul neam,
Aș striga : o motănime ! motănime ! Vai... haram
De-al tău suflet motănime, nepostind postul cel mare.

Ah ! Sunt printre voi de-aceia, cari nu cred tabla legei,
Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte,
Ce destinul motănimei îl desfășură 'nainte !
Ah ! atei, nu temeți iadul și-a lui duhuri — liliecii ?

Anatema sit! — Să-l scuipe oricare motan detreabă,
Nu vedeți ce'nțelepciune e 'n făptura voastră chiară?
O motani fără de suflet. — La sgâriet el v'a dat ghiară
Și la tors v'a dat mustețe — vreți să-l pipăiți cu laba?

Ti! că în clondir se strânge căpățelul de lumină!
Moșule, mergi de te culcă, nu vezi că s'a întunecat?
Se visăm favori și aur, tu 'n cotlon și eu în pat.
De-ași putea să dorm încalea. — Somn, a gândului odihnă,

O, acopere ființa'mi cu-a ta mută armonie,
Vin-o somn — ori vin-o moarte. Pentru mine e tot una.
De-oi petrece 'ncă cu mâțe și cu pureci și cu luna
Or de nu — cui ce'i aduce? — Poezie — sărăcie!

1871, Iunie 15, «Conv. lit.», în nuvela cu acelaș titlu. In Ms. Ac. Rom. 2284, f. 17 cp. — 19 cp. se află o variantă, vădit anterioară, cu unele deosebiri, a strofelor 5—10, 12—14 și 16, unele împrăștiate, fără legătură între ele.

ÎNGER ȘI DEMON

Noaptea 'n doma întristată prin lumini îngălbenite
A făcliilor de ceară care ard lângă altare,
Pe când bolta 'n fundul domei stă întunecoasă, mare,
Nepătrunsă de-ochii roșii de pe mucuri ostenite ;

În biserica pustie lângă arcul din părete
Genunchiată stă pe trepte o copilă ca un inger.
Pe-a altarului icoană în de raze roșii frângerii
Palidă și mohorâtă Maica-Domnului se vede.

O făclie e înfiptă într'un stâlp de peatră sură.
Lucii picături de smoală la pământ cad sfârâind,
Și cununi de flori uscate fâșâiesc amirosind,
Ș'a copilei rugăciune tainic un șoptit murmură.

-șoptit

Cufundat în întuneric, lâng'o cruce mărmurită,
Intr'o umbră neagră, deasă, ca un demon *El* veghiază,
Coatele pe brațul crucii le destinde și le-așează,
Ochii cufundați în capu-i, fruntea tristă și 'ncreșită.

Și bărbia lui s'apasă pe al pietrei umăr rece,
Părul său negru ca noaptea pe al marmurei braț alb;
Abia candela cea tristă cu reflectul ei roz-alb
Blând o rază mai aruncă, ce peste-a lui față trece.

Ea un înger, ce se roagă — *El* un demon ce visează;
Ea o inimă de aur — *El* un suflet apostat:
El în umbra lui fatală stă 'ndărătnic răzimat —
La picioarele Madonei triste, sfântă *Ea* veghează.

Pe un mur înalt și rece de o marmură curată
Albă ca zăpada iernei, lucie ca apa lină,
Se resfrânge ca 'n oglindă a copilei umbră plină,
Umbra ei, ce ca și dânsa stă în rugă ingenuchiată.

Ce-ți lipsește oare ție, blond copil cu-a ta mărire.
Cu de marmur'albă față și cu mânele de ceară,
Văl, o negură diafană mestecată 'n stele, clară
E privirea-ți inocentă sub a genelor umbrire —

Ce-ți lipsește să fii înger? Aripa lungi și constelate...
Dar ce văd? Pe-a umbrei tale umeri vii ce se întinde?
Două umbre de aripe ce se mișcă tremurânde,
Două aripe de umbră către ceruri ridicate.

O, nu-i umbra ei aceea — este îngeru-i de pază,
Lângă marmura cea albă văd ființa-i aeriană,
Peste viața-i inocentă viața lui cea sfântă plană,
Lângă dânsa el se roagă, lângă ea îngenunchează.

Dar de-i umbra ei aceea — atunci *Ea* un înger este,
Însă aripele-i albe lume-a le vedea nu poate;
Muri sfințiți de-a omenirii rugăciuni îndelungate
Văd aripele-i diafane și de dânsel dau veste.

Te iubesc! era să strige demonul în a lui noapte,
Dară umbra 'naripată a lui buze le înmoae;
Nu spre-amor—spre 'nchinăciune el genunchii-și încovoaie
Și ascultă, dus din lume, a ei dulci și timizi șoaapte.

Ea? — O fiică e de rege, blondă 'n diadem de stele,
Trece 'n lume fericită, înger rece și femeie, —
El? — răscoală în popoare a distrugerii scânteie
Și în inimi pustiite samănă gândiri rebele.

Despărțiți de-a vieții valuri, între el și între dânsa
Veacuri sunt de cugetare, o istorie-un popor:
Uneori — deși arare — se 'ntâlnesc și ochii lor,
Se privesc, par a se soarbe în dorința lor aprinsă.

Ochii ei cei mari, albaștri, de blândețe dulci și moi,
Cu adânc pătrund în ochii lui cei negri, furtunoși,
Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș —
Se iubesc — și ce departe sunt deolaltă amândoi!

A venit un rege palid, și coroana sa antică,
Grea de glorii și putere, l'a ei poale-ar fi depus,
Pe-ale tronului covoare ea piciorul de-ar fi pus,
Și în mâna-i înseprată, mâna ei îngustă mică.

Dară nu — mute rămas-au buzele-i abia deschise,
Mută inima în pieptu-i, mâna ei trasă 'ndărăt.
În a sufletului taină ea iubea; clar și încet
Se ivea fața de demon fecioreștilor ei vise.

Ea-l vedeă mișcând poporul cu idei reci, îndrăznețe:
Ce puternic e! gândi ea cu-amoroasă, dulce spaimă:
El prezentul îl răscoală cu-a gândirilor lui faimă
Contra tot ce grămădiră veacuri lungi și frunți mărețe.

19

El ades suit pe-o piatră cu turbare se 'nfășoară
 În stindardul roș și fruntea-i aspră-adâncă, încrețită
 Părea ca o noapte neapărată de furtune acoperită.
 Ochii fulgerau și vorba-i trezea furia vulgară.

Dumnezeu — zicea — o umbră-i, cu-a cărui nume s'apasă,
 Orb ar trebui să fie, surd ori rău *dacă* ar fi;
 Dacă stă 'n a lui putere rău 'n lume-a nimici,
 Atunci el de ce n-o face? Dacă-i însuși rău, vă pasă

De-a lui ordine? Dar nu e. — Ce-i dreptatea omenească?
 E-o'ngrădire contra voastră — legile nu-s pentru ei.
 E ușor traiul în lege pentru dânșii — pentru cei
 Cari au făcut-o înșii — pot cum vor s'o tălmăcească.

Binele? Când ai pământul, e ușor ca să fii bun.
 Patria? Lor dă mărirea ș'a puterei aspră vargă,
 Pe ei cu-aur și cu glorii, pe noi cu greul ne'ncarcă,
 Ah! ei sunt înșelătorii, noi — înșelații nebuni:

Ne tâmpesc spre-a crede'n orice, dar ei nu cred în nimică,
 Pentru pacea și mărirea lor noi sângele-l vărsăm,
 Pe ei gloanțele îi cată, iară noi le căutăm.
 Și la urmă? Noi gunoiul — și ei aurul ce ne strică.

.

Pe un pat sărac asudă într'o lungă agonie
Tânărul. O lampă 'ntinde limba-avară și subțire
Sfârâind în aer bolnav — nimeni nu-i știe de știre,
Nimeni soarta-i n'o împlânzește, nimeni fruntea nu-i mângâie.

Ah! acele gânduri toate îndreptate înspre lume,
Contra legilor ce-s scrise, contra ordinii 'mbrăcate
Cu-a lui Dumnezeu numire — astăzi toate-s 'ndreptate
Contra inimei murinde, sufletul vor să-i sugrume!

A muri fără speranță! Cine știe-amărăciunea
Ce-i ascunsă 'n aste vorbe? — Să te simți neliber, mic,
Să vezi marele aspirații că-s reduse la nimic,
Că domnesc în lume rele, căror nu te poți opune,

C'opunându-te la ele, tu viața-ți risipești —
Și când mori, să vezi că'n lume viețuit-ai *în zadar*:
O astfel de moarte-i iadul! Alte lacrimi, alt amar
Mai crud nici e cu puțință: simți *că nimica nu ești*.

Și acele gânduri negre mai nici a muri nu-l lasă:
Cum a intrat el în viață! Cât amor de drept și bine,
Câtă sinceră frăție adusese el cu sine!
Și răsplata? Amărărea care sufletu-i apasă.

Dar prin negurile negre, care ochii îi acopăr,
Se apropie-argintoasă umbra 'nalt'a unui înger,
Se așează lin pe patu-i; ochii lui orbiți de plângeri
Ea-i sărută; de pe dâșii negurile se descopăr...

Este *Ea*. — Cu-o mulțumire-adâncă, ne mai simțită,
El în ochii ei se uită. Mândră-i de înduioșare,
Ceasul ultim îi împacă toată viața-i de durere;
Ah! șoptește el pe moarte: cine ești, ghicesc, iubită.

Am voit viața 'ntreagă să pot răscula poporul
Cu gândirile-mi rebele contra cerului deschis —
El n'a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pe un înger, să mă 'mpace, și 'mpăcarea + e amorul.

1873, *Aprilie 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom 2259, ff. 27 cp. — 28, e o variantă anterioară și inferioară a celor 11 strofe dela început, formând o poezie întreagă, datată de Eminescu: «1869 Dec.» Cele patru strofe dela p. 140 care nu se găsesc în «*Conv. lit.*» le-am luat — pentru cuprinsul lor filozofic, nu pentru forma care-i imperfectă — după ediția Șaraga, al cărei editor posedă manuscrisul.

• ÎMPĂRAT ȘI PROLETAR

Pe bănci de lemn în scunda tavernă mohorâtă
Unde pătrunde ziua printre ferești murdare,
Pe lângă mese lunge stătea posomorâtă,
Cu fețe 'ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci și sceptici ai plebei proletare.

«A! zise unul, spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri și de chin?
Nici o scântee 'ntrânsul nu-i candidă și plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
Asupra cărui dânsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea? — Cei tari se îngrădiră
Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi,
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dânsii la lucru-i osândiră
Și le subjugă munca vieței lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
Trec zilele voioase și orele surid,
În cupe vin de ambră... iarna grădini, verdeață,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață;
Ei fac din noapte ziua ș'a zilei ochi închid.

Virtutea? Pentru dâșii — ea nu există. Însă
V'o predică, căci trebui să fie brațe tari
A statelor greoaie, cari trebue împinse;
Și trebuesc luptate războaiele aprinse!
Căci *voi* murind în sânge, *ei* pot să fie mari.

— puternice

Și flotele mărețe ș'armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ș'acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strânse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Și 's supte din sudoarea prostitului popor.

Religia — o frază de dâșii inventată,
Ca prin a ei putere să vă aplece în jug;
Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată,
După ce-amar muncirăți, mișei, viața toată,
Ați mai purta osânda ca vita dela plug?

Cu umbre, care nu sunt, v'a 'ntunecat vederea
Și v'au făcut să credeți că veți fi răsplătiți...
Nu! moartea cu viața a stins toată plăcerea —
Cel ce în astă lume a dus numai durerea,
Nimic n'are dincolo... căci morți sunt cei muriți.

Minciuni și fraze-i totul ce statele susține,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin.
Averea să le aperi, mărirea ș'a lor bine,
Ei brațul tău înarmă, ca să lovești în tine,
Și pe voi contra voastră în luptă ei vă mân'.

De ce să fiți voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia puteți trăi?
De ce boala și moartea să fie partea voastră,
Când ei în bogăția cea splendidă și vastă
Petrec ca și în ceruri... n'au timp nici de-a muri!

De ce uitați că 'n voi e număr și putere?
Când vreți, puteți prea lesne pământul să 'mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde să 'nchid avere,
Pe voi unde să 'nchidă, când împinși de durere
Veți crede c'aveți dreptul și voi ca să trăiți.

Ei, îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă
Și sucul cel mai dulce pământului i-l sug,
Ei cheamă 'n voluptatea orgiei sgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase ;
Frumseșile-ne tineri, bătrânii lor distrug.

Și de 'ntrebați atuncea, vouă ce vă rămâne ?
Munca, din care dâșii se 'mbată în plăceri,
Robia viața toată, lacrimi pe-o neagră pâne,
Copilelor pătate mizeria 'n rușine...
Ei tot, și voi nimica ; ei cerul, voi dureri !

De lege n'au nevoie : virtutea e ușoară
Când ai ce-ți trebuește... Iar legi sunt pentru voi,
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară,
Când mâna v'o întindeți la bunuri zimbitoare,
Căci nu'i iertat nici brațul teribilei nevoi.

Sdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați.
Atunci când după moarte răsplata nu v'așteaptă,
Faceți ca 'n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare... și să trăim ca frați !

Sfărmași statuea goală a Venerei antice,
Ardeți acele pânze cu corpuri de ninsori !
Ele stârnesc în suflet ideea neferice
A perfecției umane, și ele fac să pice
În ghiarele uzurei copile din popor !

Sfărmași tot ce ațâță inima lor bolnavă,
Sfărmași palate, temple, ce crimele ascund,
Svârliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre până și urma sclavă
Celor ce le urmează pân' la al lumii fund !

Sfărmași tot ce arată mândrie și avere,
O ! desbrăcați viața de haina-i de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi, de urât,
Să fie un vis numai, să fie o părere
Ce fără de patimi trece în timpul nesfârșit.

Zidiți din dărmături gigantici piramide
Ca un *memento mori* pe-al istoriei plan —
Aceasta este arta ce sufletu-ți deschide
'Naintea veșniciei ; nu corpul gol ce ride
Cu mutra de vândută, cu ochiu vil și viclean.

O! aduceți potopul, destul voi așteptarăți
Ca să vedeți ce bine prin bine o să eas' —
Nimic! Locul hienei îl luă acel vorbăreț,
Locul cruzimii vechie acel fin pismătareț.
Formele se schimbă, dar răul a rămas.

Atunci vă veți întoarce la vremile-aurite
Ce mitele albastre ni le șoptesc ades;
Plăcerile egale, egal vor fi 'mpărțite...
Chiar moartea când va stinge lampa vieții finite
Vi s'a părea un înger cu părul blond și des.

Atunci veți muri lesne... fără de-amor și grijă,
Feciorii-or trăi 'n lume cum voi ați viețuit,
Chiar clopotul n'a plânge cu limba lui de schijă
Pentru acel de care norocul avu grijă.
Nimeni de-a plânge n'are: el traiul și-a trăit.

Și boale ce mizeria ș'averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu 'ncetul s'or topi,
Va crește tot ce'n lume este menit să crească,
Va bea până'n fund cupa, pân' va vrea s'o sdrobească,
Căci va muri când nu va avea la ce trăi.

.

Pe malurile Seinei în faeton de gală
Cesarul trece palid, în gânduri adâncit ;
Al undelor greu vuet, vuirea în granit
A sute d'echipajuri, gândirea n'o înșală :
Poporul lui îl face tăcut și umilit.

Zimbirea lui deșteaptă, adâncă și tăcută,
Privirea-i ce citește în suflete-omenești,
Și mâna-i care poartă destinele lumești,
Cea grupă zdrențuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de acești.

Convins ca voi el este 'n nălțimea-i solitară
Lipsită de iubire... cum că principiul rău,
Nedreptul și minciuna a lumii duce frâu...
Istoria umană în veci se desfășoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Și el — el vârful mândru al celor ce apasă
Salută 'n a lui cale pe-apărătorul mut,
De ați lipsi din lume, voi cauza 'ntunecoasă
De răsturnări mărețe — mărirea-i radioasă,
Cesarul, chiar Cesarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,
Cu zâmbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mintea de dreptate și bine răzătoare,
Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare
La jugu-i el silește pe cei ce l-au urât.

.

Parisul arde 'n valuri, furtuna 'n el se scaldă,
Turnuri ca facile negre troznesc arzând în vânt —
Prin limbile de flacări, ce 'n valuri se frământ',
Răcnete, vuet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadăvru — Parisu-al lui mormânt.

Pe stradele 'ncrûșite de flacări orbitoare,
Suiți pe baricade de bulgări de granit,
Se mișc' batalioane a plebei proletare,
Cu cușme frigiene și arme lucitoare,
Și clopote de-alarmă răsună răgușit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare
Prin aerul cel roșu femeii trec cu-arme 'n braț,
Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară
Și sinii lor acopăr — e ură și turbare
În ochii lor cei negri, adânci și desperați.

O ! luptă-te 'nvelită în pletele-ți bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut !
Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate
Sfințește-a ta viață de tină și păcate.
Nu ! nu ești tu de vină, ci cei ce te-au vândut !

Scântee marea lină, și placele ei sure
Se mișc'una pe alta ca pături de cristal
Prin lume prăvălite ; din tainica pădure
Apare luna mare câmpiilor azure,
Umplându-le cu ochiul ei mândru, triumfal.

— luncă

Pe undele încete își mișcă legănate
Corăbii învechite scheletele de lemn ;
Trecând încet ca umbre, țin pânzele umflate
În fața lunei care prin ele-atunci străbate,
Și 'n roata de foc galben stă fața-i ca un semn.

Pe maluri zdruncinate de aiurirea mării,
Cesaru 'ncă veghiază la trunchiul /plecat
Al salciei pletoase, și 'ntinse-a apei arii
În ceruri fulgerânde se pleacă lin suflării
A zefirului nopții și sună cadențat.

7zdrumitate
+ cel
— ceruri

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată,
Călcând pe vârf de codri, pe-a apelor măririi,
Trecea cu barba albă — pe fruntea 'ntunecată
Cununa cea de pae îi atârna uscată —

Moșneagul rege Lear.

Uimit privea Cesarul la umbra cea din nouri,
Prin creasta cărei stele lin tremurând transpar.
I se deschide 'n minte tot sensul de tablouri,
A vieții sclipitoare-a popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar.

În orice om o lume își face încercarea,
Bătrânul Demiurgos se opintește 'n van,
În orice minte lumea își pune întrebarea
Din nou: de unde vine și unde merge? Floarea
Dorințelor obscure, sădite în noian.

Al lumii 'ntregul simbur, dorința-i și mărirea,
În inima ori-cărui i-ascuns și trăitor,
Zvârlire hazardată, cum pomu 'n înflorire
În orice floare 'ncearcă întreagă a sa fire,
Ci 'n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei îngheață,
Se petrifică unul în sclav, altu 'mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viață
Și arătând la soare-a mizeriei lui față —
Fața. Căci înțelesul e-acelaș la toți dat.

În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină,
Și 'n toată omenirea în veci acelaș om ;
În multe forme-apare a vieții crudă taină,
Pe toți ea îi înșală, la nime se destaină,
Dorinți nemărginite plantând într'un atom.

Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește —
Că 'n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi
Ori-cât ai drege 'n lume — atunci te obosește
Eterna alergare/ș'un gând te ademenește :
Un vis al morții eterne e viața lumii 'ntregi.

1874, Dec. 1, «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2285, ff. 100—104, textul identic—afară de unele deosebiri neînsemnate—al strofelor 1—15 și 21—32, sub titlul «*Umbre pe pânza vremii*» și cu multe alte strofe șterse ; este vădit o variantă anterioară ; în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 170 cp.—172, variantă fragmentară, tot anterioară, și mai puțin încheată decât cealaltă ; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 75—76, variantă a strofelor 24—28 și o strofă necunoscută și aruncată din fugă ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 43 textul celor cinci strofe dela sfârșit.

III. EPOCA BĂRBĂȚIEI

1879—1883

I. Romante și cântece de iubire.

PAJUL CUPIDON

Pajul Cupidon vicleanul
Mult e rău și alintat,
Cu copii se hârjonește,
Iar la dame doarme'n pat.

De lumină ca tâlharii
Se ferește binișor,
Pe ferești se sue noaptea
Dibuind încetișor.

Cordeluțe și nimicuri
Iată toate-a lui averi,
Darnic când nu vrei nici una
Și zgârcit dacă le ceri.

În volumul ros de molii
Cauți noaptea adevăr,
Și'ntâlnești lipită'n file
Vița-i galbenă de păr.

El dă gânduri ne'nțelese
Vârstei crude și necoapte,
Cu icoane luminoase
O îngână'ntreaga noapte.

Când de-o sete sufletească
E cuprinsă fata mică —
A dormit cu ea alături
Ca doi pui de turturică.

E sfios ca și copii,
Dar zâmbirea-i e vicleană.
Dară galeși îi sunt ochii
Ca și ochii de vădană.

Gât și umere frumoase,
Sânuri albe și rotunde
El le ține'mbrățișate
Și cu mânilor le-ascunde.

De te rogi frumos de dânsul,
In destul e de hain,
Vălul alb de peste toate
Să-l înlătore puțin.

1879, *Febr. 1*; «*Conv. Lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2262 f. 89 cp. crâmpeie dintr'o variantă cu totul deosebită și anterioară ; altă variantă, mai dezvoltată, dar și aceasta cu totul deosebită, în acelaș Ms. f. 63.

O RĂMÂI

«O rămâi, rămâi la mine!
«Te iubesc atât de mult!
«Ale tale doruri toate
«Numai eu știu să le-ascult;

«În al umbrei întuneric
«Te asemăn unui prinț
«Ce se uit' adânc în ape
«Cu ochi negri și cumiți;

«Și prin vuetul de valuri,
«Prin mișcarea naltei erbi
«Eu te fac s'auzi în taină
«Mersul cârdului de cerbi:

«Eu te văd răpit de farmec
«Cum îngâni cu glas domol,
«În a apei strălucire
«Intinzând piciorul gol ;

«Și privind în luna plină
«La văpaia de pe lacuri,
«Anii tăi se par ca clipe,
«Clipe dulci se par ca veacuri».

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinând —
Șueram l'a ei chemare
Ș'am eșit în câmp răsând.

Astăzi chiar de m'aș întoarce
A 'nțelege n'o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

1879. Febr. 1 ; «Conv. Lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2289, f. 53, variantă la strofele 1 și 6—7, ștersă de poet.

ATÂT DE FRAGEDĂ

Atât de fragedă, te-asemeni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele eși.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și dela creștet până 'n poale
Plutești ca visul de ușor.

Din încrețirea lungei rochii
Resai ca marmura în loc —
S'atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

O vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din povești,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire
Mi-arată cât de dulce ești.

Cât poți cu-a farmecului noapte
Să 'ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde șoapte,
Cu 'mbrățișeri de brațe reci.

De-odată trece-o cugetare
Un vâl pe ochii tăi fierbinți:
E 'ntunecoasa renunțare,
E umbra dulcilor dorinți.

Te duci, ș'am înțeles prea bine,
Să nu mă țin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Că te-am zărit e a mea vină,
Și vecinic n'o să mi-o mai iert,
Spăși-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deșert.

Ș'o să-mi resai ca o icoană
A pururi verginii Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană —
Unde te duci? Când o să vii?

1879, *Sept. 1*; «*Conv. Lit* »; în Ms. Ac. Rom. 2279 ff. 71—73, textul identic aproape; în acelaș Ms. ff. 60—61, variantă incompletă, iar la f. 13, fragment, al părții începătoare, în versuri lungi; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 27, pe amândouă paginile, o variantă completă ca strofe, dar anterioară și inferioară.

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scântee lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult dela răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioasă
Se azvârle.

— (În scrieri misterioase)

Cucul cântă, mierle, presuri,
Cine știe să le-asculte?
Ale paserilor neamuri
Ciripesc pitite 'n ramuri
Și vorbesc cu-atât de multe
Înțelesuri!

Cucu 'ntreabă: «Unde-i sora
«Viselor noastre de vară?
«Mlădioasă și iubită,
«Cu privirea ostenită,
«Ca o zână să răsară
«Tuturora».

Teiul vechiu un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoae,
Ramul tânăr vânt să-și dee
Și de brațe 'n sus s'o iee,
Iară florile să ploae
Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul:
«Unde mi-i crăiasa oare?
«Părul moale despletindu-și,
«Fața 'n apa mea privind-și
«Să m'atingă visătoare
«Cu piciorul?»

Am răspuns: «Pădure dragă,
«Ea nu vine, nu mai vine!
«Singuri voi stejari rămâneți
«De visați la ochii vineți,
«Ce luciră pentru mine
«Vara 'ntreagă».

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m'am prins tovarăș!
O poveste încântată,
Care azi e 'ntunecată...
De-unde ești, revino iarăș,
Să fim singuri!

1879, Oct. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2279, ff 66—69, text identic: în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 49—50, variantă anterioară, incompletă, cu unele strofe deosebite.

LASĂ-ȚI LUMEA TA UITATĂ

Lasă-ți lumea ta uitată
Mi te dă cu totul mie,
De ți-ai da viața toată,
Nime 'n lume nu ne știe.

Vin' cu mine, rătăcește
Pe cărări cu cotituri,
Unde noaptea se trezește
Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scânteie stele,
Farmec dând cărării strimte,
Și afară doar de ele
Nime 'n lume nu ne simte.

Părul tău ți se desprinde
Și frumos ți se mai șede,
Nu zi ba, de te-oi cuprinde
Nime 'n lume nu ne vede

Tânguiosul bucium sună,
L'ascultăm cu-atâta drag,
Pe când iese dulcea lună
Dintr'o rariște de fag.

Și răspunde codrul verde
Fermecat și dureros,
Iară sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c'o dulce silă,
Mai nu vrei și mai te lași,
Ochii tăi sunt plini de milă,
Chip de înger drăgălaș.

Iată lacul. Luna plină
Poleindu'l, îl străbate,
El aprins de-a ei lumină
Simte-a lui singurătate.

Tremurând cu unde 'n spume,
Între trestie le farmă,
Și visând o 'ntreagă lume
Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,
Ca oglinda îl alege —
Ce privești zimbînd în unde?
Ești frumoasă, se 'nțelege.

Înălțimile albastre
Pleacă zarea lor pe dealuri,
Arătând privirii noastre
Stele 'n ceruri, stele 'n valuri.

E-un miros de tei în crânguri,
Dulce-i umbra de răchiți,
Și suntem atât de singuri
Și atât de fericiți!

Numai luna printre ceață
Varsă apelor văpae,
Și te află strînsă 'n brațe,
Dulce dragoste bălae.

1884, *Ferb. 1*, «*Conv. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 33—36, textul identic, cu prea puține deosebiri neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 208—209, textul aproape identic al primelor opt strofe; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 22—24, variantă incompletă cu prea puține deosebiri neesențiale; același Ms. ff. 247—249 și 251—256, altă variantă cu multe ștersături; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 213 altă variantă la câteva strofe.

SOMNOROASE PĂSĂRELE

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele —
Noapte bună!

— *Min?* ?

Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace,
Dorm și florile 'n grădină —
Dormi în pace.

Trece lebăda pe apă
Intre trestii să se culce —
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!

- Malta? :

Peste-a nopții feerie
Se ridică mândra lună.
Totu-i vis și armonie
Noapte bună!

1884, Febr. 1; «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 90, textul identic, îndreptat peste o variantă; la f. 95 acelaș Ms. textul identic ulterior, fără nici o îndreptare sau ștersătură.

ȘI DACĂ RAMURI BAT ÎN GEAM

Și dacă ramuri bat în geam
 Și se cutremur' plopilor,
E ca în minte să te am
 Și 'ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
 Adâncu-i luminându'l,
E ca durerea mea s'o împac
 Înseninându-mi gândul.

Și dacă norii deși se duc
 De iese 'n luciul luna,
E ca aminte să-mi aduc
 De tine 'n totdeauna.

1884, Febr. 1; «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 123, două concepte anterioare șterse, cu textul aproape identic, fără nici o deosebire esențială.

PESTE VÂRFURI

Peste vârfuri trece lună
Codru 'și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângăiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine 'ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vre-odată?

1884, Febr. 1; «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 100—103, ep., invers, textul identic; în Ms. Ac. Rom. 2253, f. 114 și în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 93 acelaș text, cu prea puține deosebiri neesențiale.

D I A N A

Ce cauți pe-unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Și unde paserile 'ntr'una
Se 'ntrec cu glas ciripitor?
N'auzi cum frunzele 'n poiană
Șoptesc cu zgomtul de guri
Ce se sărută, se hîrjoană
În umbr' adâncă de păduri?

În cea oglindă mișcătoare
Vrei să privești un straniu joc,
O apă vecinic călătoare
Sub ochiul tău rămas pe loc?
S'a desprimăvărat pădurea,
E-o nouă viață 'n ori-ce zvon,
Și numai tu gândești aiurea
Ca tânărul Endymion.

De ce dorești singurătate
Și glasul tainic de izvor?
S'auzi cum codrul frunza-și bate,
S'adormi pe verdele covor?
Iar prin lumina cea rărită,
Din valuri reci, din umbre moi
S'apar'o zină liniștită
Cu ochii mari, cu umeri goi?

Ah! acum crengile le 'ndoaie
Mănuțe albe de omăt,
O față dulce și bălae,
Un trup înalt și mlădiet.
Un arc de aur pe-al ei umăr,
Ea trece mândră la vânat,
Și peste frunze fără număr
Abia o urmă a lăsat.

1884, *Febr. 1*; «*Conv. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 34—35, textul identic, cu prea puține deosebiri neesențiale, al strofelor 1 și 3—4.

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele'l urc', stele li scapără'n cale,
Apele plâng clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m'aștepți tu pe mine.

Luna pe cer trece-așa sfântă și clară,
Ochii tăi mari caută 'n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Peptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină.

Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele'n lună ridică,
Scârție'n vânt cumpăna dela fântână,
Valea-i în fum, fluere murmură'n stână;

Și osteniți oameni cu coasa'n spinare
Vin dela câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechiu umple cu glasul lui sara,—
Sufletul meu arde'n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuțește,
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-oi cât îmi ești dragă!

Te-i răzima, dulce copil, de-al meu umăr,
Și fir cu fir păru-ți aurit am să-l număr,
Ap' am să beau din a ta gură, frumsețe!
Și sărutări pe ai tăi ochi de blândețe!

Imbrățișați noi vom ședea la tulpină,
Fruntea-mi în foc pe ai tăi sini se înclină,
Ce-alături cresc dulci și rotunzi ca și rodii,
Stelele 'n cer mișc' auritele zodii...

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Și surâzând vom adormi sub înaltul
Vechiul salcâm. — Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n'ar da viața lui toată?

1885, *Iulie 1*; «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2259, f. 84, jos și cp., apoi ff. 271—218, acelaș text, fără nici o deosebire esențială, dar cu două strofe mai mult care sunt adăose aici; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 60 - 61, variantă anterioară cu o strofă mai puțin.

LA STEAOA...

La steaoa care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s'a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se sue:
Era, pe când nu s'a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel când al nostru dor
Peri în noapte-adâncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.

1886, Dec. 1, «Conv. lit»; în Ms. Ac. Rom. 2275 bis, f. 72, variantă anterioară, cu oare-cari deosebiri și cu multe îndreptări și ștersături.

K A M A D E V A ¹⁾

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindic,
L-am chemat în somn pe Kama —
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.

¹⁾ «*Kamadeva* este în mitologia indică zeul amorului. Tatăl său este Cerul, iar muma sa Iluzia. În figurare se înfățișează călărind pe un papagal, cu un arc făcut din trestie de zahăr, coarda arcului formată de albine, iar săgețile din flori trandafirii ale arborelui Amra». (Notă la ediția d-lui T. Maiorescu).

Aripi are, iar în tolă-i
El păstrează ca săgeți
Numai flori înveninate
Dela Gangele măreț.

Puse-o floare-atunci în arcu-i,
Mă lovì cu ea în pept,
Și de-atunci în ori-ce noapte
Plâng pe patul meu deștept.

Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Și-al iluziei deșerte.

1887, *Iulie 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 140, cp., variantă anterioară fără strofa 4 ; în Ms. Ac. Rom. 2278, f. 53, variantă anterioară, neînclegată.

ÎN TRE PASERI

Cum nu suntem două paseri
Sub o streșină de stuf,
Cioc. în cioc să stăm alături
Într'un cuib numai de puf !

Nu mi-ai scoate oare ochii
Cu-ascuțitul botișor ?
Și alătura cu mine
Sta-vei oare binișor ?

Par'că mi te văd, drăguță.
Că îmi zbori și că te scap ;
Stând pe gard, privind la mine,
Ai tot da cochet din cap.

Iară eu suit pe casă
Și plouat de-atât amor,
M'aș umfla ursuz în pene
Și aș sta într'un picior.

1892, *Iulie 1*; «*Conv. lit.*»; in Ms. Ac. Rom. 2289, f. 87 cp. și 88, variantă anterioară
cu prea puține deosebiri în primele trei strofe și cu strofa din urmă incompletă.

FRAGMENT

După ce atâta vreme
Laolaltă n'am vorbit,
Mie-mi pare că uitărăm
Cât de mult ne-am fost iubit.

Dar acum te văd nainte-mi
Dulce, palidă cum șezi —
Lasă-mă ca altă dată
Umilit să 'ngenunchez,

Lasă-mă să-ți plâng de milă,
Să-ți sărut a tale mâni...
Mănușite, ce făcurăți
De atâtea săptămâni ?

.
.

vezl editie 1an pag 1

1892, *Iulie 1*; «*Conv. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2289, f. 54, variantă anterioară cu puține deosebiri.

II. Elegii.

PE ACEEAȘI ULICIOARĂ

Pe aceeaș ulicioară
Bate luna în ferești,
Numai tu de după gratii
Veșnic nu te mai ivești.

Și aceiași pomi în floare
Crengi întind peste zaplaz,
Numai zilele trecute
Nu le fac să fie azi.

Altul este al tău suflet,
Alții ochii tăi acum ;
Numai eu, rămas acelaș,
Bat mereu acelaș drum.

Ah, subțire și gingașă
Tu pășeai încet, încet,
Dulce îmi veneai în umbra
Tăinuitului boschet.

Și lăsându-te la peptu-mi,
Nu știam ce-i pe pământ,
Ne spuneam atât de multe
Făr' a zice un cuvînt.

Sărutări erau răspunsul
La 'ntrebări îndeosebi,
Și de alte cele 'n lume
N'aveai vreme să întrebi.

Și în farmecul vieți-mi
Nu știam că-i tot aceea
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeea.

Vântul tremură 'n perdele
Astăzi ca și alte dăți,
Numai tu de după ele
Veșnic nu te mai arăți!

1879, *Febr. 1*; «*Con. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2289, ff. 48—50, variantă incom-
plectă, anterioară, cu multe ștersături.

NU MĂ INȚELEGI

În ochii mei acumă nimic nu are preț
Ca taina ce ascunde a tale frumuseți;
Căci pentru care altă minune de cât tine
Mi-ași risipi o viață de cugetări senine
Pe basme și nimicuri, cuvinte cumpănind,
Cu peritorul sunet al lor să te cuprind,
În lanțuri de imagini duiosul vis să-l ferec,
Să 'mpedec umbra dulce de-a merge 'n întunerec ?

Și azi când a mea minte, a farmecului roabă,
Din ori și ce durere îți face o podoabă
Și când resai nainte-mi ca marmura de clară,
Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,
Întunecând privirea-mi, de nu pot să văd încă
Ce-adânc trecut de gânduri e 'n noaptea lor adâncă,
Azi când a mea iubire e-atâta de curată
Ca farmecul de care fu ești împresurată,

Ca setea cea eternă ce-o au după olaltă
Lumina de 'ntuneric și marmura de daltă,
Când dorul meu e-atâta de-adânc și-atât de sfânt
Cum nu mai e nimica în cer și pe pământ,
Când e-o înamorare de tot ce e al tău,
De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine și de rău,
Când ești enigma însăși a vieții mele 'ntregi: —
Azi văd din a ta vorbă, că nu mă înțelegi!

Să treacă înflorirea de-un vânt al recei ierne?
Să 'nceți a fi icoana iubirei cei eterne?
Cu marmura cea albă să nu te mai asameni,
Să fii ca toată lumea frumoasă între oameni?
Să 'ncete acel farmec ce te-au făcut o zee,
Să fii — încântătoare — dar numai o femeie,
Ș'atunci să-mi zici: «Privirea ce-atât ai adorat-o,
«E încă tot senină, fermecătoare... Iat-o!?

E încă tot!... Avea-vei în ochi-mi acel preț
Ce azi ți-l dă sfiala pierdutei mele vieți?
Voiu fi supus duioasei, nemaisimțitei munci,
C'o oaste de imagini să te iubesc și-atunci?
Au nu știi tu ce suntem? Copii nimicniciei,
Nefericiri svârlite în brazdele veciei,
Rotiri strălucitoare a undelor albastre,
Gândirea noastră spuma nimicniciei noastre,
Iar visuri și iluzii pe marginea uitării

Trec și se pierd în zare ca paserile mării
Și ce rămâne 'n urmă nu e decât obscură
Și oarbă suferință ce bântue 'n natură ?

Azi când eu am puterea ce-o are numai Domnul,
Din chaosul uitării s'alung pe-o clipă somnul,
Pe schelea lumii noastre, urâte și 'ntr'un chip,
Cu vorbe 'mpestrită, zidită din nisip,
Eu să ridic o lume mai mare, mai senină,
Precum au fost odată a raiului grădină,
Azi când ești prea mult înger și prea puțin femeie,
Frumoasă cum nici Venus nu a putut să steie,
În loc de-a fi un soare al astei lumi întregi,
Tu îmi ucizi gândirea, căci nu mă înțelegi.

1879, *Martie*, 15, în «*Albumul literar*» al societății studenților «Unirea», dar numai fragmentar, cu întâiele două pasaje, cum s'a reprodus apoi în toate edițiile ; aci se dă poezia completă după originalul din Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 228—231. În acelaș Ms. ff. 29—30 și 32 - 37, variantă anterioară, mult mai dezvoltată, dar neîncheată și având versuri utilizate de poet ulterior, în poezii ale sale din cele mai cunoscute.

DE CÂTE ORI IUBITO...

De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,
Oceanul cel de gheață năzare înainte :
Pe bolta alburie o stea nu se arată,
Departe doară luna cea galbenă — o pată ;
Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite
O pasăre plutește cu aripi ostenite,
Pe când a ei pereche 'nainte tot s'a dus
C'un pâlț întreg de paseri, perzându-se 'n apus...
Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare,
Nici rău nu'i pare-acuma, nici bine nu — ea moare
Visându-se 'ntr'o clipă cu anii înapoi.

‘
Suntem tot mai departe deolaltă amândoi...
Din ce în ce mai singur mă 'ntunec și îngheț,
Când tu te perzi în zarea eternei dimineți.

1879, Sept. 1, «Conv. lit.» în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 232, acelaș text, cu o expresie mai plastică în versul 2, introdusă și aici; în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 10, variantă anterioară.

DESPĂRȚIRE

17 Să-ți cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita ?
Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta,
Nu floarea veștejită din părul tău bălai,
Căci singura mea rugă-i } uitării să mă dai.

La ce simțirea crudă a stinsului noroc
Să nu se sting-asemeni, ci 'n veci să stea pe loc ?
Tot alte unde-i sună aceluias părau —
La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis ?
La ce de-acu 'nainte tu grija mea s'o porți ?
La ce să măsurî anii ce zboară peste morți ?
Tot una-i, dacă astăzi sau mâine o să mor,
Când voiui să-mi piară urma în mintea tuturilor,
Când voiui să uiți norocul visat de amândoi.

Trezindu-te, iubito, cu anii înapoi,
Să fie neagră umbra în care-oiu fi perit,
Ca și când niciodată noi nu ne-am fi zărit,
Ca și când anii mândri de dor ar fi deșerți...
Că te-am iubit atâta, putea-vei tu să ierți?

Cu fața spre perete mă lasă prin străini,
Să 'nghețe sub pleoape a ochilor lumini
Și când se va întoarce pământul în pământ,
Au cine o să știe de unde-s, cine sunt?
Cântări tânguitoare prin zidurile reci
Porni-vor să-mi cerșească repaosul de veci. — *Cerși-vor pentru mine*
Ci eu aș vrea ca unul, venind de mine-aproape,
Să-mi spue al tău nume pe 'nchisele'mi pleoape,
Apoi — de vor — m'arunce în margine de drum...,
Tot îmi va fi mai bine ca 'n ceasul de acum.
Din zare depărtată răsar'un stol de corbi
Să 'ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,
Răsar'o vijelie din margini de pământ,
Dând pulberea-mi țărâni și inima-mi în vânt.

Ci tu rămâi în floare ca luna lui April,
Cu ochii mari și umezi, cu zâmbet de copil;
Din cât ești de copilă să 'ntinerești mereu,
Să nu mă știi pe mine, cum nu m'oiu ști nici eu.

1879, Oct. 1, «Conv. lit.». În Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 84-86, textul foarte apropiat, cu puține deosebiri; acelaș Ms., ff. 93-94, cuprinde textul identic, afară de versurile cele patru din urmă. În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 233-234, variantă anterioară, cu unele deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2259, ff. 357-358 și ff. 359-361, variante anterioare, fragmentare; în Ms. Ac. Rom. 2308, ff. 60-61, variantă anterioară, în strofe scurte, de 4 rânduri, incompletă, cu titlul «Cântecul unui mort»; în Ms. Ac. Rom. 2277 f. 41 și f. 40 cp., variantă cu multe ștersături.

O M A M Ă...

O mamă, dulce mamă, din negura de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi ;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voiu muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi ;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s'o 'ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi ;
Simți-o-voiu odată umbrind mormântul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voiu dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă 'n triste zidiri de țințirim :
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună 'n încăperea aceluiaș sicriu,
De-apururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

1880, *Aprilie 1* ; «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 211 cp., acelaș text, cu
proa puține deosebiri neesențiale ; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 46, concept anterior,
dar cu textul identic, datat de poet : «*1 Ianuarie 1880*».

MAI AM UN SINGUR DOR

De-oîu adormi curând
În noaptea uitării,
Să mă duceți tăcând
La marginea mării.

Nu voiu sicriu bogat
Făclie și flamuri,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri.

Să 'mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Luceasc' un cer senin
Eternelor ape,

Care 'n dureri adânci
Se 'nalță la maluri ;
S'ar atârna de stânci
Cu brațe de valuri,

Se 'nalță, dar recad
Și murmură 'ntr'una,
Când pe păduri de brad
Alunecă luna.

Și nime 'n urma mea
Nu 'mi plângă la creștet,
Doar moartea glas să dea
Frunzișului veșted,

Să treacă lin prin vânt
Atotștiutoarea,
De-asupra-mi teiul sfânt
Să 'și scuture floarea.

Cum n'oiu mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troeni cu drag
Aduceri aminte,

Luceferi ce răsar
In umbră de ceteni
Or să-mi zimbească iar
Fiindu-mi prieteni

Ce n'or ști că privesc
O lume de patemi,
Pe când liane cresc
Pe singurătate-mi.

1884, Febr. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 308—309, textul identic, cu
strofa penultimă care de sigur din eroare lipsește în «Conv. lit.».

Mai am un singur dor

ALTĂ VARIANTĂ
varianta I

■ ■

(canta 7a)

Nu voiu mormânt bogat,
Cântare și flamuri
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri ;
Și nime 'n urma mea
Nu'mi plângă la creștet,
Frunzișului veșted
Doar vântul glas să-i dea.
In liniștea sării
Să mă 'ngropați, pe când
Trec stoluri sburând
La marginea mării.

Să 'mi fie somnul lin
Și codrul aproape ;
Lucească cer senin
Eternelor ape,

Care din văi adânci.
Se 'nalță la maluri;
Cu brațe de valuri
S'ar atârna de stânci
Și murmură 'ntr'una
Când spumegând recad;
Iar pe păduri de brad
Alunece luna.

Reverse dulci scânteii
A tot știutoarea,
De-asupra-mi crengi de tei
Să-și scuture floarea,
Ne mai fiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M'or coperi cu drag
Și stinsele patemi
Le-or troeni căzând,
Uitarea 'ntinzând
Pe singurătate-mi.

În Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 186—187, trei variante paralele; în Ms. 2261, ff. 236—237, altă variantă; în Ms. 2262, f. 211, altă variantă; în Ms. 2276, f. 40, o variantă supt titlul caracteristic «*Dorința unui Dac*»; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 59—63 și în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 3 cp.—4, f. 97, f. 99, f. 107 cp., ff. 121 cp.—122, f. 124, variante fragmentare cu multe ștersături. Toate se deosebesc între ele, și de textul publicat aici, prin cele mai felurite combinații de strofe și de versuri.

Mar' am un sugar dor
Varianța II

~~ALTĂ VARIANTĂ~~

Iar când voiu fi pământ,
In liniștea sării
Săpați-mi un mormânt
La marginea mării.

Nu voiu sicriu bogat
Podoabe și flamuri,
Ci-mi împlețiți un pat
Din veștede ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape
Să am un cer senin
Pe-adâncile ape.

S'aud cum blânde cad
Izvoarele 'ntr'una,
Pe vârfuri lungi de brad
Alunece luna.

S'aud pe valuri vânt,
Din munte talanga,
De-asupra-mi teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Și cum n'oiu suferi
De-atuncea 'nainte,
Cu flori m'or troeni
Aduceri aminte.

Și cum va încetă
Al inimei zbucium,
Ce dulce-mi va sună
Cântarea de bucium !

Vor arde 'n preajma mea
Luminile 'n dealuri,
Izbind s'or frământă
Eternele valuri.

Și nime 'n urma mea
Nu'mi plângă la creștet,
Ci codrul vânt să dea
Frunzișului veșted.

Luceferii de foc
Privi-or din ceteni
Mormânt făr' de noroc
Și fără prieteni.

1883, *Martie 18*, «*Familia*»; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 265—269, variantă cu textul identic, afară de mici deosibiri.

Mai am un singur dor
varianta III

ALTĂ VARIANTĂ

Mai am un singur dor :

In liniştea sării

Să mă lăsaţi să mor

La marginea mării;

Să-mi fie somnul lin

Şi codrul aproape,

Pe 'ntinsele ape

Să am un cer senin.

Nu 'mi trebuie flamuri,

Nu voiu sicriu bogat,

Ci-mi împleţiţi un pat

Din tinere ramuri.

Şi nime 'n urma mea

Nu 'mi plângă la creştet ;

Doar toamna glas să dea

Frunzişului veşted.

Pe când cu sgomot cad
Isvoarele într'una,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga
Al serii rece vânt;
Deasupra-mi teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Cum n'oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troeni cu drag
Aduceri aminte;
Luceferi ce resar
Din umbră de ceteni,
Fiindu-mi prieteni,
O să'mi zimbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 112, pe amândouă paginile, textul identic scris caligrafic, fără nici o îndreptare.

Variantă TR n. editia Jan pag 15

DIN VALURILE VREMII

Din valurile vremii, iubita mea, resai,
Cu brațele de marmur, cu părul lung bălai
Și fața străvezie ca fața albei ceri —
Slăbită e de umbra duioaselor dureri !
Cu zâmbetul tău dulce tu mângăi ochii mei,
Femei între stele și stea între femei,
Și întorcându-ți fața spre umărul tău stâng,
În ochii fericirii mă uiț pierdut și plâng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s'o plec,
(Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o 'nec
Și mâna friguroasă s'o încălzesc la sin,
Aproape — mai aproape, pe inima'mi s'o țin.

Dar vai, un chip a avea nu ești astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu brațele în jos
În trista amintire a visului frumos!
Zadarnic după umbra ta dulce le întind:
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

1884, Febr. 1, «Conv. lit»; în Ms. Ac. Rom. 2279 f. 96, variantă anterioară, deosebită, cu multe ștersături și îndreptări.

S'A DUS AMORUL

S'a dus amorul, un amic
Supus amândurora ;
Deci cânturilor mele zic
Adio tuturorora.

Uitarea le închide 'n scrin
Cu mâna ei cea rece,
Și nici pe buze nu-mi mai vin
Și nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de izvor,
Atât senin de stele,
Și un atât de trist amor
Am îngropat în ele!

Din ce noian îndepărtat
 Au răsărit în mine!
Cu câte lacrimi le-am udat,
 Iubito, pentru tine!

Cum străbăteau atât de greu
 Din jalea mea adâncă,
Și cât de mult îmi pare rău,
 Că nu mai sufăr încă.

Că nu mai vrei să te arăți,
 Lumină de 'n departe,
Cu ochii tăi întunecați,
 Renăscători din moarte!

Și cu acel smerit surâs,
 Cu cea mai blândă față,
Să faci din viața mea un vis,
 Din visul meu o viață!

Să mi se pară cum-că crești
 De cum răsare luna
În umbra dulcilor povești
 Din nopți o mie una!

Era un vis misterios
 Și blând din cale-afară
Și prea era de tot frumos,
 De-a trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut
 Și prea puține femei,
Ca fericirea ce-am avut
 Să fi putut să stee.

Prea ne pierdurăm tu și eu
 În al ei farmec poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu,
 Precum uitărăm toate.

Și poate că nici este loc
 Pe-o lume de mizerii
Pentr'un atât de sfânt noroc
 Străbătător durerii.

1884, Febr. 1, «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 189—191, variantă anterioară, cu ștersături și îndreptări, dar cu cele mai multe strofe și versuri identice, iar celelalte fără deosebiri esențiale ; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 217—218, variantă foarte apropiată ; în acelaș Ms., ff. 302—304, altă variantă, în aceleași condiții, dar cu mai multe îndreptări și ștersă în întregime de poet ; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 75—81 și 82 repetite variante fragmentare, cu cea mai mare parte din strofe șterse, iar restul identice ori incomplete.

PE LÂNGĂ PLOPII FĂRĂ SOȚ...

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut ;
Mă cunoșteau vecinii toți, —
Tu nu m'ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea,
Privii atât de des :
O lume toată 'nțelegea,
Tu nu m'ai înțeles.

De câte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns...
O zi din viață să 'mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns.

O oră să fi fost amici
Să ne iubim cu dor,
S'ascult de glasul gurii mici —
O oră, și să mor.

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază din adins,
În calea timpilor ce vin
O stea s'ar fi aprins.

Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți;
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț!

Un chip de-apururi adorat,
Cum nu mai au perechi
Acele zine ce străbat
Din timpurile vechi!

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni,
Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristețe capul tău
Se'ntoarce în zadar ;

Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C'un ochiu rece de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt
Și noaptea candelă s'aprinzi
Iubirii pe pământ.

1884, Febr. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 327—329, textul identic afară de unele deosebiri în strofa ultimă; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 121 și 120 cp. variantă anterioară, cu multe îndreptări și reveniri, dar cu cele mai multe strofe și versuri identice.

A D I O

De-acuma nu te-oiu mai vedea
Rămâi, rămâi cu bine !
Mă voiu feri în calea mea
De tine.

De astăzi dar tu fă ce vrei,
De astăzi nu'mi mai pasă,
Că cea mai dulce 'ntre femei
Mă lasă.

Căci nu mai am de obicei,
Ca 'n zilele acele,
Să mă îmbăt și de scânteii
Din stele.

Când degerând atâtea dăți
Eu mă uitam prin ramuri
Și așteptam să te arăți
La geamuri.

O, cât eram de fericit
Să mergem împreună
Sub acel farmec liniștit
De lună !

Și când în taină mă rugam
Ca noaptea 'n loc să stee,
In veci alături să te am,
Femeie !

Din a lor treacăt să apuc
Acele dulci cuvinte,
De care azi abia mi-aduc
Aminte.

Căci astăzi dacă mai ascult
Nimicurile-aceste,
Imi pare-o veche de demult
Poveste.

Și dacă luna bate 'n lunci
Și tremură pe lacuri,
Totuși îmi pare că de-atunci
Sunt veacuri.

Cu ochii serii cei d'întâi
Eu n'o voi mai privi-o...
De-aceea 'n urma mea rămâi,
Adio!

1884, *Febr. 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 113, variantă anterioară cu multe îndreptări și deosebiri neesențiale în câteva strofe; ultima strofă lipsește.

TE DUCI

Te duci, și ani de suferință
N'or să te vadă ochi-mi triști,
Inamorați de-a ta ființă,
De cum zimbești, de cum te miști.

Și nu e blând ca o poveste
Amorul meu cel dureros,
Un demon sufletul tău este,
~~Un~~ chip de marmoră frumos.

— Cu

În față farmecul palorii
Și ochi ce scânteie de vii —
Sunt umezi înfiorătorii
De lingușiri, de viclenii.

Când mă atingi, eu mă cutremur,
Tresar la pasul tău când treci,
De-al genei tale gingaș tremur
Atârnă viața mea pe veci.

Te duci și rău n'o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de ieri,
Că nu am fost victimă iară
Neînduratelor dureri,

C'auzu-mi n'o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinți,
Pe frunte-mi mâna n'o s'o luneci,
Ca să mă faci să-mi ies din minți.

Puteam numiri defăimătoare
În gândul meu să-ți iscodesc,
Și te uram cu 'nverșunare,
Te blestemam căci te iubesc.

De-acum nici asta nu-mi rămâne
Și n'o să am ce blestemă :
Ca azi va fi ziua de mâne,
Ca mâni toți anii s'or urmă, —

O toamnă, care întârzie
Pe-un istovit și trist izvor,
Deasupra-i frunzele pustie:
A mele visuri, care mor.

Viața-mi pare-o nebunie
Sfârșită fără a fi 'nceput,
În toată neagra veșnicie
O clipă 'n brațe te-am ținut.

De-atunci, pornind a lui aripe,
S'a dus pe veci norocul meu:
Redă-mi comoara unei clipe
Cu ani de părere de rău!

1884, Febr. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 77—79, variantă anterioară, cu îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și aproape identic, fără deosebiri esențiale; în acelaș Ms. ff. 15 și 57—58, variante fragmentare, în aceleași condiții, ale unor strofe singuratice, dela 'nceput și sfârșit; în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 82, variantă anterioară, cu multe ștersături, neînchegată, dar caracteristică pentru tonul strofelor din urmă care-i un amestec de nepăsare crudă, de violență și înduioșare; fragment cu strofe identice, altele șterse și în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 43—44; în acelaș Ms. ff. 47—49 altă variantă completă, cu textul aproape identic și fără deosebiri esențiale.

DE-OR TRECE ANII

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcè,
Pentru că 'n toat'a ei făptură
E-un «nu ştiu cum» şi-un «nu ştiu ce».

M'a fermecat cu vr'o scântee
Din clipa 'n care ne văzum?
Deşi nu e decât femeie,
E totuș altfel, nu ştiu cum.

De-aceea una 'mi este mie
De ar vorbi, de ar tăcè;
Dac' al ei glas e armonie,
E şi 'n tăcere nu ştiu ce.

Astfel robit de-aceeași jale
Petrec mereu acelaș drum:
În taina farmecelor sale
E-un «nu știu ce» și-un «nu știu cum».

1884, Febr. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 207, variantă completă, anterioară, cu unele deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 81 cp., variantă mai nouă, cu textul aproape identic al poeziei publicate, iar la f. 82, acelaș Ms., altă variantă scrisă de două ori, paralel, și completată în a doua transcriere, apropiindu-se tot mai mult de varianta dela f. 81 cp.; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 301, variantă cu textul aproape identic, dar multe versuri șterse și înlocuite, totuși fără deosebiri esențiale.

CE E AMORUL

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere;
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Și tot mai multe cere.

De-un semn în treacăt dela ea
El sufletul ți-l leagă,
În cât să n'o mai poți uita
Viața ta întreagă.

Dar încă, de te-așteaptă'n prag
În umbra de unghere,
De se'ntâlnește drag cu drag,
Cum inima ta cere;

Dispar și ceruri și pământ
Și peptul tău se bate,
Și totu-atârnă de-un cuvânt
Șoptit pe jumătate.

Te urmărește săptămâni
Un pas făcut a lene,
O dulce strângere de mâni,
Un tremurat de gene ;

Te urmăresc luminători
Ca soarele și luna
Și peste zi de-atâtea ori
Și noaptea totdeauna.

Căci scris a fost ca viața ta
De doru-i să nu'ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

1884, Febr. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 211, textul aproape identic, cu două trei deosebiri neesențiale și inferioare; în Ms. Ac. Rom. 2277, f. 114, altă variantă, cu textul identic afară de prea puține deosebiri neesențiale, iar la f. 115, acelaș Ms., variantă, completă, aproape identică, dar ștersă de poet.

CÂND AMINTIRILE

Când amintirile 'n trecut
Incearcă să mă cheme,
Pe drumul lung și cunoscut
Mai trec din vreme 'n vreme.

De-asupra casei tale ies
Și azi aceleași stele
Ce-au luminat atât de des
Induioșării mele.

— *respirati* ?

Și peste arbori înșirați
Răsare blânda lună
Ce ne găsea îmbrățișați
Șoptindu-ne 'mpreună.

A noastre inimi își jurau
Credință pe toți vecii,
Când pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atâta dor
În noapte să se stângă,
Când valurile de izvor
N'au încetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu în cale-și,
Când ochii tăi tot încă mari
Se uită dulci și galeși?

1884, *Febr. 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 104 și 105, textul aproape identic, fără nici o deosebire esențială ; în Ms. Ac. Rom. 2281, ff. 313—314, textul identic.

DIN NOAPTEA

Din noaptea vecinicei uitări,
În care toate curg,
A vieții noastre dezmierdări
Și raze din amurg,

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-a apus, —
Aș vrea odată'n viață tu
Să te înalți în sus!

Și dacă ochii ce-am iubit
N'or fi de raze plini,
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini;

Și dacă glasul adorat
N'o spune un cuvânt,
Tot înțeleg că m'ai chemat
Dincolo de mormânt.

1884, Febr. 12, «*Familia*»; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 193, textul aproape identic
cu prea puține deosebiri neesențiale.

DE CE NU-MI VII

Vezi, rândunelele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S'așează bruma peste vii —
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

O! vino iar în al meu braț,
Să te privesc cu mult nesaț,
Să razim dulce capul meu
De sânul tău, de sânul tău!

Ți-aduci aminte cum pe-atunci,
Cânu ne primblam prin văi și lunci,
Te ridicam de subsuori
De-atâtea ori, de-atâtea ori?

În lumea asta sunt femei
Cu ochi ce izvoresc scânteii...
Dar, ori-cât ele sunt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu
Viața sufletului meu,
Mai mândră decât ori-ce stea,
Iubita mea, iubita mea!

Târzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum
Și lanurile sunt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii!

1887, *Febr. 1*, «*Conv. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 259; 2261, ff. 298—299, și 2275 bis., f. 70, variante anterioare, neînchegate, incomplete, cu multe deosibiri inferioare; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 292 cp. și 293, altă variantă, completă dar tot anterioară, deosebită în multe versuri și inferioară,

APARI SĂ DAI LUMINĂ

Apari să dai lumină arcatelor ferești,
Să văz în templu-i zâna cu farmece cerești.
Prin vremea trecătoare lucește prea curat
Un chip tăiat de daltă, de-apururi adorat,
Privite-voiu cu ochii în lacrimi ferbinți...
O! marmură, aibi milă de-a mele rugăminți!

Îndură-te și lasă privirea-mi s'o consol
La alba strălucire a gâtului tău gol,
La dulcea rotundire a sânilor ce cresc,
La noaptea cea adâncă din ochiul tău ceresc,
Să văd că de privirea-mi tăcând te înfiori...
O marmură, aibi milă de ochii-mi rugători!

Aș vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ți scald,
În dulcea 'nfiorare a sufletului cald,
Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,
Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,
Să mor de 'ntâia rază din ochii tăi cei reci...
O! marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci!

Ca iarna cea eternă a nordului polar
Se 'ntinde amorțirea în sufletu-mi amar,
Nimic nu luminează astei pustietăți,
Doar sloiurile par ca ruine de cetăți
Plutind de asprul viscol al morții cei de veci...
Tu ramură 'nflorită.... pe visul meu te pleci!

Din lumea de mizerii și fără de 'nțeleș
Cu ochii cei de ghiață ai morții m'am ales
Și totu-mi pare veșted, căzut și uniform,
Sunt însetat de somnul pământului s'adorm,
În cât numai de nume îmi pare că exist...
Tu doar răesai c'un zimbet în visul meu cel trist!

Cu ochii tăi de înger mă mângăi și mă minți,
Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinți,
De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,

Cum nu se află 'n lumea aceasta nicăiri,
Căci iarăși este umbra iubirei cei de veci
Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci !

Nici luna plutitoare, nici stelele din cer
N'or să pătrună 'n umbra trecutelor dureri,
N'or să pătrunz' amarul perdutei tinereți,
Măcar să am de-acuma o sută de vieți,
Căci sufletu-mi de-atuncea e-atât de întunecat...
Doar ochii tăi de înger în visul meu străbat !

Ca toamna cea târzie e viața mea, și cad
Iluzii ca și frunza pe undele de vad,
Și nici o bucurie în cale-mi nu culeg,
Nimic de care 'n lume iubirea să mi-o leg,
Pustiul și urâtul de-apururi mă cuprind...
Doar brațele-ți de marmur în visul meu se 'ntind !

Precum corăbii negre se leagănă de vânt
Cu pânzele-atârtnate departe de pământ,
Cum între cer și mare trec paserile stol,
Trec a mele gânduri pe-a sufletului gol,
Și 'ntind ale lor aripi spre negre depărtări.....
Tu ești în visu-mi negru luceafărul pe mări !

numai ești în visu-mi

Trec gândurile mele pe-a

Cu recea nepăsare tu sufletu-mi aduci
Pe cele două brațe întinse-a sfintei cruci,
Și buzele 'nsetate cu fiere mi le uzi,
Când ruga mea ferbinte nu vrei să o auzi,
Mă faci părtaș în lume durerilor lui Crist...
O! marmură, aibi milă de sufletul meu trist!

— aspra (2)

Dar te cobori, divino, pătrunsă de-al meu glas,
Mai mândră, tot mai mândră la fiecare pas...
Visez, ori e aevea? Tu ești în adevăr?
Tu treci cu mâna albă prin vițele de păr?
Dacă visez, te'ndură, privește-n ochii-mi drept...
O! marmură aibi milă să nu mă mai deștept!

1895, Iunie 1, «Conv. lit.», în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 98, textul identic, cu prea puține deosebiri, al strofelor 4, 5 și 6; în acelaș Ms. f. 55, textul identic al strofelor 7, 8, 9, cu prea puține deosebiri, superioare, pe care le-am introdus; în acelaș Ms., f. 99, textul aproape identic al strofei penultime și o variantă la strofa ultimă, cu deosebiri dintre cari am introdus pe cele superioare; în acelaș Ms., f. 97 și ff. 243—246, variante ale câtorva strofe isolate, unele șterse de poet, altele cu textul identic al poeziei publicate; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 164—170, textul aproape identic a diferite strofe răzlețe, între cari și strofele 1, 2 și 3; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 70—73, variantă anterioară, neînchegată, cu ștersături, având textul complet, aproape identic, dar cu strofele în altă ordine.

III. Sonete.

AFARĂ-I TOAMNĂ

Afară-i toamnă, frunza 'mprăștiată,
Iar vântul zvârle 'n geamuri grele picuri;
Ci tu citești scrisori din roase plicuri
Și într'un ceas gândești la viața toată.

Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N'ai vrea ca nime 'n ușa ta să bată...
Dar și mai bine-i, când afară-i sloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

2
Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri,
Visez la bazmul vechiu al zinei Dochii.
In juru-mi ceața crește rânduri, rânduri —

De-odat-aud foșnirea unei rochii.
Un moale pas, abia atins de scânduri —
Iar mâni subțiri și reci mi-acopăr ochii.

1879, Oct. 1, «Conv. lit.», în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 238, variantă anterioară, cu textul identic, afară de prea puține deosebiri inferioare: în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 139, variantă anterioară, cu deosebiri în unele versuri; în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 1, variantă cu prea puține deosebiri neesențiale, ștersă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2268, f. 14, variantă neînchegată, cu crâmpie de versuri asemănătoare.

SUNT ANI LA MIJLOC

Sunt ani la mijloc și 'ncă mulți vor trece
Din ceasul sfânt în care ne 'ntâlnirăm,
Și tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari și mână rece.

O vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Și cânturi nouă zmulge tu din liră-mi.

Tu nici nu știi, a ta apropiere
Cum sufletu-mi de-adânc îl liniștește,
Ca răsărirea stelei în tăcere ;

Iar când te văd zimbind copilărește,
Se stinge-atunci o viață de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi crește.

1879, Oct. 1. «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 236, textul, foarte îngrijit scris, e identic, afară de unele deosebiri superioare reproduse întocmai aici ; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 138. variantă anterioară, deosebită mai ales în versurile din ultimele două strofe și ștearsă de poet ; în Ms. Ac. Rom. 2259, f. 323 și f. 329, variante anterioare, cu unele deosebiri.

CÂND ÎNSUȘI GLASUL

Când însuș glasul gândurilor tace,
Mă 'ngână cântul unei dulci evlavii,
Atunci te chem ; chemarea-mi asculta-vei ?
Din neguri reci plutind te vei desface ?

Puterea nopții blând însenina-vei
Cu ochii mari și purtători de pace ?
Răsai din umbra vremilor încoace
Ca să te văd venind — ca 'n vis, așa vîi !

Cobori încet. . . aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zimbind peste-a mea față,
A ta iubire c'un suspin arat-o,

Cu geana ta m'atinge pe pleoape
Să simt fiorii străngerii în brațe,
Pe veci pierdute, veșnic adorato !

1879, Oct. 1, «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 235, textul identic, afară de mici deosebiri în primele versuri ale strofei I ; în acelaș Ms., f. 19, variantă mui veche, dar foarte apropiată de textul definitiv și fără nici o deosebire de relevat ; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 143, variantă cu puține deosebiri ; în Ms. 2289, f. 68, variantă anterioară, deosebită în formă și chiar în fond, cu ultimele două strofe de la sfârșitul sonetului «Ori câte stele».

IUBIND IN TAINĂ

Iubind în taină am păstrat tăcere,
Gândind că astfel o să-ți placă ție,
Căci în priviri căteam o vecinicie
De-ucigătoare visuri de plăcere.

/i

Dar nu mai pot. A dorului tărie
Cuvinte dă duioaselor mistere,
Vreau să mă 'nec de dulcea 'nvăpăiere
Acelui suflet, ce pe al meu știe.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete
Și'n ochii mei se vede 'n friguri chinu-mi,
Copila mea cu lungi și blonde plete?

15.
Cu o suflare răcorești suspinu-mi,
C'un zâmbet faci gândirea-mi să se 'mbete
Fă un sfârșit durerii... vin la sinu-mi!

1879—1883, nepublicată în reviste; în Ms. Ac. Rom. 2281, f. 72, textul perfect identic, scris caligrafic; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 141 cp., variantă anterioară, cu unele deosebiri inferioare; la f. 142, acelaș Ms., altă variantă, în aceleași condiții, ștearsă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2288, f. 6, altă variantă anterioară cu unele îndreptări și deosebiri neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 9, variantă anterioară cu multe îndreptări și puține deosebiri.

TRECUT-AU ANII

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n'or să vie iară,
Căci nu mă 'ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri

Ce fruntea-mi de copil o 'nseninară,
Abia 'nțelese, pline de 'nțelesuri ;
Cu-a tale umbre azi în van mă 'mpresuri,
O ceas al tainei, asfințit de sară

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o suflet, ca din nou să tremuri ?
Cu mâna mea în van pe liră lunec :

Pierdut e totu 'n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește'n urma mea . . . mă'ntunec !

1879—1883; nu-i publicată în reviste; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 150, textul perfect identic, scris fără nici o îndreptare, dint'odată; în acelaș Ms., f. 237, variantă anterioară, cu ștersături, îndreptări și unele versuri deosebite, inferioare, iar la f. 149, altă variantă, mai veche, dar foarte apropiată de cealaltă; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 93 și f. 257, alte variante, cu prea puține deosebiri, neesențiale; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 93 cp., variantă cu unele deosebiri.

S'A STINS VIAȚA

S'a stins viața falnicei Veneții,
N'auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri
Pătrunde luna înălbind păreții.

Okeanos se plânge pe canaluri,
El numa 'n veci e 'n floarea tinereții,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Isbește 'n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca 'n țințirim tăcere e 'n cetate.
Preot rămas din a vechimei zile,
San-Marc, sinistru, miezul nopții bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rostește lin în clipe cadențate:
«Nu 'nvie morții — e 'n zădar, copile!»

1884, *Ian. 1*, «*Conv. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 143 și 144, variante anterioare cu multe deosebiri: în acelaș Ms. f. 151, variantă mai depărtată, ștearsă de poet; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 144, variante anterioare, cu unele deosebiri mai ales în primele două strofe; în acelaș Ms. f. 266, text identic cu cel publicat în ultimele două strofe, iar în cele dintâi cu unele deosebiri de variantă vădit anterioară; în acelaș Ms., ff. 268—269, alte două variante, mai depărtate; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 142, variantă, cu mențiunea «imitație»; în acelaș Ms. f. 193, altă variantă cu indicația: «după G. Cerri»; în Ms. Ac. Rom. 2279, f. 95, variantă mai apropiată de textul publicat, dar cu destule deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2283, f. 41, altă variantă, cu apropiere de textul publicat; în Ms. Ac. Rom. 2287, f. 59 cp. variantă mai depărtată în primele două strofe; în Ms. Ac. Rom. 2285, ff. 135 și 136, variante neînchegate, cu unele versuri asemănătoare.

ORI-CÂTE STELE

Ori câte stele ard în înălțime,
Ori câte unde-aruncă'n față'i marea,
Cu-a lor lumină și cu scânteierea
Ce-or fi 'nsemnând, ce vor — nu știe nime.

Deci cum voești, tu poți urma cărarea ;
Fii bun și mare, ori pătat de crime.....
Acelaș praf, aceeași adâncime!
Iar moștenirea ta și-a tot: uitarea.

Parcă mă văd murind : în umbra porții
Așteaptă cei ce vor să mă îngroape.
Aud cântări și văd lumini de torții.

O, umbră dulce, vino mai aproape,
Să simt plutind deasupra-mi geniul morții,
Cu aripi negre, umede pleoape.

1890, *Febr. 1*, «*Conv. lit.*» ; după nota d-lui Maiorescu, din acelaș număr al «*Conv. lit.*», textul datează de pe la 1880; în Ms. Ac. Rom. 2282, f. 78, textul foarte apropiat, în primele două strofe aproape identic; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 82, textul aproape identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale, iar în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 25, textul perfect identic.

PE UN ALBUM

Albumul? Bal-mască cu lume multă,
În care toți pe sus își poartă nasul,
Disimulându-și mutra, gândul, glasul;
Cu toți vorbesc și nimeni nu ascultă.

Și eu intrai, mă vezi rărindu-mi pasul,
Un vers încerc cu pana mea incultă,
Pe masa ta așez o foie smultă
Ce de când e nici n'a visat Parnasul.

121

Spre-a-ți aminti trecutele petreceri,
Condeiu 'n mână tu mi-l pui cu silă —
Dela oricine-un snop de paie seceri, —

Apoi te uiți rîzînd la câte-o filă,
Viclean te bucuri de-ale noastre 'ntreceri,
Privind în vrav — prostia imobilă.

1892, *Iulie 1*, «*Conv. lit.*»; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 248, textul identic, cu prea puține deosebiri dintr'o redactare vădit anterioară; în Ms. Ac. Rom. 2289, fl. 10—11, variantă ulterioară abia deosebită într'un cuvînt două; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 281, textul scris îngrijit, perfect identic cu cel publicat; în acelaș Ms. f. 141, variantă anterioară, cu deosebiri în strofele cele două dintîi și cu titlul «*Sauve qui peut*»; altă variantă, anterioară, incompletă, cu ștersături, avînd acelaș titlu franțuzesc, în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 63.

IV. Poezii filosofice și sociale.

RUGĂCIUNEA UNUI DAC

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viață dătător,
Nu era *azi* nici *mâne*, nici *eri* nici *totdeauna*,
Căci *unul* erau toate, și *totul* era una,
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n'au fost niciodată —
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă 'ntreb în sine-mi :
Au cine-i zeul, cărui plecăm a noastre inemi?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zii,
Și din noian de ape puteri au dat scânteii,
El zeilor dă suflet și lumii fericire,
El este-al omenirii izvor de mântuire, —
Sus inimile voastre ! Cântare aduceți-i !
El este moartea morții și învierea vieții !

Și ei îmi dăde ochii să văd lumina zilei,
Și inima-mi umplut-au cu farmececele milei,
În vuetul de vânturi auzit-am al lui mers
Și 'n glas purtat de cântec simții duiosu-i vers —
Și tot pe lâng'aceste cerșesc înc'un adaos :
Să 'ngădăue intrarea-mi în veșnicul repaos!

Să blasteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvinteze pe cel ce mă împilă,
S'asculte orice gură ce-ar vrea ca să mă râdă,
Puteri să pue 'n brațul ce-ar sta să mă ucidă,
Ș'acela între oameni devină cel d'întăiu,
Ce mi-ar răpi chiar peatra ce-oiu pune-o căpătăiu.

13 L-
14
Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,
Pân' ce-oiu simți că ochiu-mi de lacrimi e sec,
Că 'n orice om din lume un dușman mi se naște,
C'ajung pe mine însu-mi a nu mă mai cunoaște,
Că chinul și durerea simțirea mi'a 'mpetrît-o,
Că pot să-mi blastem mama, pe care am iubit-o —
Când ura cea mai crudă mi s'ar părea amor...
Poate-oiu uita durerea-mi și voi putea să mor.

Străin și făr' de lege de voi muri, atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliță îl arunce,

14 L-

Ș'aceluia, Părinte, să'i dai coroana scumpă,
Ce-o să asmuțe câinii ca inima-mi s'o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va izbi în față,
Indură-te, stăpâne, și dă-i pe veci viață!

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăesc.
Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,
Spre ură și blestemuri aş vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă
Și 'n stingerea eternă dispar fără de urmă!

1879, Sept. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 229—231. textul perfect identic, scris cu îngrijire; titlul e «*Nirvana*», adăos peste titlul «Rugăciunea unui Dac»; în Ms. Ac. Rom. 2306, ff. 67—68. variantă anterioară, fără titlu, cu puține deosebiri inferioare.

SCRISOAREA I

Când cu gene ostenite sara suflu 'n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lunga timpului cărare ;
Căci perdelele 'ntr'o parte când le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpae,
Ea din noaptea amintirii o vecie 'ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca 'n vis pe toate.

Lună tu, stăpâna mării, pe a lumii boltă luneci
Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci ;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară !
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!
Câte țarmuri înflorite, ce palate și cetăți
Străbătute de-al tău farmec ție singură'ți arăți!
Și în câte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,

Câte frunți, pline de gânduri, gânditoare le privești!
Vezi un rege ce'mpânzește globu'n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâne abea cuget'un sărac —
Deși trepte osebite le-au eșit din urna sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții,
La acelaș șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi !

Unul caută 'n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le înseamnă pe răboj,
Iară altu 'mparte lumea de pe scândura tărbii,
Socotind cât aur marea poartă 'n negrele-i corăbii.
Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă 'n coate,
Intr'un calcul fără capăt tot socoate și socoate,
Și de frig la piept 'ș'închee tremurând halatul vechiu,
Iși înfundă gâtul 'n guler și bumbacul în urechi ;
Uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic,
Universul fără margini e în degetul lui mic!
Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă,
Noapte'-adânc' a veșniciei el în șiruri o desleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr,
Așa el sprijină lumea și vecia într'un număr.

Pe când luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Intr'o clipă'l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,
La 'nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,

Pe când totul era lipsă de viață și voință,
Când nu s'ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Când pătruns de sine însuș odihnea cel nepătruns.
Fû prăpastie? genună? Fû noian întins de apă?
N'a fost lume pricepută și nici minte s'o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare fără o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochiu care s'o vază,
Umbra celor nefăcute nu începuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpânea eterna pace!
Dar deodat' un punct se mișcă.... cel d'întăiu și singur.
Iată-l

Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fâșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Și, în roiuri luminoase izvorând din infinit,
Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi, copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru mușunoaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați,
Ne succedem generații și ne credem minunați.
Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne 'nvârtim, uitând cu totul
Cumcă lumea asta 'ntreagă e o clipă suspendată,
Că 'ndărătu-i și 'nainte-i întunerec se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,

Mii de fire viorie ce cu raza încetează ;
Astfel, într'a vecinicii noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...
Cum s'o stinge, totul piere ca o umbră 'n întuneric,
Căci e vis al neființei universul cel chimeric....

În prezent cugătătorul nu'și oprește a sa minte,
Ci 'ntr'o clipă gându 'l duce mii de veacuri înainte ;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist și roș,
Cum se'nchide ca o rană printre nori întunecoși,
Cum planeteii toți îngheață și s'asvârl rebeli în spaț,
Ei, din frânele luminii și ai soarelui scăpați ;
Iar catapeteasma lumii în adânc s'au înegrit,
Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au perit.
Timpul mort 'ș'întinde trupul și devine vecinicie,
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,
Și în noaptea neființei totul cade, totul tace,
Căci în sine împăcată reîncep'eterna pace...

.

Începând la talpa însăș' a mulțimii omenești
Și suind în susul scării pân' la frunțile crăești,
De-a vieței *lor* enigmă îi vedem pe toți munciiți,
Făr' a ști să spunem care or fi mai nenorociți...
Unul e în toți, tot astfel precum *una* e în toate ;
De asupra tuturor se ridică cine poate,
Pe când alții stând în umbră și cu inima smerită,

Neștiuți se pierd în taină ca și spuma nezărită ;
Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor *ei* sau ce gândesc ?...
Ca și vântu 'n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...
Ce-o să aibă din acestea pentru *el* bătrânul dascăl ?
Nemurire, se va zice. Este drept că viața 'ntreagă,
Ca și iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
«De-oiu muri — își zice 'n sine — al meu nume o să'l poarte
«Secolii din gură 'n gură și l-or duce mai departe
«De apururi, pretutindeni ; în ungherul unor crieri
«Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri !»

O sărmane! ții tu minte câte 'n lume-ai auzit,
Ce-ți trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit ?
Prea puțin ; pe ici, pe colo de imagini o fâșie,
Vre o urmă de gândire, vre un petec de hârtie.
Și când propria ta viață singur n'o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s'o pătrunză cum a fost ?

Poate vr'un pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac,
Aticizmul limbei tale o să'l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte'ți l'o sufla din ochelari
Și te-o strânge 'n două șiruri, așezându-te la coadă,
In vr'o notă prizărită sub o pagină neroadă.

Poți zidi o lume 'ntreagă, poți s-o sfărâmi... orice-ai spune,
Peste toate o lopată de țărână se depune.
Mâna care-au dorit sceptra universului și gânduri
Ce-au cuprins tot universul, încap bine 'n patru scânduri...
Or să vie pe-a ta urmă în convoiu de 'nmormântare,
Splendid ca o ironie, cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturor va vorbi vr'un mititel,
Nu slăvindu-te pe tine—lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră: iată tot ce te așteaptă.
Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.

Neputând să te ajungă, crezi c'or vrea să te admire?
Ei vor aplauda de sigur biografia subțire,
Care s'o 'ncerca s'arate că n'ai fost vr'un lucru mare,
C'ai fost om cum sunt și dâșii... Măgulit e fiecare
Că n'ai fost mai mult ca dâsul. Și prostatecele nări
Și le umflă ori și cine în savante adunări,
Când de tine se vorbește. S'a 'nțelea de mai 'nainte
C'o ironică grimază să te laude 'n cuvinte. /5
Astfel încăput pe mâna a oricărui, te vor drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege...
Dar, afară de acestea, vor căta vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale...
Astea toate te apropie de dâșii... Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Intr'un mod fatal legate de o mână de pământ,
Toate micile mizerii unui suflet chinuit

Mult mai mult îi vor atrage de cât tot ce ai gândit.

.
Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare !
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate ;
Amorțită li-i durerea, le simțim ca 'n vis pe toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poarta ntrării
Și ridică mii de umbre după stinsul lumânării...
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Si câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară !
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toți ce 'n astă lume sunt supuși puterii sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții !

1881, Febr. 1; «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 48—51 și 53—54, variantă anterioară, neînchegată definitiv, cu versul în 14 silabe, dar cu textul aproape identic, afară de unele părți mai puțin dezvoltate și de lipsuri în partea dela început și dela sfârșit ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 59—68, textul perfect identic, cu mici deosebiri superioare, introduse aici, și aproape fără nici o îndreptare, ci vădit copiat după un concept definitiv.

SCRISOAREA II

De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi ?
De ce ritmul nu m'abate cu ispita-i de la trebi ?
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
Jambii suitori, trocheii, săltărețele dactile ?
Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt,
Ai vedea, că am cuvinte pana chiar să o fi rupt.
Căci întreb, la ce-aș începe să încerc în luptă dreaptă
A turna în formă nouă limba veche și 'nțeleaptă ?
Acea tainică simțire, care doarme 'n a mea harfă,
In cuplete de teatru s'o desfac ca pe o marfă ?
Sau cu sete să caut forma ca să poată să le 'ncapă,
Să le scriu, cum cere lumea, vr'o istorie pe apă ? !

Însă tu îmi vei răspunde, că e bine ca în lume
Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume,
Să-mi atrag luarea-aminte a bărbaților din țară,

Să-mi dedic a mele versuri — la cucoane bunăoară,
Și desgustul meu din suflet să'l împac prin a mea minte.

Dragul meu, cărarea asta s'a bătut de mai 'nainte.
Noi avem în veacul nostru acel soi de ciudat de barzi,
Care 'ncearcă prin poeme să devie cumularzi ;
Inchinând ale lor versuri la puternici, la cucoane,
Sunt cântați în cafenele și fac zgomot în saloane;
Iar cărările vieții fiind grele și înguste,
Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste,
Dedicând broșuri la dame, a căror bărbați ei speră
C'ajungând cândva miniștri le-or deschide carieră.

De ce nu voiu pentru nume, pentru glorie să scriu ?
Oare glorie să fie a vorbi într'un pustiu ?
Azi, când patimilor proprii muritorii toți sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beșică e, de spumă, într'un secol de nimic.

Incorda-voi a mea liră să cânt dragostea ? Un lanț
Ce se împarte cu frăție între doi și trei amanți !
Ce ? să 'ngâni pe-o coardă dulce, că de voie te-ai adaos
La cel chor ce'n operetă e condus de Menelaos ?
Azi adeseori femeia, ca și lumea, e o școală.
Unde 'nveți numai durere, înjosire și spoială ;
La aceste academii de științi a zinei Vineri
Tot mai des se perindează și din tineri în mai tineri,

Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas,
Până când din școala toată o ruină a rămas.

Vai ! tot mai gândești la anii, când visam în acadêmii,
Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii,
Ale clipelor cadavre din volume stând s'adune
Și 'n a lucrurilor peteci căutând înțelepciune ?
Cu murmurerele lor blânde, un izvor de *horum-harum*,
Câștigând cu clipoceală *nervum rerum gerendarum*,
Cu evlavie adâncă ne 'nvârteau al minții scripet,
Legănând când o planetă, când pe-un rege din Egipt.

Par' că-l văd pe astronomul cu al negurii repaos,
Cum ușor, ca din cutie, scoate lumile din haos
Și cum neagra veșnicie ne-o întinde și ne 'nvață,
Că epocile se 'nșiră ca măgelele pe ață.
Atunci lumea 'n căpătină se 'nvârtea ca o morișcă
De simțeam, ca Galilei, că comedia se mișcă.

Amețit de limbe moarte, de planeți, de colbul școlii,
Confundam pe bietul dascăl cu un craiu mâncat de molii
Și privind pânjinișul din tavan, de pe pilastri,
Ascultam pe craiul Ramses și visam — la ochi albaștri...
Și pe margini de caete scriam versuri dulci, de pildă
Către vre-o trandafirie și selbatică Clotildă.
Imi plutea pe dinainte cu al timpilor amestic
Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic,
Scârțierea din condee dădea farmec astei liniști,

Vedeam valuri verzi de grâne, undoiarea unei iniști,
Capul greu cădea pe bancă, piereau toate 'n infinit...
Când suna... știam că Ramses trebuia să fi murit.

Atunci lumea cea gândită pentru noi avea ființă,
Și, din contra, cea a avea ne părea cu neputință.
Azi abia vedem ce stearpă și ce aspră cale este
Cea ce poate să convie unei inime oneste.
Iar în lumea cea comună *a visă* e un pericol,
Și de ai cumva iluzii, ești pierdut și ești ridicol.

Și de-aceea de-azi nainte poți să nu mă mai întrebi,
De ce ritmul nu m'abate cu ispita-i dela trebi,
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
Jambii suitori, trocheii, săltărețele dactile...
De-oi urma să scriu în versuri, teamă-mi e ca nu cumva
Famenii din ziua de-astăzi să mă'ncep' a lauda.
Dacă port cu ușurință și cu zimbet a lor ură,
Laudele lor de sigur m'ar mâhni peste măsură.

1881, *Aprilie 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 102—109, textul identic, scris caligrafic, abia cu prea puține deosebiri neesențiale, anterioare și inferioare ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 18—24, alt text identic și complet, cu și mai puține deosebiri, dar cu părți din «*Scrisoarea IV*», șterse de poet ; în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 53, textul celor din urmă opt versuri cu vre-o două deosebiri neesențiale ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 167—172, variantă anterioară, transcrisă pe contrapagină, cu multe deosebiri în partea de la început, care-i mai dezvoltată, încolo cu textul identic dela versul 13 înainte ; în Ms. Ac. Rom. 2256, ff. 57—54 și 51 cp., invers, altă variantă, anterioară și inferioară, mai dezvoltată la început și cu multe deosebiri.

SCRISOAREA III

Un Sultan, dintre aceia ce domnesc peste vr'o limbă
Ce, cu-a turmelor pășune, a ei patrie și-o schimbă,
La pământ dormea, ținându-și căpătâiu mâna cea dreaptă;
Dară ochiu 'nchis afară, înlăuntru se deșteaptă.
Vede, cum din ceruri luna lunecă și se coboară
Și s'apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
Înfloreă cărarea ca de pasul blândeii primăveri;
Ochii ei sunt plini de umbra tăinuitelor dureri;
Codrii se înfiorează de atâta frumusețe,
Apele 'ncrețesc în tremur străveziile lor fețe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scânteind plutea prin aer și pe toate din natură,
Și prin mândra fermecare sun'o muzică de șoapte...
Iar pe ceruri se înalță curcubeiele de noapte...
Ea, șezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru 'n valuri de mătase se desprinde:
— «Las' să leg a mea viață de a ta. În brațe-mi vino,

«Și durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...
«Scriș în cartea vieții este și de veacuri și de stele
«Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieții mele».

Și cum o privea Sultanul, ea se 'ntunecă... dispăre ;
Iar din inima lui simte un copac cumcă răsare,
Care crește într'o clipă ca în veacuri, mereu crește,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește,
Umbra lui cea uriașă orizontul îl cuprinde
Și sub dânsul universul într'o umbră se întinde ;
Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari.
Vede Eufратul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrână ;
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
Și corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grâne legănându-se pe lanuri,
Mările țarmuitoare și cetăți lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... Ca pe-un uriaș covor
Vede țară lângă țară și popor lângă popor,
Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac
În întinsă 'mpărăție sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceruri, pân' la ramuri nu ajung ;
Dar un vânt de biruință se pornește îndelung
Și lovește rânduri, rânduri în frunzișul sunător.
Strigăte de Allah ! Allah ! se aud pe sus prin nor.

Zgomotul creştea ca marea turburată şi înaltă,
Urlete de bătlie s'alungau după olaltă;
Însă frunzele-ascuţite se îndoaie după vânt
Şi deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură Sultanul... se deşteaptă... şi pe cer
Vede luna ce pluteşte peste plaiul Eschişer;
Şi priveşte trist la casa Şeihului Edebali.
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zâmbeşte, mlădioasă ca o creangă de alun:
E a Şeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis dela Profet,
Că pe-o clipă se 'nălţase chiar în raiu la Mahomet,
Că din dragostea-i luminează un imperiu se va naşte,
Ai căruia ani şi margini numai cerul le cunoaşte.

Visul său se 'nfiripează şi se 'ntinde vultureşte,
An cu an împărăţia tot mai largă se sporeşte,
Iară flamura cea verde se înalţă an cu an,
Neam cu neam urmându-i sborul şi sultan după sultan.
Astfel ţară după ţară drum de glorie-i deschid...
Pân' în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

La un semn, un ţarm de altul legând vas de vas se leagă,
Şi în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă,
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah şi Spahii

Vin de 'ntunecă pământul la Rovine în câmpii ;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari —
Numa'n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c'o năframă 'n vârful de băț.
Baiazid privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț :
— «Ce vrei tu?»

— «Noi? Bună pace! Și de n'o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.»

La un semn deschisă-i calea, și s'apropie de cort
Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port.
— «Tu ești Mircea?»

— «Da 'mpărate!»

— «Am venit să mi te închini

Să nu schimb a ta coroană într'o ramură de spini.»

— «Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,

Cât suntem încă pe pace, eu îți zic bine-ai venit!

Despre partea închinării însă, Doamne să ne ierți.

Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,

Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,

Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei-Tale —

De-o fi una, de-o fi alta: ce e scris și pentru noi,

Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.»

— «Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot

«Ca întreg Aliotmanul să se 'mpedice de-un ciot?

«O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s'au pus!

«Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
 «Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s'adună
 «Să dea piept cu uraganul ridicat de Semi-lună;
 «S'a 'mbrăcat în zale lucii cavalerii dela Malta,
 «Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
 «Fulgerele adunat-au contra fulgerului, care
 «În turbarea-i furtunoasă, a cuprins pământ și mare;
 «N'au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
 «Și Apusul își împinse toate neamurile 'ncoace;
 «Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri
 «Ori din codrii răscolite ori stârnite din pustiuri,
 «Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
 «Inegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi;
 «Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
 «Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...
 «La Nicopole văzuta-i câte tabere s'au strâns
 «Ca să stee înainte-mi ca și zidul neînvins;
 «Când văzui a lor mulțime câtă frunză, câtă iarbă,
 «Cu o ură ne'mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă;
 «Am jurat ca peste dânșii să trec falnic fără păs,
 «Din pristosul dela Roma să dau calului ovăz!...
 «Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c'un toiag?
 «Și purtat de biruință, să mă 'mpedic de-un moșneag?»
 — «De-un moșneag, da, împărate ! Căci moșneagul ce privești,
 «Nu e om de rând, el este Domnul Țării-Românești!
 «Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,
 «Nici ca Dunărea să 'nece spumegând a tale oști.
 «După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe
 «Ce din vechi se pomenește, cu Dariu al lui Istaspe ;

«Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vr'un pod,
«De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod ;
«Împărați, pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
«Au venit și în țara noastră de-au cerut pământ și apă. —
«Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te 'nspăimânt :
«Cum veniră, se făcură toți o apă ș'un pământ.
«Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai val vârtej
«Oștile leite 'n zale de 'mpărați și de viteji ?
«Tu te lauzi că Apusul înainte ți s'a pus ?
«Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus ?
«Laurii voiau să-i zmulgă de pe fruntea ta de fier,
«A credinței biruință căta orice cavalier.
«Eu ? îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul !
«Și de-aceea tot ce mișcă 'n țara asta, râul, ramul,
«Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este ;
«Dușmănit vei fi de toate făr' a prinde chiar de veste.
«N'avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
«Care nu se înfiorează de-a ta faimă, Baiazid !»

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium !
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra 'ntunecoasă.
Călăreții umplu câmpul și roesc după un semn
Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
Lânci scântee lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni

Orizontu 'ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni
Văjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploae...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătae.
În zadar striga 'mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare:
În zadar flamura verde o ridică în spre oaste,
Căci cuprinsă-i de peire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie,
Cad Arabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,
Cad săgețile în valuri care șueră, se toarnă,
Și lovind în față, 'n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se nărue tot cerul...
Mircea însuși mână 'n luptă vijelia 'ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare,
Durduind soseau călării ca un zid înalt de sulți,
Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți,
Risipite se 'mprăstie a dușmanilor șiraguri,
Și, gonind biruitoare, tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată.
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată,
Acea grindin' oțelită în spre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se 'ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se așază, iată soarele apune,
Voind creștetele 'nalte ale țării să 'ncunune
Cu un nimb de biruință; fulger lung încremenit
Mărginește munții negri în întregul asfințit,

Păn' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Și din neguri dintre codri tremurând s'arată luna :
Doamna mărilor și-a nopții, varsă liniște și somn.
Lângă cortu-i unul dintre fii falnicului Domn
Stă zimbînd de-o amintire, pe genunchi scriînd o carte
S'o trimiță dragei sale dela Argeș mai departe:

«De din vale de Rovine
«Grăim, Doamnă, către Tine
«Nu din gură, ci din carte,
«Că ne ești așa departe.
«Te-am rugă, mări, rugă
«Să-mi trimiți prin cineva
«Ce-i mai mândru'n valea Ta:
«Codrul cu poenele,
«Ochii cu sprincenele ;
«Că și eu trimete-voiu
«Ce-i mai mândru pe la noi :
«Oastea mea cu flamurile,
«Codrul și cu ramurile,
«Coiful 'nalt cu penele,
«Ochii cu sprincenele.
«Și să știi că-s sănătos,
«Că, mulțămînd lui Cristos,
«Te sărut, Doamnă, frumos.»

.
.

.
.
De-aşa vremi se'nvredniciră cronicarii şi rapsozii...
Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi Irozii...
În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut —
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
Pot să'ntâmpin patrioţii ce-au venit de-atunci încolo ?
Înainte a acestora tu ascunde-te, Apolo !
O eroi ! care'n trecutul de măririi vă adumbriseţi,
Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţi
Şi, cu voi drapându-şi nula, vă citează toţi nerozii,
Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii...
Rămâneţi în umbră sfântă, Basarabi şi voi Muşatini,
Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini,
Ce cu plugul şi cu spada aţi întins moşia voastră
Dela munte pân' la mare şi la Dunărea albastră !

Au *prezentul* nu ni-i mare ? N'o să-mi deie ce-o să cer ?
N'o să aflu între-ai noştri vre un falnic juvaer ?
Au la Sybaris nu suntem lângă capiştea spoelii,
Nu se nasc glorii pe stradă şi la uşa cafenelii ?
N'avem oameni ce se luptă cu retoricele sulii
În aplauzele grele a canaliei de ulii,
Panglicari în ale ţării care joacă ca pe funii,
Măşti cu toate de renume din comedia minciunii ?
Au de *patrie*, *virtute* nu vorbeşte liberalul

De ai crede că viața-i e curată ca cristalul ?
Nici visezi că înainte-ți stă un stâlp de cafenele.
Ce își râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea 'mpăroșată și la fălci umflat și buget,
Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri —
Toți pe buze au virtute, iar în ei monedă calpă,
Quintesență de mizerii dela creștet până'n talpă!
Și d-asupra tuturor oastea să și-o recunoască,
Își aruncă pocitura bulbucății ochi de broască...
Dintr'aceștia țara noastră își alege astăzi solii !
Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii
În cămăși cu mâneci lunge și pe capete scufie,
Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filozofie.
Patrioții! Virtuoșii, ctitori de așezăminte,
Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,
Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri
Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri...
Și apoi în sfatul Țării se adun să se admire,
Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire —
Toate mutrele acestea sunt pretinse de Roman,
Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!
Spuma asta 'nveninată, astă plebe, ăst gunoi,
Să ajung'a fi stăpână și pe țară și pe noi ?
Tot ce'n țările vecine e zmintit și stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,
Toți se scurseră aicea și formează patrioții,

Incât fonfii și flecarii, găgăuții și gușații,
Bâlbâiți cu gura strâmbă, sunt stăpânii astei nații!

Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!
I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!
Și această ciumă 'n lume și aceste creaturi
Nici rușine n'au să iee în zmintitele lor guri
Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
Indrăznesc ca să rostească pân' și numele tău... țară!

La Paris, în lupanare de cinizme și de lene,
Cu femeile-i pierdute și 'n orgiile-i obscene,
Acolo v'ați pus averea, tinerețele la stos;
Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de scos?
Ne-ați venit apoi, drept minte, o sticlută de pomadă,
Cu monoclu 'n ochi, drept armă bețișor de promenadă,
Veștejiți fără de vreme, dar cu creier de copil,
Drept științ'având în minte vre un vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată vr'un papuc de curtezană...
O, te-admir, progenitură de origine romană!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic rece,
Vă mirați, cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?
Când vedem că toți aceia, care vorbe mari aruncă...
Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,
Azi când fraza lustruită nu ne poate înșela,

Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa?
Prea v'ați arătat arama, sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
Prea v'ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
Ca să nu s'arate-odată, ce sunteți: niște mișei!
Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;
Virtutea e-o nerozie, geniul ? o nefericire !

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă 'n colb de cronici :
Din trecutul de mărire v'ar privi cel mult ironici !
Cum nu vii tu Țepeș-Doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete : în smintiți și în mișei,
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni !

1881, *Mai 1*, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 83—96, paginate de Eminescu 1—14, variantă anterioară a părții întâi, cu îndreptări, ștersături, deosebiri, dar cu cele mai multe versuri identice ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 38—55, supț titlul «*Patria și patrioții*», textul complet, cu multe ștersături și îndreptări, dar identic, afară de prea puține deosebiri neîsemnate ; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 103—105, fragment variantă la partea care cuprinde visul lui Baiazid, în altă redactare, cu totul deosebită ; în acelaș Ms., ff. 129 cp.—130, variantă la răvașul către Domniță.

SCRISOAREA IV .

Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri,
Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi
Dând atâta întunerec rotitorului talaz ;
Prin ferestrele arcate după geamuri se văd numa
Lungi perdele încrețite care scânteie ca bruma.

Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește,
Muschi de stâncă, vârf de arbor ea pe ceruri zugrăvește,
Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.

14

Numai lebedele albe, când plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestii,
Cu aripele întinse se mai scutură și-o tae
Când în cercuri unduioase, când în brazde de văpae;

Papura se mișcă 'n freamăt de al undelor cutreer,
Iar în iarba înflorită somnoros suspin' un greer —
E atâta vară 'n aer, e atât de dulce zvonul...

Singur numai cavalerul suspinând privea balconul
Ce 'ncărcat era cu frunze, de îi spânzură prin ostrețe
Rose roșie de Șiras și liane 'n fel de fețe;
Respirarea cea de ape îl îmbată, ca și sara;
Peste farmecul naturei dulce-i picură ghitara:

«O arată-mi-te iară 'n haina lungă de mătăasă,
«Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă.
«Te-aș privi o viață întreagă în cununa ta de rază,
«Pe când mâna ta cea albă părul galben îl netează.
«Vino! Joacă-te cu mine... cu norocul meu... mi-aruncă
«De la sinul tău cel dulce, floarea veștedă de luncă,
«Ca pe coardele ghitarei răsunând încet să cadă...
«Ah! E-atât de albă noaptea, parc'ar fi căzut zăpadă.
«Ori în umbra parfumată a budoarului să vin
«Să mă 'mbete acel miros de la pânzele de in;
«Cupidon, un paj șagalnic, va ascunde cu-a lui mână
«Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână!»

Și uscat foșni mătasa pe podele, între gastre,
Între rosele de Șiras și lianele albastre —
Dintre flori copila râde și se 'nclină peste gratii,

Ca un chip ușor de înger e-arătarea adoratii;
Din balcon i-arunc-o roză și, cu mâinile la gură,
Pare că îl dojenește când șoptește cu căldură;
Apoi iar dispare 'n luntru, auzi pasuri ce coboară...
Și eșind pe ușă iute, ei s'au prins de subsuoară;
Braț de braț pășesc alături... le stă bine la olaltă,
Ea frumoasă și el tânăr, el înalt și ea înaltă.
Iar din umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ei vintrele spânzurate de catarg
Și încet înaintează în lovire de lopeți,
Legănând atâta farmec și atâtea frumuseți...

Luna, luna iese 'ntreagă, se înalță așa bălăe
Și din țerm în țerm durează o cărare de vâpae
Ce pe-o repede 'nmiire de mici unde o așterne
Ea, copila cea de aur, visul negurei eterne;
Și cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,
Cu-atât valurile apei, cu-atât țarmul par'că crește;
Codrul pare tot mai mare, par'că vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.
Iară tei cu umbra lată și cu flori până 'n pământ
Înspre apa 'ntunecată lin se scutură de vânt,
Peste capul blond al fetei sboară florile ș'o plouă,
Ea se prinde de grumazu-i cu mânuțele-amândouă
Și pe spate-și lasă capul: «Mă uimești, dacă nu mântui;
«Ah, ce fioros de dulce de pe buza ta cuvântu-i!
«Cât de sus ridici acuma în gândirea ta pe-o roabă,

«Când durerea ta din suflet este singura-mi podoabă.
«Și cu focul blând din glasu-ți tu mă dori și mă cutremuri
«De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri;
«Visurile tale toate, ochiul tău atât de tristu-i,
«Cu-a lui umed' adâncime toată mintea mea o mistui...
«Dă-mi-i mie, ochii negri... nu privi cu ei în laturi,
«Căci de noaptea lor cea dulce veșnic n'o să mă mai sature,
«Aș orbi privind într'ânșii... O, ascultă numa 'ncoace,
«Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace,
«Codrii negri aiurează și izvoarele albastre
«Povestesc ele 'n de ele numai dragostele noastre,
«Și luceferii ce tremur așa reci prin negre ceteni,
«Tot pământul, lacul, cerul, toate, toate ni's prieteni...
«Ai putea să lepezi cârma și lopețile să lepezi,
«După propria lor voe să ne ducă unde repezi :
«Căci ori unde numai ele ar dori ca să ne poarte,
«Pretutindeni fericire — de'i viață, de e moarte».

.

Fantazie, fantazie ! Când suntem numai noi singuri,
Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crânguri !
Unde ai văzut vr'odată aste țări necunoscute ?
Când se petrecur' aceste ? La o mie patru sute ?
Azi n'ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,
Cum îți vine, cum îți place pe copilă s'o desmierzi,
După gât să-i așezi brațul, gură 'n gură, piept la piept,
S'o întrebi numai cu ochii : Mă iubești tu ? spune drept !

Aș! Abia ți-ai întins mâna, sare ivărul la ușă,
E-un congres de rubedenii, vre un unchiu, vre o mătușă.
Iute capul înt'o parte și te uiți în jos smerit...
Oare nu-i în lumea asta vr'un ungher pentru iubit?
Și ca mumii egiptene stau cu toții 'n scaun țepeni,
Tu, cu mâinile 'ncleștate, mai cu degetele depeni,
Mai sucești vre o țigară, numeri fire de musteți
Și 'n probleme culinare te încerci a fi isteț.
Sunt sătul de-așa viață... nu sorbind a ei pahară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară...
Să sfințești cu mii de lacrimi un instinct atât de van,
Ce le-abate și la paseri de vre o două ori pe an?...
Nu trăiți voi, ci un altul vă inspiră, — el trăește,
El cu gura voastră râde, *el* se 'ncântă, *el* șoptește,
Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg,
Vecinic este numai râul: râul este Demiurg.
Nu simțiți c'amorul vostru e-un amor străin? Nebuni!
Nu simțiți că 'n proaste lucruri voi vedeți numai minuni!
Nu vedeți c'acea iubire serv'o cauză din natură?
Că e leagăn unor viețe ce semințe sunt de ură?
Nu vedeți că râsul vostru e în fiii voștri plâns,
Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s'a stâns?
O teatru de păpușe!... zvon de vorbe omenești!
Povestesc ca papapalii mii de glume și povești
Fără ca să le priceapă... După ele un actor
Stă de vorbă cu el însuș, spune zeci de mii de ori
Ce-a spus veacuri dup'olaltă, ce va spune veacuri încă,
Pân' ce soarele s'o stinge în genunea cea adâncă.
Ce? Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii,

Tu cu lumea ta de gânduri după ea să te ații?
Să aluneci pe poleiul de pe ulițele ninse,
Să privești prin lucii geamuri la luminele aprinse,
Și s'o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,
Cum zimbește tuturora cu gândirea ei ușoară;
S'auzi zornetul de piteni și foșnirile de rochii,
Pe când ei sucesc mustața, iară ele fac cu ochii?
Când încheie cu-o privire amoroasele 'nțelegeri,
Cu ridicula-ți simțire tu la poarta ei să degeri?
Pătimaș și îndărătnic s'o iubești ca un copil,
Când ea-i rece și cu toane ca și luna lui April?
Înceleștând a tale brațe toată mintea să ți-o pierzi?
Dela creștet la picioare s'o admiri și s'o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pânză de Corregio,
Când ea-i rece și cochetă? — Ești ridicol, înțelegi-o.

Da... visam odinioară pe acea ce m'ar iubi,
Când aş sta pierdut pe gânduri, peste umăr mi-ar privi,
Aş simţi-o că-i aproape, şi aş şti c'o înţeleg...
Din sărmana noastră viaţă am dură roman întreg...
N'o mai caut... Ce să caut? E acelaş cântec vechi,
Setea liniștei eterne, care 'mi sună la urechi;
Dar organele 's fărmate, şi 'n strigări iregulare
Vechiul cântec mai pătrunde cum în nopţi izvorul sare.
P'ici pe colo mai străbate câte-o rază mai curată
Dintr'un *Carmen saeculare* ce 'l visai şi eu odată;
Altfel şueră şi strigă, scapără şi rupt răsună,
Se împing tumultuase şi selbatece pe strună,

Și în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit,
Aspru, rece sună cântecul cel etern neisprăvit...

Unde's șirurile clare din viața-mi să le spun...
Ah! organele 's sfărmate și maestrul e nebun !

1881, Sept. 1, «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 82 cp. și 83—96, variantă anterioară, cu îndreptări, ștersături, părți suprimate în textul publicat și deosebiri, neînchegată definitiv, dar cu textul complet și'n cea mai mare parte identic ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 25—36, variantă ulterioară, cu îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și perfect identic, afară de unele erori în textul publicat pe care le-am rectificat ; în Ms. Ac. Rom. 2283, f. 42, variantă fragment a sfârșitului, în strofe scurte de 4 rânduri.

SCRISOAREA V.

— DALILA —

19
Biblia ne povestește de Samson, cumcă muierea
Când dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea
De l-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au scos ochii
Ca dovadă de ce suflet stă în piepții unei rochii...
Tinere, ce plin de visuri urmărești vre o femeie,
Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee
Și pătează umbra verde cu misterioase dungi,
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeți de feeria unui mândru vis de vară,
Care'n *tine* se petrece... Ia, întreab-o bunăoară —
O să-ți spue de panglice, de volane și de mode,
Pe când inima ta bate'n ritmul sfânt al unei ode...
Când cochetă de-al tău umăr ți se razimă copila,
Dac'un demon ai în suflet, te gândește la Dalila.

E frumoasă, se'nțelege... Ca copiii are haz,
Și când râde, face încă și gropițe în obraz,

Și gropițe face 'n unghiul ucigașei sale guri
Și la degetele mânei și la orice încheieturi;
Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire ci 'mplinită,
Încât ai ce strânge 'n brațe — numai bună de iubită;
Tot ce-ar zice, i-se cade, tot ce face-i șade bine,
Și o prinde orice lucru, căci așa se și cuvine;
Dacă vorba-i e plăcută, și tăcerea-i încă place,
Vorba zice: «*fugi 'ncolo*», râsul zice: «*vino 'ncoace!*»
Umblă parcă amintindu-și vre-un cântec, — alintată,
Parcă i-ar fi tot a-lene și s'ar cere sărutată,
Și se 'nalță din călcâie să-ți ajungă pân'la gură,
Dăruind c'o sărutare acea tainică căldură
Ce n'o are decât numai sufletul unei femei...
Câtă fericire crezi tu c'ai găsi în brațul ei!
Te-ai însenina văzându-i rumenirea din obraji,
Ea cu toane, o crăiasă, iar tu tânăr ca un paj;
Și adânc privind în ochii-i, ți-ar părea cumcă înveți
Cum viața preț să aibă și cum moartea s'aibă preț,
Și înveninat de-o dulce și fermecătoare jale,
Ai vedea în ea crăiasa lumii gândurilor tale,
Așa că, închipuindu-ți lăcrămoasele ei gene,
Ți-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene
Și în chaosul uitării, oricum orele alerge,
Ea din ce în ce mai dragă ți-ar cădea pe zi ce merge.

Ce iluzii! Nu 'nțelegi tu din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zâmbetul pe gură,
Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos,

Și că sufletul ți-l pierde fără de nici un folos ?
Inzădar boltita liră ce din șapte coarde sună,
Tânguirea ta de moarte în cadențele-i adună;
Inzădar în ochi avea-vei umbre mândre din povești,
Precum iarna se așează flori de gheață pe ferești
Când în inimă e vară; înzădar o rogi : «Consacră-mi
Creștetul cu-ale lui gânduri, să-l sfințesc cu-a mele lacrimi !»
Ea nici poate să'nțeleagă, că nu *tu* o vrei... că 'n tine
E un demon ce'nsetează după dulcile-i lumine,
C'acel demon plânge, râde, neputând s'auză plânsu-și,
Că o vrea... spre a se'nțelege însfârșit pe sine însuși,
Că se zbate ca un sculptor fără brațe și că gemе
Ca un maestru ce-asurzește în momentele supreme
Pân'a nu ajunge 'n culmea dulcei muzice de sfere
Ce-o aude cum se naște din rotire și cădere.
Ea nu știe c'acel demon vrea să aibă de model
Marmura-i cu ochii negri și cu glas de porumbel.
Și că nu-i cere drept jertfă pe-un altar înalt să moară,
Precum în vechimea sfântă se junghiau odinioară
Virginile ce stătură sculptorilor de modеле,
Când tăiau în marmor chipul unei zine după ele.

S'ar pricepe pe el însuși acel demon... S'ar renaște,
Mistuit de focul propriu, el atunci s'ar recunoaște,
Descifrând a sale patimi și amori-i, cu nesațiu
El ar frânge 'n vers adonic limba lui ca și Horațiu,
Ar atrage 'n visu-i mândru a izvoarelor murmururi,
Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-ăpururi,
Și 'n acel moment de taină, când s'ar crede că-i ferice,

Poate-ar învia 'n ochiu-i ochiul lunei cei antice
Și cu patimă adâncă ar privi-o s'o adore,
Dela ochii ei cei tineri mântuirea s'o implore,
Ar voi în a lui brațe să o țină 'n veci de veci,
Dezghețând cu sărutarea-i raza ochilor ei reci;
Căci de piatră de-ar fi, încă s'a 'ncălzi de-atât amor,
Când căzându-i în genunche, i-ar vorbi tânguitor,
Fericirea înecându-l, el ar sta să 'nnebunească
Ca'n furtuna lui de patemi și mai mult să o iubească.
Știe oare ea că poate ca să-ți dea o lume 'ntreagă
C'aruncându-se în valuri și cercând să te 'nțeleagă
Ar umple-a ta adâncime cu luceferi luminoși?

Cu zimbiri de curtezană și cu ochi bisericoși,
S'ar prefăce că pricepe. Măgulite toate sunt
De-a fi umbra frumuseții cei eterne pe pământ.
O femei între flori zi-i și o floare 'ntre femei...
Ș'o să-i placă... Dar o pune să aleagă între trei
Ce-o 'nconjoară, toți zicând că o iubesc — cât de naivă,
Vei vedea că deodată ea devine pozitivă.
Tu cu inima și mintea poate ești un paravan
După care ea atrage vre un june curtezan
Care intră ca actorii cu păsciorul mărunțel
Lăsând val de mirodenii și de vorbe după el,
O chiorește cu lornionul, butonat cu o garofă,
Operă croitorească și în spirit și în stofă;
Poate că-i convin tuspătru craii cărților de joc
Și'n cămara inimioarei i-aranjează la un loc.

Și când dama cochetează cu privirele-i galante,
 Impărțind ale ei vorbe între-un crai bătrân ș'un fante,
 Nu-i minune ca simțirea-i să se poată înșela,
 Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala...
 Căci cu dorul tău demonic va vorbi călugărește,
 Pe când craiul cel de pică de s'arată pieptu-i crește,
 Ochiul înghețat i-l umplu gânduri negre de amor
 Și de-odată e vioae, stă picior peste picior,
 Ș'acel sec, în judecata-i e cu duh și e frumos...

A visa că adevărul sau alt lucru de prisos
 E în stare ca să schimbe în natur' un fir de păr,
 Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.

Așa dar când plin de visuri urmărești vre o femeie,
 Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee
 Și pătează umbra verde cu fantasticele-i dungi,
 Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
 Te îmbeți de feeria unui mândru vis de vară,
 Care'n *tine* se petrece... Iar întreab-o bunăoară,
 S'o să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,
 Pe când inima ta bate'n ritmul sfânt al unei ode...
 Când vezi piatra ce nu simte nici durerea și nici mila —
 De ai inimă și minte, feri în lături, e Dalila!

1880—1881; publicată în 1890. *Febr. 1*, în «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 53—58, variantă anterioară, cu multe îndreptări și ștersături, neîncheată definitiv, dar cu textul în cea mai mare parte identic, afară de prea puține versuri : în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 84—90, variantă ulterioară, cu foarte multe îndreptări și ștersături, dar cu textul identic, având unele deosebiri și versuri pe care le-am introdus aici ; poetul însuși își intitulează poezia : «*Scrisoarea V.*»

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca 'n povești,
A fost ca nici odată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mândră 'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și'l îndreaptă
Lângă fereastră, unde 'n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare, cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Il vede azi, il vede mâni,
Astfel dorința-i gata;
El iar privind de săptămâni,
I cade dragă fata.

Cum ea pe coate-și răzima
Visând ale ei tîmple,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se împle.

Și cât de viu s'aprinde el
In ori și care sară
Spre umbra negrului castel,
Când ea o să-i apară.

* * *

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă 'n odae,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpae.

Și când în pat se 'ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mânil pe piept,
I 'nchide geana dulce.

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închiși,
Pe fața ei întoarsă.

Ea îl privea cu un suris,
El tremura 'n oglindă,
Căci o urma adînc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea, vorbind cu el în somn,
Oftînd din greu, suspină :
— «O dulce-al nopții mele Domn,
«De ce nu vii tu? Vină!

«Cobori în jos, luceafăr blînd,
«Alunecînd pe-o rază,
«Pătrunde 'n casă și în gând
«Și viața-mi luminează!»

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s'arunca fulgerător,
Se cufunda în mare ;

Și apa unde-a fost căzut,
În cercuri se rotește,
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestii
Și ține 'n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr Voevod
Cu păr de aur moale:
Un vînăt giulgiu se 'ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feții străvezii
E albă ca de ceară—
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie 'n afară.

— «Din sfera mea venii cu greu
«Ca să-ți urmez chemarea,
«Iar cerul este tatăl meu,
«Și mumă-mea e marea.

«Ca în cămara ta să vin,
«Să te privesc de-aproape,
«Am coborât cu-al meu senin
«Și m'am născut din ape.

«O vin' odorul meu nespus.
«Și lumea ta o lasă ;
«Eu sunt luceafărul de sus,
«Iar tu să-mi fii mireasă.

«Colo 'n palate de mărgean
«Te-oiu duce veacuri multe,
«Și toată lumea 'n ocean
«De tine o s'asculte.»

— «O ești frumos cum numa 'n vis
«Un înger se arată,
«Dară pe calea ce-ai deschis
«N'oi merge niciodată ;

«Străin la vorbă și la port
«Lucești fără' de viață,
«Căci eu sunt vie, tu ești mort,
«Și ochiul tău mă 'ngheață.»

Trecu o zi, trecură trei,
Și iarăș, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine ;

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă,
Și dor de-al valurilor Domn
De inim'o apucă :

— «Cobori în jos, luceafăr blând,
«Alunecând pe-o rază,
«Pătrunde 'n casă și în gând
«Și viața-mi luminează !»

Cum el din cer o auzi,
Se stinse de durere,
Iar cerul 'ncepe a rotî
În locul unde pierе.

În aer rumene văpăi
Se 'ntind pe lumea 'ntreagă
Și din a chaosului văi
Un mândru chip se 'ncheagă.

Pe vițele-i negre de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr,
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgiu se desfășor
Marmoreele brață,
El vine trist și gânditor,
Și palid e la față ;

Doar ochii mari și minunați
Lucesc adânc, chimeric,
Ca două patimi fără saț
Și pline de 'ntuneric.

— «Din sfera mea venii cu greu
«Ca să te-ascult ș'acuma,
«Și soarele e tatăl meu,
«Iar noaptea 'mi este muma.'

«O vin' odorul meu nespus,
«Și lumea ta o lasă;
«Eu sunt luceafărul de sus,
«Iar tu să-mi fii mireasă.

«O vin', în părul tău bălai
«S'anin cununi de stele,
«Pe-a mele ceruri să ră sai
«Mai mândră decât ele.»

— «O ești frumos, cum numa'n vis
«Un demon se arată;
«Dară pe calea ce-ai deschis
«N'oiu merge niciodată !

«Mă dor de crudul tău amor
«A pieptului meu coarde,
«Și ochii mari și grei mă dor,
«Privirea ta mă arde.»

— «Dar cum ai vrea să mă cobor ?
«Au nu 'nțelegi tu oare,
«Cum că eu sunt nemuritor
«Și tu ești muritoare ?»

— «Nu caut vorbe pe ales,
«Nici știu cum aş începe ;
«Deşi vorbeşti pe înţeles,
«Eu nu te pot pricepe.

«Dar dacă vrei cu crezământ
«Să te 'ndrăgesc pe tine,
«Tu te coboară pe pământ,
«Fii muritor ca mine».

— «Tu'mi ceri chiar nemurirea mea
«În schimb pe-o sărutare ?
«Dar voi să ştii asemenea,
«Cât te iubesc de tare.

«Da, mă voi naşte din păcat
«Primind o altă lege :
«Cu veşnicia sunt legat,
«Ci voiu să mă deslege».

Şi se tot duce... S'a tot dus
De drag'unei copile,
S'a rupt din locul lui de sus
Pierind mai multe zile.

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă.

Un paj ce poartă pas cu pas
A 'mpărătesei rochii,
Băiat din flori și de pripas,
Dar îndrăzneț cu ochii.

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditor
Privind la Cătălina.

— Dar ce frumoasă se făcu
Și mândră, arz'o focul!
Ei, Cătălin! acu-i acu
Ca să-ți încerci norocul!

Și 'n treacăt o cuprinse lin
Intr'un ungher de grabă.
— «Da ce vrei, mări Cătălin!
«la las', cată-ți de treabă.»

— «Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
«Pe gânduri totdeauna,
«Să râzi mai bine și să-mi dai
«O gură, numai una».

— «Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,
«Dă-mi pace, fugi departe !
«O, de luceafărul din ceriu
«M'a prins un dor de moarte !

— «Dacă nu știi, ți-aș arăta
«Din bob în bob amorul,
«Ci numai nu te mânia,
«Ci stăi cu binișorul ;

«Cum vânătorul 'ntinde 'n crâng
«La păsărele lațul,
«Când ți-oiu întinde brațul stâng,
«Să mă cuprinzi cu brațul ;

«Și ochii tăi nemișcători
«Sub ochii mei rămâie;
«De te înalț de subsuori,
«Te 'nalță din călcăie ;

«Când fața mea se pleacă 'n jos,
«In sus rămâi cu fața,
«Să ne privim nesățios
«Și dulce toată viața;

«Și ca să-ți fie pe deplin
«Iubirea cunoscută,
«Când sărutându-te mă 'nclin,
«Tu iarăș mă sărută».

Ea-l asculta pe copilaș
Uimită și distrasă,
Și rușinos și drăgălaș
Mai nu vrea, mai se lasă.

Și-i zice 'ncet: «Încă de mic
«Te cunoșteam pe tine,
«Și guraliv și de nimic
«Te-ai potrivi cu mine...

«Dar un luceafăr, răsărit
«Din liniștea uitării,
«Dă orizon nemărginit
«Singurătății mării;

»Și tainic genele le plec,
»Căci mi le umple plânsul,
»Când ale apei valuri trec
»Călătorind spre dânsul;

»Lucește c'un amor nespus
»Durerea să-mi alunge,
»Dar se înalță tot mai sus
»Ca să nu-l pot ajunge.

»Pătrunde trist cu raze reci
»Din lumea ce-l desparte...
»In veci îl voi iubi și 'n veci
»Va rămânea departe...

»De-aceea zilele îmi sunt
»Pustii ca niște stepe;
»Dar nopțile 's de-un farmec sfânt
»Ce nu-l mai pot pricepe.»

—»Tu ești copilă, asta e...
»Hai, ș'om fugi în lume,
»Doar ni s'or pierde urmele
»Și nu ne-or ști de nume;

»Căci amândoi vom fi cuminți,
»Vom fi voioși și teferi,
»Vei pierde dorul de părinți
»Și visul de luceferi.»

Porni luceafărul. Creșteau
In cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
In tot atâtea clipe.

Un cer de stele de desupt,
De-asupra-i cer de stele, —
Părea un fulger ne 'nterupt,
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedea, ca 'n ziua cea d'intăi,
Cum izvorau lumine,

Cum, izvorând, îl încunjor
Ca niște mări, de-a 'notul...
El sboară, gând purtat de dor,
Pân' pierе totul, totul;

Căci unde-ajunge, nu-i hotar,
Nici ochiu spre a cunoaște,
Și vremea 'ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic, și totuș e
O sete care 'l soarbe,
E un adânc, asemenea
Uitării celei oarbe.

—»De greul negrei vecinicii,
»Părinte, mă desleagă,
»Și lăudat pe veci să fii
»Pe-a lumii scară 'ntreagă ;

»O cere-mi, Doamne, ori-ce preț,
»Dar dă-mi o altă soarte,
»Căci tu izvor ești de vieți
»Și dătător de moarte ;

»Reia-mi al nemuririi nimb
»Și focul din privire,
»Și pentru toate dă-mi în schimb
»O oară de iubire...

»Din chaos, Doamne, am apărut
»Și m'aș întoarce 'n chaos...
»Și din repaos m'am născut,
»Mi-e sete de repaos.»

— »Hyperion ce din genuni
»Răasai c'o 'ntreagă lume,
»Nu cere semne și minuni
»Care n'au chip și nume.

»Tu vrei un om să te socoți,
»Cu ei să te asameni?...
»Dar piară oamenii cu toți,
»S'ar naște iarăși oameni.

»Ei numai doar durează'n vânt
»Deșerte idealuri, —
»Când valuri află un mormânt,
»Răsar în urmă valuri;

»Ei doar au stele cu noroc
»Și prigoniri de soarte;
»Noi nu avem nici timp, nici loc,
»Și nu cunoaștem moarte.

»Din sânul vecinicii ieri
»Trăește azi ce moare,
»Un soare de s'ar stinge 'n ceriu,
»S'aprinde iarăș soare.

«Părând pe veci a răsări,
«Din urmă moartea 'l paște,
«Căci toți se nasc spre a muri,
«Și mor spre a se naște.

«Iar tu, Hyperion, rămâi
«Ori unde ai apune...
«Tu ești din forma cea d'întâi,
«Ești vecinică minune.

«Vrei să dau glas acelei guri,
«Ca dup'a ei cântare
«Să se ia munții cu păduri
«Și insulele 'n mare ?

«Vrei poate'n faptă să arăți
«Dreptate și tărie ?
«Ți-aș da pământul în bucăți
«Să-l faci împărăție.

«Îți dau catarg lângă catarg
«Oștiri spre a străbate
«Pământu'n lung și marea'n larg,
«Dar moartea, nu se poate...

«Și pentru cine vrei să mori?
«Intoarce-te, te 'ndreaptă
«Spre-acel pământ rătăcitor
' «Și vezi ce te așteaptă».

În locul lui menit din ceriu
Hyperion se 'ntoarsă
Și, ca și 'n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sară 'n asfințit
Și noaptea o să 'nceapă,
Răsare luna liniștit
Și tremurând din apă.

Și umple cu-ale ei scânteii
Cărările din cânguri...
Sub șirul lung de mândri tei
Ședeau doi tineri singuri.

— «O lasă-mi capul meu pe sin,
«Iubito, să se culce,
«Sub raza ochiului senin
«Și negrăit de dulce ;

«Cu farmecul luminii reci
«Gândirile străbate-mi,
«Revarsă liniște de veci
«Pe noaptea mea de patemi.

«Și de asupra mea rămâi
«Durerea mea de-o curmă,
«Căci ești iubirea mea d'întâi
«Și visul meu din urmă».

Hyperion vedea de sus
Uimirea 'n a lor față;
Abia un braț pe gât i-a pus,
Și ea l'a prins în brață...

Miroase florile-argintii
Și cad, o dulce ploae,
Pe creștetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălae.

Ea îmbătată de amor
Ridică ochii. Vede
Luceafărul și 'ncetișor
Dorințele-i încrede :

— «Cobori în jos, luceafăr blând,
«Alunecând pe-o rază,
«Pătrunde 'n codru și în gând,
«Norocu-mi luminează !

El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri ;

Dar nu mai cade ca 'n trecut
În mări din tot înaltul :
— «Ce-ți pasă ție, chip de lut,
«Dac' oi fi eu sau altul ?

«Trăind în cercul vostru strimt,
«Norocul vă petrece —
«Ci eu în lumea mea mă simt
«Nemuritor și rece».

1883, *Aprilie*, publicat mai întâiu în «Almanachul Societății Academice social-literare România Jună»; reprodus în «*Conv. lit.*», 1883, *August 1.*—În Ms. Ac. Rom. 2275 bis, ff. 39—66, variantă anterioară, cu multe îndreptări și unele strofe șterse, dar cu textul celor mai multe strofe aproape identic și complet, afară de ultima strofă; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 132—141, variantă anterioară, cu oare-care deosebiri, a părții întâi până la: «In vremea asta Cătălin...», iar în acelaș Ms., ff. 126—131, textul neînchegat al părții a doua, cu multe strofe șterse și îndreptări, reveniri și deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 311—312 și f. 326 și în Ms. 2276, ff. 203 cp.—208, variante la strofe răzlețe din partea ultimă, cu ștersături, îndreptări, reveniri; în Ms. Ac. Rom. 2261 ff. 198—212, sub titlul «*Legenda Luceafărului*», textul complet și identic, afară de 2—3 deosebiri neesențiale, e scris mai îngrijit, cu îndreptări peste celelalte variante și datat: «*Aprilie 10—1882*»; în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 195—197, ff. 201—203 și f. 206 variantă, anterioară la strofe răzlețe, cu foarte multe îndreptări, ștersături, reveniri și deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2288, ff. 11—12, variantă la câteva strofe răzlețe de la urmă, cu îndreptări.

G L O S S Ă

*Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate ;
Ce e rău și ce e bine,
Tu te 'ntreabă și socoate ;
Nu spera și nu ai teamă :
Ce e val, ca valul trece ;
De te 'ndeamnă, de te chiamă,
Tu rămâi la toate rece.*

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe.
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte ?
Tu așază-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Când cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn'a gândirii
În spre clipa ce se schimbă
Purtând masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate ;
Pentru cine le cunoaște,
Toate's vechi și nouă toate.

Pentru CL

Privitor ca la teatru
Tu în lume să te 'nchipui :
Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i.
Și de plânge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și 'nțelegi din a lui artă,
Ce e rău și ce e bine.

lor CL

Viitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe,
Are 'n capăt începutul,
Cine știe să le'nvețe.
Tot ce-a fost ori o să fie,
În prezent le-avem pe toate.
Doar de-a lor zădărnice
Te întreabă și socoate.

- vede CL

Dar CL

Căci acelorași mijloace
Se supun câte există,
Și de mii de ani încoace
Lumea-i veselă și tristă;
Alte măști, aceiași piesă,
Alte guri, aceiași gamă,
Amăgit atât de-adesă,
Nu speră și nu ai teamă.

Nu speră când vezi mișeii
La izbânzi făcându-și punte,
Te-or întrece nătăraii
De ai fi cu stea în frunte.
Teamă n'ai; cătă-vor iarăș
Intre ei a se întrece,
Nu te prinde lor tovarăș:
Ce e val, ca valul trece.

Cu un cântec de sirenă
Lumea 'ntinde lucii mreje;
Ca să schimbe-actorii 'n scenă,
Te momeste în vârteje.
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băgă nici chiar de seamă
Din cărarea ta afară
De te 'ndeamnă, de te chiamă.

De te-ating, să feri în laturi,
De hulesc, să taci din gură;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,
Dacă știi a lor măsură ?
Zică toți ce vor să zică,
Treacă 'n lume cine-o trece :
Ca să nu 'ndrăgești nimică,
Tu rămâi la toate rece.

Tu rămâi la toate rece,
De te 'ndeamnă, de te chiamă ;
Ce e val, ca valul trece,
Nu speră și nu ai teamă.
Te întreabă și socoate,
Ce e rău și ce e bine ;
Toate-s vechi și nouă toate :
Vreme trece, vreme vine.

1884, Jan. 1, «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 214—216, variantă anterioară și inferioară cu acelaș titlu, având unele asemănări și foarte multe deosebiri ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 18, sub titlul «*En spectateur*», variantă mai apropiată de textul publicat, dar cu unele deosebiri și neînchegată ; în Ms. Ac. Rom. 2276, bis, ff. 64—66, variantă cu deosebiri în fond și formă, a strofelor 2—10 ; în Ms. Ac. Rom. 2275 bis, ff. 67—69, variantă, mai nouă, cu foarte multe apropieri, dar neînchegată definitiv, având numeroase ștersături și îndreptări ; în Ms. Ac. Rom. 2279, ff. 5—9, varianta strofelor 2—10 cu cele mai multe versuri identice, dar pe alocuirea în alte ordine, neînchegată definitiv ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 79—83, variantă ulterioară celeilalte, cu titlul «*Glossa*» și cu textul aproape identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale : în acelaș Ms. ff. 103—105, textul perfect identic, cu unele deosebiri superioare introduse aici, pentru că este vădit varianta definitivă de și ă ștersă pe de-a întregul ; în acelaș Ms. ff. 106—108, variantă cu multe deosebiri în fond și formă, cu numeroase îndreptări și ștersături pe de-a întregul ; în Ms. Ac. Rom. 2289, ff. 43—46, variantă cu deosebiri în fond și formă a strofelor 5, 4, 6, 7, 8, 9, 10, în ordinea aceasta.

O D Ă

(În metru antic)

Nu credeam să 'nvăţ a muri vr'odată;
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei 'nălţam visători la steaua
Singurătăţii.

Când de-odată tu răsărişi în cale-mi,
Suferinţă tu, dureros de dulce...
Până'n fund băui voluptatea morţii,
Ne 'ndurătoareo !

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i,
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flacări...
Pot să mai re'nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă,
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă !

1884, *Ian. 1* ; «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 270—271, variantă cu unele, îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și identic ; în Ms. Ac. Rom. 2277, ff. 22—23, numeroase încercări metrice și strofe isolate, cu multe ștersături, îndreptări, reveniri ; în acelaș Ms. ff. 44—46, variantă anterioară, cu textul complet, foarte apropiat, dar cu mai multe strofe eliminate de poet în textul ulterior, din Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 270—271 ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 91—92, variantă ultimă definitivă, scrisă foarte îngrijit, fără nici o îndreptare, cu textul perfect identic.

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume or să poarte ;
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte.

E ușor a scrie versuri,
Când nimic nu ai a spune,
Inșirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

12 Dar când inima-ți frământă
Doruri vii și patemi multe,
Ș'a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte 13

Ca și flori în poarta vieții,
Bat la porțile gândirii,
Toate cer intrarea 'n lume
Și veșmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patemi,
Pentru propria'ți viață,
De-unde iei judecătorii,
Ne 'ndurații ochi de gheață ?

Ah ! atuncea ți se pare,
Că pe cap îți cade cerul :
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul ?

Critici voi, cu flori deșerte,
Care roade n'ați adus, —
E ușor a scrie versuri,
Când nimic nu ai de spus.

1884, Febr. 1 ; «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2283, ff. 37 - 39, textul perfect identic, complet, scris foarte îngrijit, fără nici o îndreptare, afară de două strofe șterse, neînchegate, și de mici deosebiri superioare, introduse aici ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 106, jos, variantă anterioară, neînchegată, cu unele reveniri, dar cu textul aproape identic, afară de puține deosebiri nesemnificative.

SE BATE MIEZUL-NOPTII

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă
Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi iee vamă.
Pe căi bătute-adeșea vrea moartea să mă poarte,
S'asemăn între-olaltă viață și cu moarte ;
Ci cumpăna gândiri'mi și azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă.

1884, *Febr. 1* ; «*Conv. lit* » ; in Ms. Ac. Rom. 2260, f. 117, textul perfect identic,
scris foarte îngrijit, fără nici o îndreptare.

CU MÂNE ZILELE'ȚI ADAOGI

Cu mâne zilele'ți adaogi
Cu ieri viața ta o scazi,
Și ai cu toate astea 'n față
De-apururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma;
Precum când soarele apune,
El și răsare unde-va.

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-acelaș vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Și 'n veci aceleași frunze cad.

Naintea nopții noastre umblă
Crăiasa dulcii dimineți ;
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un visternic de vieți.

1a
Din ori-ce clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijine vecia 'ntreagă
Și 'nvârte universu 'ntreg.

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai ș'acum comoara 'ntreagă
Ce 'n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Având cu toate astea 'n față
De-apururi ziua cea de azi.

Priveliștile sclipitoare
Ce 'n repezi șiruri se diștern,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.

1884, Febr. 1, «Conv. lit.» ; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 37 - 38 cp., variantă cu ștersături și îndreptări, având textul complet și identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale și de o strofă primă care lipsește în textul publicat după varianta definitivă, fără nici o îndreptare, scrisă foarte îngrijit, cu textul perfect identic și complet, din acelaș Ms. ff. 239—240.

TA TVAM ASI ¹⁾

Fiică gingașă de rege, când în haina ta bogată
Treci în faeton de gală și te mlădii zâmbitoare
Cum din frunzele 'nfoiate râde proaspătă o floare,
Toată lumea ce te vede e de tine 'nseninată.

Zbori cu șase cai ca vântul și răsai ca Aurora,
Cu căciulele în mână și cu gurile căscate,
Oamenii salută 'n cale pământeasca zeitare!
Tu te 'nchini. Te simți născută spre norocul tuturor.

¹⁾ «*Aceasta ești tu*»: principiul identității în filosofia indică, din care s'a inspirat mult Eminescu.

Dar deodată în mulțime tu fixezi ochiul tău mare,
De o umbră 'nfiorată e gândirea ta cuprinsă...
O femeie de pe stradă și-a nălțat privirea-i stinsă
În spre tine... fără ură, fără amor, fără pă sare.

Tu ? Unde te-appropii codrul se preface în grădină,
Întristarea 'n bucurie, bucuria 'n fericire...
Secolii coroanei tale cu regală strălucire
Pot să scoată grâu din pietre și palate din ruină.

Ea ? născută 'ntr'o cămară, în mizerie obscură,
N'auzi nici glas de mumă, nici a preoților psalme...
S'a trezit cu comedianții cum jucă bătând din palme,
Pe-a pierzării căi părinții o 'ndreptară și-o vândură.

Ea ? De-o intră în templu, sub negre boltituri
Al morții spirit doară îl simte în tăcere,
Căci nu 'nțelege blândul cuvânt de mângăiere
Din paginele unse a sfintelor scripturi.

Ce 'nseamn' acele candeli ce ard în orice colț
Sub chipuri mohorite cu-adânci și slabe fețe,
Ce 'nseamn'acea cântare, pătrunsă de blândețe
Ce umple tânguioasă puternicele bolți ?

*Rugămu-ne 'ndurărilor
Luceafărului mărilor :
Din valul ce ne bântue,
Inalță-ne, ne mântue,
Privirea adorată
Asupră-ne coboară,
O maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie !*

Răpită de duiosul organelor avânt,
Pe cartea cea de rugă alunec'a ta dreaptă,
Iar ochii tăi cei umezi la ceruri se îndreaptă...
Ea ?... cade în mulțime cu fața la pământ.

De-ai muri copil de rege de-ale florilor miroasă,
Ca de marmură un înger sub boltirile înalte,
Pe un catafalc depusă.... un popor ar plânge 'ncalte,
După sufletul tău dulce, după sfânta cea frumoasă.

Ea? Dacă va cădea moartă într'o noapte de beție
Prin ciocnire de pahare și prin danțuri desfrânate...
Vre-un cioclu de pe uliți va 'ncărcă-o-atunci în spate,
Dară nici în moartea însăși liniște nu va să-i fie.

Nu. Nici maiestatea morții nu sfințește pe sărac...
Căci scheletu-acela care a purtat ast'avuție
De amar și de durere, preparat de-anatomie
Va face-un pedant dintr'însul... Iar în urmă într'un sac

Va fi aruncat în groapa cea comună. O scântee
Ce-a perit fără de urmă. Și cu toate astea-i semeni
Ca și lacrima cu roua. Parc'ați fi surori de gemeni :
Două vieți în două inimi, dar o singură femeie.

1879—1883; publicată fragmentar, numai «*Rugăciunea*», în 1892, *Iulie 1*, «*Conv. lit.*»; pentru înțelegerea ei deplină și pentru interesul filosofic-social, o publicăm aici întreagă, după Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 196—200, paginate de Eminescu 1—5, textul identic, transcris cu îngrijire, fără de îndreptări, afară de câteva ștersături ulterioare, asupra cărora poetul n'a revenit cu înlocuiri, deci nu se pot socoti; în acelaș Ms. f. 202, variantă la «*Rugăciune*»; în Ms. Ac. Rom. 2276, ff. 76—80, variantă anterioară, cu ștersături, îndreptări și deosebiri; în acelaș Ms, f. 18, ff. 74—75, f. 77 cp., f. 81, f. 117, variante la «*Rugăciune*», ceade pe f. 81 în formă de *Sonet*; în Ms. Ac. Rom., 2285, ff. 103—107, cel dintâiu concept, mult mai dezvoltat, cu numeroase ștersături și deosebiri, sub titlul «*Surori, Ta tvam asi*», datând după scris de pe la 1873-1874; în Ms. Ar. Rom. 2290, ff. 73-74, variantă fragmentară a câtorva strofe tot de prin anul 1873-1874.

V I A Ț A

Când aud vre-odată un rotund egumen
Cu foalele 'ncinse și obrazul rumen,
Povestind că viața e calea durerii
Și că pocăința urmează plăcerii, —
Mă întreb: Acesta poate ca să știe
Cum este viața, cum cată să fie ?

Noaptea scânteiază, cu-a ei mii de stele
Varsă raze slabe pasurilor mele.
Ulicioara-i strimță și din ziduri vechi
Vorbe, răs și plânset sună în urechi;
Glasuri rătăcite trec prin geamuri sparte
Și prin uși deschise, prin zidiri deșarte.

Colo lângă lampă, într'un mic ietac
Vezi o fată, care pune ață'n ac;
Fața ei e slabă, de-o paloare crudă,
Ochii ei sunt turburi, pleoapele asudă,
Degetele repezi poartă acul fin...
Ea își coase ochii într'un tort de in.
Vânăta-i e buza, lipsită de sânge,
Ochiul ei cel turbur nu mai poate plânge.

La ce oare dânsa s'a născut în lume,
O sărmană frunză, pe oceanu'n spume;
O sărmană umbră, orfană și slabă
De care'n mulțime nimene nu 'ntreabă?
Din zori până'n noaptea neagră și târzie
O vezi printr'o albă perdea străvezie
Cum mereu lucrează... ș'abea pâne goală,
Frig și insomnie, lacrimi și boală!
Tot ce 'n astă lume mai poate pricepe
E că de'ncetează lucrul, foamea'ncepe.

Negustoru-și pune pânzele 'nainte,
Lucrul scump și harnic unor ceasuri sfinte;
El are briliante pe degete groase,
Din nopțile celor care pâanza-i coase;
Desface Ducesei c'o galantă grabă,
Ce-i cusut în lacrimi de o mână slabă:
Pânze moi în care se țesură zile,
Vederea și somnul sărmanei copile;

Albe ca zăpada pe când cade 'n fulgi,
Dar, cum sunt cusute, sunt bune de giulgiu.

Când îți trec prin minte acestea, copilă,
Te uiți în oglindă și îți plângi de milă;
Vrei s'o vezi chiar bine, s'o ții bine minte
Pe nefericita dulce și cuminte,
Făr' de nici un razim, care nu așteaptă
Decât moartea care singură e dreaptă...

În această viață de mizerii plină
Singura-i amică este o albină.
Rătăcită — ce știi cum — în strada veche,
Glasul îi pătrunse la a ei ureche;
Deschizând fereastra, să intre o lasă,
Între flori să doarmă și să-i stea în casă.
Se iubiră cele două proletare :
O insect' umană, una zburătoare.
Fata stând pe gânduri, vesela albină
Cu galanterie de buze-i s'anină,
Ca și când i-ar zice: «Au nu știi tu oare,
«Cumcă a ta gură-i cea mai dulce floare?
«Căci tu ești frumoasă, chiar ca și o sfântă,
«Ochiul tău cel dulce și umbrît mă'ncântă!»

* * *

Intr'o zi copila moare: se'nțelege
Moartea numai știe mânilor să lege.
În sicriu au pus'o. Fața ei cea trasă
Era adâncită, însă tot frumoasă;

I-au pus flori pe frunte... Corpul ei cel fin,
Ce nobil transpare din giulgiul de in!
Fereastra-i deschisă, primăvara plină
Pătrunde printr'însa; dar biata albină
În câmp nu mai fuge, ci'mprejur se poartă,
Înconjură capul și gurița moartă;
Ea sboară aproape și tot mai aproape.
Și vrea cu amica-i deodată s'o 'ngroape.

15
Deci când mi se 'ntâmplă s'aud un egumen
Cu foalele 'ncinse și obrazul rumen,
Povestind că viața e calea durerii
Și că pocăința urmează plăcerii, —
Mă întreb: Aceasta poate ca să știe
Cum este viața, cum cată să fie?

1879-1883; publicată mai întâiu în 1889, *August*, «*Fântâna Blanduziei*» (n-rul 27); în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 288 cp.—292, variantă cu îndreptări și ștersături, dar cu textul complet și identic, afară de prea puține deosebiri.

STELELE 'N CER

Stelele 'n cer,
De-asupra mărilor,
Ard depărtărilor,
Până ce pier.

După un semn,
Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn :

Niște cetăți
Plutind pe marile
Și mișcătoarele
Pustietăți.

Stol de cocori
Apucă'n 'ntinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori.

Zboară ce pot
Ș'a lor întrecere
Vecinică trecere —
Asta e tot...

Până nu mor,
Pleacă-te îngere
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s'a dat ?

Floare de crâng,
Astfel viețile
Și tinerețile
Trec și se sting.

Ori-ce noroc
Și 'ntinde-aripele,
Gonit de clipele
Stării pe loc.

1879-1883 ; publicată mai întâiu în 1889, *August*, «*Fântâna Blanduziei*» (n-rul 28) ; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 142, textul complet, reprodus întocmai aici ; în vol de «*Poezii postume*», ed. nouă, 1908, pg. 114—115, e rău publicat textul în două poezii, pe când e *una singură*.

V. Poezii în formă populară.

R E V E D E R E

Codrule, codruțule,
Ce mai faci drăguțule ?
Că de când nu ne-am văzut,
Multă vreme a trecut,
Și de când m'am depărtat,
Multă lume am umblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult:
Iarna viscolu 'l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troenind cărările
Și gonind cântările.

Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult;

Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplându-și cofeile,
Mi-o cântă femeile.

— Codrule cu râuri line,
Vremea trece, vremea vine:
Tu din tânăr precum ești,
Tot mereu întinerești.

— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scântee pe lacuri!
Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună,
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numa omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor.

Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost, așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

1879, Oct. 1. «Conv. lit.».; în Ms. Ac. Rom. 2283, f. 86, cp., invers, textul celor
trei strofe dela început, cu oarecare deosebiri și lipsuri.

CE TE LEGENI CODRULE

Ce te legeni codrule,
Fără ploae, fără vânt,
Cu crengile la pământ ?

— De ce nu m'aş legăna,
Dacă trece vremea mea ?
Ziua scade, noaptea creşte
Şi frunzişu-mi se răreşte ;
Bate vântul frunza 'n dungă,
Cântăreţii mi'i alungă ;
Bate vântul dintr'o parte,
Iarna-i ici, vara-i departe.
Şi de ce să nu mă plec,
Dacă paserile trec ?

sul mi-l
?

Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândurele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Se tot duc pe rând, pe rând
Zarea lumii 'ntunecând ;
Și se duc ca clipele
Scuturând aripele,
Și mă lasă pustiit
Vestejit și amorțit,
Și cu doru-mi singurel,
De mă 'ngân numai cu el !

— Si se duc

1879—1883 ; publicată în 1884, *Febr.*, 1, în «*Conv. lit.*» ; în Ms. Ac. Rom, 2261, f. 306, textul identic, afară de vre-o două deosebiri absolut necesităre, fără nici o îndreptare, vădit copiat după alt text ; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 17, variantă anterioară, incompletă ; în acelaș Ms., ff. 20—21, variantă anterioară, cu prea puține deosebiri, dar cu versurile în altă ordine și cu ștersături, neînchegată definitiv ; în acelaș Ms. f. 31, textul foarte îngrijit, fără nici o îndreptare, perfect identic, afară de vre-o două deosebiri superioare, introduse aici.

LA MIJLOC DE CORDU DES

La mijloc de codru des
Toate paserile ies
Din huceag de aluniș
La voiosul luminiș,
Luminiș de lângă baltă,
Ce prin trestia înaltă
Lin se leagănă din unde
Și'n adâncu-i se pătrunde
Și de lună și de soare
Și de paseri călătoare ;
Și de lună și de stele
Și de zbor de rândurele
Și de chipul mândrii mele.

— Care'n

— Leagănându-se
— In

— Dragii

1879—1883; publicată în 1884, Febr. 1, în «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 305, textul identic, scris foarte îngrijit, fără nici o îndreptare; în Ms. Ac. Rom. 2276, f. 20, cp., variantă ulterioară, fără nici o îndreptare, cu vre-o două deosebiri superioare, introduse aici; în același Ms. ff. 21 și 22, variantă anterioară celei de la f. 20 cp.

CE STĂ VÎNTUL...

Ce stă vântul să tot bată
Prin frunza de tei uscată
Și frângându-și ramurile
Să lovească geamurile?
Iară tu de ce suspini,
Când privești peste grădini?
Nu mai sta de tot ofta
Și în gând nu mă mustra,
Că atunci te voi uita,
Când nu s-or mai arăta
Lângă mare râurile,
Lângă drum pustiurile,
Luna și cu soarele
Și'n codru izvoarele.
Vei avea de suspinat,
Când vei ști că te-am uitat;

Când vei sta ca să mă'ngropi
Pe cărarea dintre plop
Ș'atunci vântul o să bată
Prin frunza de tei uscată,
Scuturând'o, risipind'o,
De ți s'o urî privind-o.

1879—1883; inedită, dar încheată definitiv, sub titlul «*Doina*»; textul scris cu îngrijire, în Ms. Ac. Rom, 2260, f. 194; în acelaș Ms. 147, variantă anterioară, cu ștersături și îndreptări, dar cu textul identic; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 69, variantă mai veche, cu textul aproape identic, dar neîncheată, cu îndreptări și reveniri.

D O I N Ă

De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate,
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o așin ;
Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii
Și streinul te tot paște,
De nu te mai poți cunoaște.
Sus la munte, jos pe vale
Ș'au făcut dușmanii cale,
Din Sătmar până 'n Săcele
Numai vaduri ca acele.

Vai de biet Român săracul!
Indărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se 'ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vara vara lui,
Și-i străin în țara lui.
De la Turnu 'n Dorohoi
Curg dușmanii în puhoi
Și s'așază pe la noi ;
Și cum vin cu drum de fier,
Toate cântecile pier ;
Zboară paserile toate
De neagra străinătate ;
Numai umbra spinului
La ușa creștinului.
Iși dezbracă țara sânul,
Codrul — frate cu Românul —
De secure se tot pleacă
Și izvoarele îi seacă —
Sărac în țară săracă !

Cine-au îndrăgit străinii,
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia,
Și neamul nemernicia !

Ștefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,

Las' Archimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinților
În seama părinților,
Clopotele să le tragă
Ziua 'ntreagă, noaptea 'ntreagă,
Doar s'a 'ndura Dumnezeu,
Ca să'ți mântui neamul tău!

Tu te 'nalță din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Și Moldova adunând.
De-i suna din corn odată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori,
Îți vin codri 'n ajutori,
De-i suna de-a treia oară,
Toți dușmanii or să piară
Din hotară în hotară —
Indrăgi-i-ar ciorile
Și spânzurătorile !

1883, *Iulie 1*, «*Conv. lit*»; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 294—296, variantă cu îndreptări și ștersături, având textul identic, afară de unele versuri și deosebiri eliminate din textul publicat; în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 209—210, textul identic, fără nici o îndreptare; în acelaș Ms., ff. 210—211, textul aproape identic, dar cu unele deosebiri inferioare de variantă vădit anterioară, transcrisă îngrijit după un alt concept; în Ms. Ac. Rom. 2276 bis, ff. 28—30, variantă anterioară, nefincheată, incompletă, cu multe deosebiri; în acelaș Ms. ff. 43—42 și f. 44, f. 117, variante anterioare, fragmentare, cu ștersături, îndreptări și versuri deosebite; în Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 192 și 203, variantă a începutului, cea mai mare parte ștersă.

VI. Traduceri

FOAEA VEȘTEDĂ.

(DUPĂ LENAU).

Vântu-o foae veștedă
Mi-a adus mișcând fereastra...
Este moartea ce-mi trimite
Fără plic scrisoarea-aceasta.

Voiu păstra-o, voiu întinde-o
Intre foile acele
Ce le am din alte timpuri
De la mâna dragei mele...

Cum copacu-și uită foaia
Ce pe vânt mi-a fost trimisă,
Astfel ea uitat-a poate
Aste foi de dânsa scrise.

Vorbele iubirii moarte
Vinovate-mi stau de faţă,
Dovedite de minciună
Cer să sting a lor viaţă;

Dulcea lor zădărnicie
Nu mă 'ndur s'o pun pe foc,
De şi-mi stau atât de triste,
Că nu pot muri ~~de~~ loc. /p

Voiu păstra întreg amarul
Şi norocul ăstor foi,
În durerea vechei pierderi
Recitindu-mă 'napoi.

Numai vestea blând'a morţii,
Foaia tristă le-am adaos :
Moartea vindec' ori-ce rană
Dând la patime repaos.

1879, Oct. 1, «Conv. lit.»; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 55—56, sub titlul «Foaia uscată», variantă anterioară, completă, cu ştersături şi deosebiri; în Ms. Ac. Rom. 2255, ff. 263—264, altă variantă, completă, dar cu multe ştersături şi îndreptări; amândouă variantele au textul mare parte identic şi au înlesnit rectificarea celui publicat în *Conv. lit.*

MĂNUȘA.

(DUPĂ SCHILLER)

Lâng'a leilor grădină regele Francisc așteaptă,
Ca să vadă cum s'o 'ncinge între fiare lupta dreaptă,
Împrejur cei mari ai țării și ai sfatului s'adună ;
Pe balconul nalt se'nșiră dame'n veselă cunună.

Regele dă semn cu mâna, sare-o poartă din țâțâne
Și un leu iese în față, cumpătat, cu pasuri line,
Mut se uită împrejur-și ; cască lung și a lui coamă
Scuturând-o, își întinde mușchii și s'așază jos.

Regele un semn mai face, se deschide-o altă poartă,
Și dintr'însa se repede
C'un sălbatic salt un tigru, care când pe leu îl vede
Muge tare,

Coadă roată o 'nvârtește,
Scoate limba,
Sperios însă pe leu într'un cerc îl ocolește,
Sforăe înverșunat,
Apoi mormăind se'ntinde,
Lângă el.

Regele mai face-un semn,
Și pe două porți deschise
Se azvâr! doi leopardi,
Ce cu pofta inimoasă de-a lupta se și aruncă
Peste tigrul.
Dar acesta îi apucă în cumplitele lui ghiare, —
Leul muge,
Se ridică în picioare,
Fiarele se 'nfiorează,
Și 'mprejur, arzând de dorul de-a se sfișia 'ntre ele,
Se aşază.

O frumoasă mână scapă de pe margine de-altan
O mânășe, drept la mijloc între tigrul și 'ntre leu ;
Iar o damă, Cunigunda, zise-atunci, bătându-și joc,
Cavalerului Delorges :
«Dac'amorul ți-i fierbințe cum te juri în ori-ce oară,
Să te văd,
Mergi, mânășă de-mi ridică !»

Cavaleru-aleargă, iute se coboară
În grozava prejmuire, calcă sigur, fără frică,
Din mijlocu-acestor monștri
Cu-a lui degete 'ndrăznește el mănua de-o ridică.

Cu mișcare și cu groază
Damele și cavalerii l-au privit,
Însă foarte liniștit
El mănua o aduce înapoi.
De-a lui laudă e plină ori-ce gură,
Cunigunda îl privește cu o gingașă căldură
Ce-i promite că norocu-i e aproape.—
Dar mănua el în față i-o aruncă:
«Doamna mea, o mulțămire ca aceasta n'o mai voi!»
Și-o lăsă numai decât.

1881, 1-15 Nov. (nr. 17 și 18), «*Amicul Familiei*», după «Schalk Bibliothek», fascicola V, Lipsa, editura Fr. Theil, cuprinzând traducerea poeziei în 12 limbi; în Bibl. Ac. Rom. și nici aiurea n'am găsit interesanta broșură. — În Ms. Ac. Rom. 2281, ff. 39—42 și f. 38, textul întâiului concept, cu oarecare deosebiri.

S E R E N A D Ă.

(DUPĂ V. HUGO).

Când tu dormi lină, pură,
Sub ochiul meu umbros,
Suflarea ta murmură
Cuvânt armonios,
Pe corp ne-acoperită,
Lipsindu-ți vălul tău,
O dormi, o dormi, iubită,
O dormi, o dormi mereu!

Când râzi, pe a ta gură
Amorul a descins,
Ori-ce prepuitură
De-odată s'a și stins;

Zâmbirea ta-i ferită
De ori-ce cuget rău,
O râzi, o râzi, iubită,
O râzi, o râzi, mereu !

Când tu cânți alintată,
Pe brațele-mi la sin,
Auzi cum câte-odată
Gându-mi răspunde lin ;
Cântul tău resuscită,
O zi din traiul meu,
O cânt'a mea iubită,
O cântă dar mereu !

1892 Martie 1 : «Conv. lit».

A D A O S

Pentru completarea tuturor izvoarelor de texte din manuscrise și din reviste, se adaugă aici, pe lângă cele indicate în notele fiecărei poezii, și celelalte :

Noaptea, pg. 50—51 : în Ms. Ac. Rom. 2257, f. 179, textul perfect identic.
Crăiasa din povești, pg. 64—65 : în Ms. Ac. Rom. 2285, ff. 137 cp.—138, variantă primitivă, neînchegată, cu strofe asemănătoare, unele identice, datând de prin anii 1873—1874.

Melancolie, pg. 84 : în Ms. Ac. Rom., 2276 bis, ff. 21 cp.—22, variantă anterioară, cu textul aproape identic, afară de mici deosebiri și de unele versuri eliminate din textul publicat.

Călin, pg. 92—103 : în Ms. Ac. Rom. 2262, ff. 105 cp.—109, variantă mai veche, neînchegată pe deplin.

Cugetările sârmanului Dionis, pg. 132—135 : în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 62—64, variantă anterioară, ștearsă, cu puține deosebiri, incomplectă, cu titlul „Sârmanul poet”. În *Conv. lit.* s'a tipărit la 1872, *Dec. I*, nu la 1871, Iunie 15, precum s-a strecurat din eroare în nota din volum.

O rămâi, pg. 160—161 : în Ms. Ac. Rom. 2261 f. 144 cp., variantă anterioară, cu prea puține deosebiri neesențiale, ștearsă cu creionul.

Lasă-ți lumea, pg. 168—170 : în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 310, textul identic al strofelor 8, 9, 10 ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 13—14, text identic, dar incomplect.

- Somnoroase păsărele*, pg. 171—172 : în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 300, textul identic, complet.
- Și dacă ramuri...* pg. 173 : în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 322, textul aproape identic și complet. În «Fântâna Blanduziei, nr. 2, seria II (8—15 Oct., 1889), autograful unei variante anterioare, cu unele mici deosebiri.
- Peste vârfuri*, pg. 174 : în Ms. Ac. Rom. 2283, f. 104 cp. și f. 140 cp., variantă la primele 2 strofe.
- Diana*, pg. 176 : în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 116, text complet, aproape identic, cu prea puține deosebiri fără importanță.
- Sara pe deal*, pg. 177—178 : în «Fântâna Blanduziei», n-r. dela 3—10 Dec. 1889, e publicat acelaș text.
- La steaooa*, pg. 179—180 : în Ms. Ac. Rom. 2270, f. 68 cp. și f. 69, variante anterioare, cu unele deosebiri, având 4 strofe, dintre care 2, 3, 4 aproape identice cu 1, 2, 3 din textul publicat, strofa ultimă din acesta lipsește ; în acelaș Ms. f. 70 cp., altă variantă în aceleași condiții : în acelaș Ms., f. 72 cp. și f. 73, alte două variante paralele, neînchegate, mai depărtate ; în acelaș Ms., f. 162, variantă cu multe ștersături și îndreptări, neînchegată ; în acelaș Ms., f. 163, variantă mai nouă, cu deosebiri, dar și cu strofa ultimă a textului publicat.
- Kamadeva*, pg. 182 : în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 96, variantă anterioară, cu deosebiri în unele strofe.
- Intre paseri*, pg. 184 ; în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 279, textul complet identic,
- Fragment*, pg. 185 : în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 280, textul complet, identic.
- Pe aceiași ulicioară*, pg. 186—187 : textul din Ms. 2289 poartă titlul «*Primblări noaptea*».
- Nu mă înțelegi*, pg. 188—189 : în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 6—9, textul identic, afară de prea mici deosebiri, dar incomplet.
- Despărțire*, pg. 192 — 193 : în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 57 — 59, variantă anterioară, în strofe de câte 4 rânduri scurte, cu numeroase deosebiri.
- Mai am un singur dor*, pg. 196—198 : în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 115,

variantă anterioară cu mici deosebiri, vădit transcrisă, în strofe de câte 4 rânduri, ștersă pe de-a'ntregul ; în acelaș Ms. f. 117 și cp., altă variantă anterioară, cu deosebiri și de formă.

Varianta aceleași poezii, pg. 201—203: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 323—324, textul perfect identic, șters pe de-a'ntregul ; în Ms. Ac. Rom. 2282, f. 101, variantă cu textul cunoscut, afară de mici deosebiri, dar cu altă ordine a versurilor.

Varianta aceleași poezii, pg. 204—205: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 236—237, variantă, anterioară, cu unele strofe în altă ordine, dar cu textul în cea mai mare parte identic ; în Ms. Ac. Rom. 2282, ff. 56—58, textul identic, cu ștersături și prea puține deosebiri neesențiale; în acelaș Ms. f. 100, variantă cu textul identic, afară de mici deosebiri, dar cu versurile în altă ordine.

Din valurile vremii, pg. 206—207: în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 278, altă variantă, anterioară, cu îndreptări ulterioare.

S'a dus amorul, pg. 208—209: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 118—119 și f. 120, alte două variante anterioare, cu multe ștersături și îndreptări, dar cu textul complet și identic, afară de unele deosebiri.

Adio, pg. 214—216: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 316—319, variantă anterioară, completă, cu câteva strofe șterse, neînchegată definitiv, în altă ordine, dar cu textul în cea mai mare parte identic.

Ce e amorul, pg. 222—223: în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 320—321, variantă anterioară, cu unele strofe șterse, dar cu textul complet și identic, afară de prea puține deosebiri neesențiale.

Din noaptea, pg. 226—227: în Ms. Ac. Rom. 2270, f. 87, textul complet, identic, afară de câteva deosebiri neesențiale, vădit transcris, fără nici o îndreptare.

S'a stins viața, pg. 290: în Ms. Ac. Rom. 2261, f. 250, altă variantă, anterioară.

Scrisoarea I, pg. 248—254: în Ms. Ac. Rom. 2278, ff. 36 cp.—45, prea interesant concept primitiv al întregii satire, în XXIV de cânturi, cu reveniri și îndreptări ulterioare; în Ms. Ac. Rom. 2290, ff. 47—49, concept vechiu de pe la 1872—1874, la partea I, cuprinzând cosmogonia și concepția pesimistă de viață și lume ; în Ms. Ac. Rom. 2262, f. 116, alt fragment vechiu, deosebit, la partea cosmogonică ;

- în Ms. Ac. Rom. 2306, f. 67, alt fragment la aceeași parte, cu unele versuri trecute în «Rugăciunea unui Dac».
- Scrisoarea II*, pg. 255—258 : în Ms. Ac. Rom. 2268, ff. 22—23, fragment anterior la câteva versuri din partea despre «acel soi ciudat de barzi»; în același Ms. ff. 24—25, fragment șters, în strofe de câte 4 rânduri scurte, al părții cu amintirile dela universitate, având hazlii note personale, mai precise, și adresându-se prietenului și colegului de studii, d. Chibici Râvneanu.
- Scrisoarea III*, pg. 259—270 : în Ms. Ac. Rom. 2260, f. 103, variantă fragmentară la versurile despre liberali, interesantă pentru alcătuirea și fondul politic contimporan al satirelor; în Ms. Ac. Rom. 2261, ff. 86—89, variantă anterioară, neîncheată, la partea II, interesantă numai pentru fondul ei social și politic; în Ms. Ac. Rom. 2268, ff. 16—19, ff. 27—28 și ff. 30 cp.—31, crâmpie de versuri, multe personale (contra poetului Petrino), din partea satirei sociale despre greco-bulgăritime; în Ms. Ac. Rom. 2280, ff. 19-23, crâmpie de satiră personală contr. V. A. Ureche.
- Scrisoarea IV*, pg. 271—277 : în Ms. Ac. Rom. 2278, ff. 27—28, variantă anterioară, în strofe de 4 rânduri scurte, a scenei familiare, din partea II, având forma unei poezioare independente, cu data : «28 Aug. 876 noaptea»; în Ms. Ac. Rom. 2256, f. 51 cp., invers, variantă-fragment la versurile : «Da, visam odinioară», împreună cu versurile din *Scrisoarea II* : «Tot mai gândesc la anii...»; în Ms. Ac. Rom. 2268, f. 26, variantă, în strofe de câte 4 rânduri scurte, la aceleași versuri («Da, visam...»).
- Scrisoarea V* (Dalila), pg. 278—282 : în Ms. Ac. Rom. 2268, ff. 35—36, crâmpie de versuri aruncate cu creionul, variantă la satirizarea femeii; în «Fântâna Blanduziei», nr. 10, seria II, dela 3—10 Dec. 1889, s'a publicat un fragment neîncheat, cu unele deosebiri inferioare. al «Dalilei», până la versul : «Că o vrea spre a se 'ntelege în sfârșit pe sine însuși».
- *Luceafărul*, pg. 283—303 : în Ms. Ac. Rom. 2288, ff. 43 cp. și 44—45 variantă, cu ștersături și îndreptări, la strofe răzlețe; în Ms. Ac. Rom. 2266, ff. 20—21, alte strofe răzlețe, cu textul identic, printre care și strofele 2 și 3 din «La steaoa».

Cu mine zilele-ți adaogi, pg. 313—314: strofa începătoare de varianta Ms. Ac. Rom. 2260, ff. 37—38 cp., explică o parte din fondul religios în sufletul lui Eminescu:

«*De ce muștrăm Dumnezeirea*
«*Cu al gândirii noastre chaos,*
«*Când tot ce naște, fuge, pier*
«*E'n ochii Domnului repaos.*

Doina, pg. 333—335: în Ms. Ac. Rom. 2307, pe scoarța din urmă, textu părții I, cu mici deosebiri, vădit transcris.

* * *

La pg. 52, strofa ultimă se încheie cu ghilemele.

La pg. 53, strofa ultimă, rândul 3, a se citi: «*Mi-i* desface de-aur părul» în loc de «*Mi-oiu* desface...»

La pg. 57, strofa 3, rândul 2, a se citi: *lumei* în loc de «lume-i».

La pg. 80, strofa 3, rândul 1, a se citi: «*prins* de vrajă», în loc de «*plin...*».

La pg. 209, strofa 3, rândul 1, a se citi «*arați*» în loc de «*arăți*».

La pg. 271, a se citi «*muchi*» de stâncă» în loc de «*mușchi...*».

TABLA DE MATERII

	Pag.
Introducere	I
EPOCA ÎNTĂIEI TINEREȚI	
1865—1869	
I. Elegii și Ode.	
La moartea lui Aron Pumnul	7
La Heliade	9
Visuri trecute	11
La moartea principelui Știrbei	14
II. Căntece patriotice.	
Din străinătate	16
La Bucovina	19
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie	21
III. Căntece de iubire și române.	
De-aș avea	23
O călărare 'n zori	25
La o artistă	30
Amorul unei marmure	33
IV. Poezii sociale.	
Junii corupți	36
V. Poezii filosofice.	
Speranța	40
Misterele nopții	43
EPOCA TINEREȚII A DOUA	
1870—1878	
I. Române și căntece de iubire.	
Inger de pază	49
Noaptea	50

	Pag.
Floare albastră	52
Făt-Frumos din tei	56
Dorința	62
Crăiasa din povești	64
Lacul	66
Povestea teiului (variantă)	68
Povestea codrului	73
Singurătate	77
II. Elegii.	
Venere și Madonă	80
Melancolie	83
Departate sunt de tine	85
III. Poeme romantice.	
Egiptul	87
Călin (file din poveste)	92
Strigoi	104
IV. Poeme filosofice.	
Epigonii	122
Mortua est	128
Cugetările sărmanului Dionis	132
Inger și demon	136
Împărat și proletar	143

III. EPOCA BĂRBĂȚIEI. •

1879 – 1883

I. Romante și cântece de iubire.

Pajul Cupidon	157
O rămâi	160
Atât de fragedă	162
Freacă de codru	165
Lasă-ți lumea ta uitată	168
Somnoroase păsărele	171
Și dacă ramuri bat în geam	173
Peste vârfuri	174

	Pag.
Diana	175
Sara pe deal	177
La steaoa	179
Kamadeva	181
Între paseri	183
Fragment	185
II. Elegii	
Pe aceeași ulicioară	186
Nu mă înțelegi	188
De câte ori iubito	191
Despărțire	192
O mamă	194
Mai am un singur dor	196
Altă variantă	199
Altă variantă	201
Altă variantă	204
Din valurile vremii	206
S'a dus amorul	208
Pe lângă plopul fără soț	211
Adio	214
Te duci	217
De-or trece anii	220
Ce e amorul	222
Când amintirile	224
Din noaptea	226
De ce nu-mi vii	228
Apari să dai lumină	230
III. Sonete.	
Afară-i toamnă	234
Sunt ani la mijloc	235
Când însuși glasul	236
Iubind în taină	237
Trecut-au anii	239
S'a stins viața fahniceii Veneții	240

	Pag.
Ori-câte stele	241
Pe un album	243
IV. Poezii filosofice și sociale.	
Rugăciunea unui Dac	245
Scrisoarea I	248
Scrisoarea II	255
Scrisoarea III	259
Scrisoarea IV	271
Scrisoarea V (Dăila)	278
Luceafărul	283
Glossă	304
Odă (în metru antic)	308
Criticilor mei	210
Se bate miezul-nopții	312
Cu mâne zilele'ți adaogi	313
Ta tvam asi (Rugăciune)	315
Viața	319
Stelele 'n cer	323
V. Poezii în formă populară.	
Revedere	326
Ce te legeni codrule	328
La mijloc de codru des	330
Ce stă vântul	331
Doină	333
VI. Traduceri.	
Foae veștedă (după Lenau)	336
Mănușa (după Schiller)	338
Serenadă (după V. Hugo)	341
Adaos	343

CĂRȚI

apărute în Editura Institutului Gratic „MINERVA”

B-DUL ACADEMIEI, 3. — EDGAR QUINET, 4. — BUCUREȘTI

AUTORII CLASICI

Alecsandru V. — Poezii populare ale Românilor . . .	1.50
— Poezii	1.50
— Proză	1.50
— Teatru I	1.50
— Teatru II	1.50
— Teatru III	1.50
— Teatru IV	1.50
— Teatru V	1.50
Alecsandrescu Gr. — Versuri și Proză	1.25
Bălcescu N. — Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul . . .	1.50
Bolintineanu D. — Poezii	1.50
Creangă I. — Opere complete	1.50
Eminescu M. — Scrieri politice și literare	2.—
— Literatură populară	1.50
— Poezii postume	1.50
— Geniu pustiu	2.—
Filimon N. — Ciocoi vechi și noi	1.50
Ispirescu P. — Legende sau basmele Românilor	1.50
— Poveștile unchișului sfânt	1.50
Maiorescu T. — Critice vol. I	1.50
— „ „ „ II	1.50
— „ „ „ III	1.50
Negruzzi C. — Opere complete, proză	1.50
— „ „ „ poezii	1.50
Nicoleanu N., Cârlova V., Stamati C. — Opere complete, poezii și proză	1.50
Odobescu Al. — Opere complete vol. I	1.50
— „ „ „ vol. II	1.50
— „ „ „ vol. III	1.50
Pann Anton — Povestea vorbei	1.50

Din autorii clasici ca : V. Alecsandru, Gr. Alecsandrescu, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, I. Creangă, M. Eminescu, N. Filimon, P. Ispirescu, I. Negruzzi, N. Nicoleanu, Al. Odobescu și A. Pann, se găsesc volume elegant legate în pânză, atât din edițiile obicinuite cât și din cele de lux.

Prețul unui volum obicinuît Lei 1.50

„ „ „ de lux 3 —

Routăți literare

datorite celor mai de seamă scriitori
români,

precum și traduceri după capod'ope-
rile străinătății,

APAR SAPTAMÂNAL,

în editura Institutului de arte grafice
și editură „Minerva“.

Cereți la toate librăriile GRATUIT ca-
talogul cărților și produselor INSTITU-
TULUI „MINERVA“.